

GUTENBERG UNIVERSUL CĂRȚII

Anul XVI, Nr. 61
Decembrie 2024
Serie nouă

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ EDITATĂ
DE EDITURA GUTENBERG UNIVERS ARAD
ROMÂNIA

COLEGIUL REDACȚIONAL

Florica R. CÂNDEA - Redactor șef
Carina BABA - Redactor șef adjunct

COLEGIUL CONSULTATIV(seniori)

Lucia BIBART
Anton ILICA
Valeriu ILICA
Augustin MUREȘAN
Iuliana PINTEA
Horia TRUȚĂ

COLEGIUL REDACȚIONAL:

Gabriela Adina MARCO
Secretar general de redacție
Ioan Alexandru ARDELEAN
Daniela GUMANN DIASPORA
Mira ODAGIU
Eugenia Ponta PETE
Loredana TUDORESCU

REDACTORI ASOCIAȚI UZPR

Vasile FILIP, Arad
Roxana ISTUDOR, București
Laurențiu SZEMCOVICI, București
Ioan TULEU
Vasile SĂRĂNDAN, U.Z.P.R. Arad

IMAGINE CONCEPTUALĂ/FOTO

Mircea BORAN
Mircea IRIMESCU
Ioana NISTOR

Revista se realizează și este distribuită și printr-un colectiv de redactori din diaspora (Australia, Austria, America, Serbia, Germania, Republica Macedonia, Spania, Ungaria ș.a.)

*Revista Gutenberg Universul Cărții fondată în 2009

Fondator: **Editura Gutenberg Univers Arad**

*Toate drepturile rezervate

Design-concepția grafică a copertei
DTP, design-Ecaterina MEHESZ
DISTRIBUIRE

Magazin de prezentare, Calea
Victoriei nr. 41

Notă: total semnatari 3352 (an XVI)
total articole 3415 (an XVI)

Revista se distribuie gratuit. Referințe:
pagină de facebook (Salon Cultural
Gutenberg). și pagina web:
www.edituragutenbergunivers.ro
Responsabilitatea asupra conținutului
textelor, a ideilor și atitudinilor
exprimate în Revista Gutenberg
aparține în exclusivitate autorilor

Revista Gutenberg precizează:

Vă rugăm să expediați materialele pentru luna martie 2025 până în data de 15 ianuarie la următoarele adrese de email: candeafoare@yahoo.com, carina.anqa@gmail.com
Materialele trebuie să fie redactate corespunzător, conținut o pagină A4, scris cu font Times New Roman", caracter de 12, text corectat cu diacritice, la care se va adăuga o fotografie personală, tip buletin). De asemenea, rugăm precizați afiliația profesională a dvs. Se vor publica doar materiale inedite, cu trimitere la o sursă bibliografică (exclus internet sau webografie).

EDITORIAL

„RĂSAI ASUPRA MEA” LUMINĂ LINĂ... GUTENBERG 61 (EN PASSANT)...

Florica R. CÂNDEA,
publicist, Arad

Am scris acest Editorial „la cald” și fără „fumuri” din cuptoare ...pentru că la Pecica se (mai) poartă Excelențele și Rădăcinile... augural, ancestral, vreme de câteva luni după Praznic de Pită nouă...

De ce scriu femeile...

Iată, ediția 61, care poartă amintirea, în veșminte și culori aniversare, 60 (azuriu-indigo și mult alb, al colii de tipar).

Mărturisesc: nu sunt fun al expresiei „pe un butoi de pulbere”... nici tributar al conurilor de umbră iscate din icneli și nelinești, că „nu tot ce se scrie e și demn de a fi publicat” (cine poate da rețeta, îl avizez de versul-dicton „E unul care scrie mai dulce decât mine”...)

Dar insist asupra obsedantului „De ce scriu femeile...”

În vremea care a trecut, din vară până acum, am citit, am privit, am intuit: „Cartea are cine-o face” (doar din condeiul său dibace).

Sunt pentru cultură!

Mereu mă voi raporta la ceea ce se petrece la Pecica sau în mici ținuturi patriarhale (chiar și sălașe sau temple de carte).

Adică un anume consum! Nu ieftin! Tot ieftin de Cultură!

După 60 Gutenberg sunt multe constatări reale (virtuale) și e bine, e rău, ele fac parte din ființa noastră.

Oameni minunați, peste trei mii, care își doresc ca așa numita noastră „Constelație” să lucească în patria arădean-lumească, alte zeci de ediții. Atâtea lumini și umbre cataractate îmi fug în imagini când îmi (a)strâng la piept noua revistă-carte! Și nu oricum. Adică sub obada unei industrii tipografice, de mare rang, în Arad. Mulțumesc!

Toți avem merite și scăpări!

Urcșuri și coborâșuri însă depinde ce gară (pardon, haltă alegem să ne fie popasul).

Cine a ascultat excursul meu despre noua carte a domnului ing. dr. Liviu Nadiș a înțeles că am pierdut șirul anilor de când merg la Pecica; ba și taxiul nu a uitat; că un ochi îmi plânge și unul râde, cum satul Bodrogu' Vechi își strigă fiii de sub ape. Să auzi la Pecica (sau, recent, pe posturi locale ori site TV) de două ori, de mai multe ori, nume care pronunță revista Gutenberg, unde au publicat) nu e de evitat. Emoționant!

Să fii printre peșcani (la 55 de ani de Praznic de Pită nouă) e mare onoare.

Am băut apa de Momac (dar am plecat din Pecica, oraș patriarhal de o rară eleganță scăldată în vintage)!

Să ajungi la Pecica și să pleci încununat de buchete alese, coronițe, buchete în spice și mac... e dovadă de bun gust!

Dar am plecat... Și Gutenberg a rămas pe taraba de la intrare!

Să te vezi înconjurat de Oameni de cultură care nu au mai apucat să se servească din reviste Gutenberg, e de bine!

Nu am refuzat nicio publicare, pentru că o hârtie trebuie să fie cu îngăduință ca la un debut. Și eu nu mă declar decât simplu sprijin!

Să vezi cum străini de prietenia mea distribuie (nu un singur număr de revistă, ci un dozaj, „la kilă”, e de bine!

Da! Singură am fost și la început de revistă Gutenberg... Guty!

Și nu mă numeam mecena, ci un simplu făcător de bine atâtor nume!

Să vezi personalități (sau să oprești unele comment) care nu cer nimic și nu se duc așa „cu Salonul”, ci ajută, scriu, fac foto, închină o apă rece de Momac, e de bine! Am avut multe evenimente laolaltă în toate anotimpurile: „Zilele Aradului”, lansări de carte și serate, deplasări cu jurnale ori carte și vin...

Să ne gândim că fără mozaic magazin esența noastră nu căpăta iz de Gutenberg!

Gutenberg înseamnă rampa fără de care mulți am fi rămas anonimi, iar cărțile noastre „care nu sunt cine știe ce” nu ar fi putut date lumii (mai bune ori mai rele!).

Îmi place Tipografia Gutenberg Univers Arad, Editura și Salonul mozaic Gutenberg.

Revista? Nu concurează cu nimeni ori unele nimicuri! E a doua revistă apărută în oraș!

Nu voi răspunde atacurilor de niciun fel (și nici a celor care nu ne mai urmăresc, chiar dacă serviciul nostru este/a fost gratuit și pe loc de frunte).

Dar... Iubesc Pecica! Iubesc Aradul și bătrânul Mureș („care le va potopi pe toate”). La fel Bodrogul!

Aceste nume, iscate aici, rămân pentru mine reale écorché-uri, din care iau o fărâmă.

Oamenii din chipurile acestea vorbesc printre gene de noi!

Contează mult pentru mine, unde am ales să rămân!

Acest Editorial este oglinda de care nu mă feresc.

Că vine Anul Nou! Cu beteala atâtor întâlniri și sărbători!

Mulțumiri tuturor care dau nume publicației noastre în anul 16: „Magazin cultural arădean”, iar Salonului nostru mozaic: „Fundatia” Gutenberg.

Trebuie să intrăm în Noul An cu bucuria cuvântului scris Întru Mulți Ani Trăiască!

Mulțumiri tuturor colaboratorilor, tuturor cititorilor și un gând bun tipografilor în anul 620 Gutenberg!

Succese și bucurii să vă podobească lăcașul în sărbători, dragi colegi!

Post scriptum la un Editorial sau... acum, că a trecut valul din val, „parfum, culoare, sunet sen-gână și-și răspund” (Baudelaire)

Context:

Acum, deci e soare! E primăvara din toamna noastră, dragă Domnule Gutenberg! Nu e val, dar suntem pe val!

Dați-mi voie, vă rog, să stau în picioare, în fața domniilor voastre, cu un simplu condei, numit creion sau filă de revistă, ca o praștie, imaterial obiect, ținându-le în mână!

Altceva vreau să vă spun: Tocmai terminasem de distribuit „Distincții aniversare” (forma print) prin Magazin de prezentare Gutenberg. Persoanele care nu au participat la Salon își vor ridica acest mărunț obiect (probabil, de o semnificație aparte).

Conținut:

În viață sunt momente precum: serbarea zilei de naștere sau onomastica, logodna, nunta, nașterea, botezul,

îngropăciunea, evenimente la care participăm sau ne exprimăm cu: „dragii noștri”, „adorabili” sau „preacucernici”, „preacinstiți”... „ne bucurăm”, „felicitări”, „ne pare rău”, etc. Având în vedere că și prezentarea de carte/revistă, recepția ei, lansarea ei, citirea ei, recenzarea ei, sunt momente de viață, acum, la rece, se trag semnale (nu sfori). Da! Peste 3000 din toate (colaboratori și semnatari). Salonul recent a adus nume noi, de mare calibru, fiind invitate să facă diferența. Au fost 59 de invitați. La prima strigare au confirmat 58 (1, una, nu!). Am renunțat la așezarea la mese din foarte multe motive. În ultimele două zile (motive de sănătate sau probleme în familie au anunțat/confirmat mai toți; 1, una, nu!). Așadar, am fost 44! Ce mai vreau să spun? Au fost tipărite 125 „Distincții aniversare” la persoane și 45 „Însemne de Recunoștință” pentru parteneri arădeni din țară și străinătate. Acestea prin tot efortul bine gândit și logistic al doamnei profesor Carina A. Baba. Au fost emise Comunicate de presă și acestea au fost consemnate în presa de specialitate. Au fost efectuate peste 1000 de fotografii, ca Mărturii mărturisitoare, de către invitații noștri (sosiți de peste tot: Arad, Timișoara, Lugoj, Cluj, Geoagiu, Pecica, Ineu, Sydney-Australia ș.a.).

Evenimentul jubiliar a fost transmis live pe Facebook și tipărit în presa Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și pe site Arq Arad. Ce mai vreau să spun? Emoționante au fost gesturile de empatie și aderare la sărbătoarea noastră „60 Gutenberg”, prin diferite moduri de gândire: transmitere eveniment în direct, preluare-promovare prin zeci de distribuiți clișee foto și consemnările noastre, ale câtorva persoane (aici nu voi da nume din lesne motive), precum și

postarea Distincțiilor primite pe Poveste ori propria pagină de Facebook.

Un lucru demn de luat în seamă este (pentru noi) preluarea și postarea Distincțiilor nominale chiar pe pagina oficială a UZPR cu numele (chiar a Domnului președinte UZPR). Aici intervine marea mea personală durere /întrebare: De ce la unii se poate? De ce cred unii că ne este glonteale la cap?

O altă placută surpriză este cererea mare de reviste (mai avem 1 bucată), cererea mare de a participa și alte nume, precum și postarea pe pagina de profil a persoanelor care cu mine nu sunt prietene.

Apoi, sutele de cuvinte exprimate în mesaje (care mai de care mai sincere). Ce mai vreau să spun? Glonteale nu e la noi! Glonteale e între „dosare adunate” sau „pagini colective” ca la colectiva din vale (ca să ce?!). Daaaaa!!! Știm! Vrem să fim ka ăla, ka aia... moderator sau Hr.

Hai, mă leșiiii, nene!!!? Cineva mereu spune că în Arad, ca biet burg, sunt condeieri „la kilă” (de ce atâtea „dosare fabricate” și pe unde „on air” date, fără consistență, ar zice un „cultivator” mai culegător...)

Concluzii:

Am să parafrez, aici, doar unul: „în viață întâlnești oameni care îți întind o mână sau te scutură de praf.” Da! Mă regăsesc și mulțumesc, dragă doamnă Maria T. (pentru că orice distribuire ori citire din partea dumneavoastră ne este de mare folos). Mulțumiri tuturor care au înțeles că eu sunt doar „sufletul” (prea mari, foarte mari, cuvintele).

Trebuie să mulțumesc public Consiliului Științific care a acceptat propunerile, iar zecilor de manifestări scrise ori grăite le exprim Recunoștință. Chiar cel mai neașteptat sentiment a fost de o fericire comună: Gutenberg ca

Tipografie și Editură (pentru că aici nu ne putem juca nici prin vorbe, ci doar fapte). Un Secretariat tehnic a acceptat să ținem, la mare rang, cu ștaif, Recepția de Gală.

Vă invităm să citiți materialele complexe de pe site Uniunea ziariștilor profesioniști din România și cel de pe site Arad Arq, unde sunt numele domniilor voastre). Din motive anume, am evitat a cita nume: îmi sunteți dragi toate și nu doresc a supăra.

Ce mai vreau să spun? Gutenberg, ca Editură și Tipografie, e o instituție care promovează cartea și face implicit un mare efort act de cultură de a ne susține material pe plaja producțiunii editoriale arădene și nu numai. Mulțumiri administrației Gutenberg! Ca și o Constelație (editură, tipografie, revistă, Salon, Gală a Excelenței) nu am vreo știință a fi undeva, dar va rog semnați!

Acum că a trecut valul... vă mulțumesc pentru materiale 61 Gutenberg, ediția decembrie, vă doresc împliniri nemăsurate pentru că și eu știu că „măsura” pentru mine (sau a celor care ne rămânem împreună vor veni!!!) Sunt de neocolit intervențiile de la Salon rostite de două persoane: prof. univ. dr. Anton Ilica și doamna coleg profesor Lucia Bibart).

Una peste alta, expoziția retroactivă a colecției Gutenberg, schimburile de carte și donațiile au dat curs unor relații noi și de socializare, care au sporit „corola” zilei. Restul e can-can!

Și totuși, oare de ce, toată diaspora (Ungaria, Germania, Austria, Spania, America, Australia și tot Banatul orfan-Voivodina, fără Mama țară), nu încetează a fi bucuroși împreună... noi, care înfruntăm valul simțim și știm și (ne) doare înstrăinarea!

Și totuși, îți mai iese Poșta Română în cale și îți aduci aminte că ai de trimis

colete cu reviste de colecție și iei plasă la purtător...

Să ne (în)cânte muzica și glossele!

Că peste Sala Galla Forum Continental au lucit lumini în culori indigo, alb și roșu amurgiu, au 'dulcit macarons în aceleași culori precum coperta de revistă (concept grafic: Ecaterina Mehesz), la ceasul ei 60.

RENATE DONE

Poet, Germania

Rădăcini smulse

Mi-am lăsat pantofii
în grabă mare acasă...

când cu speranțe
spre alte zări plecam,
mi-am lăsat părinții
părăsiți la a lor masă,
rugându-se pentru
copilul
de patrie orfan.
Mi-am lăsat copilăria

în ogradă, cu mireasma ei
de fructe și de flori;
acolo unde primii pași
eu îi făcusem
la mâna mamei, încetișor.
Plecat-am greu, cu sufletul
încărcat de doruri
de tot ce-n urmă-mi rămânea
și totuși cu speranța tinereții
de o nouă viață în vest
pe undeva...

M-am tot dus de atunci
pe-acasă iarăși,
cu speranța în suflet
să mă reîmpământesc,
dar rădăcina vieții
odată smulsă, prea greu
ca o răzadă s-o plivești.

PATRIMONIU-ARAD

ISTORIA CLUBULUI FILATELIȘTILOR DIN ARAD

Puiu Emilian VALEA

*Secția Arad-Societatea Numismatică
Română*

Firma. Sigiliul și sediul Clubului.

Firma clubului: Clubul Filateliștilor din Arad.

Stampila clubului: Clubul Filateliștilor din Arad 1922.

Sediul: Arad.

Scopul societății

Scopul societății este promovarea colecționării speciale de timbre, pentru care scop va ținea: 1./Conferința specială și va aranja întruniri, - 2./Pentru rezolvarea problemelor și lucrărilor speciale și va pune premii, -3./Pentru dezvoltarea ambiției de a colecta timbre se va pune la loterie timbre, - 4./ Va înființa o bibliotecă specială precum și colecții de timbre adevărate și false. - 5./ Va face schimburi de timbre, - 6./Va procura noutăți de timbre, - 7./ Va susține o comisie pentru controlarea timbrelor, - 8./Se va pune în legătură cu alte instituții de această ramură. La întrunirile societății, politica este interzisă.

Organele societății. Membri societății sunt: Membrii onorifici fondatori, ordinari și extraordinari și din provincie. Agendele Societății le rezolvă comitetul. Afară de comitet, în societate mai funcționează comisii de funcționarii pe care îi alege comitetul anual dintre membrii săi în prima ședință a sa.

Membrii: prezentarea cel ce dorește să fie înscris ca membru în societate, trebuie să se prezinte secretariatului. Noului membru i se va da pentru citire și conformare statutele și regulamentul intern al societății. Noul membru trebuie recomandat de către doi membri ai societății. El va întregi cu mâna-i proprie declarațiunea de intrare care se va afișa 15 zile în localul societății care se va aduce la cunoștința membrilor societății, numele și ocupația noului membru, precum și numele celor doi membrii care au făcut propunerea cu 8 zile înainte de tinerea ședinței de primire a noului membru. Înainte de primire el va trebui să se prezinte cel puțin o dată la întrunirea societății. Pe cei din provincie comitetul îi poată absolvii de la aceasta.

Dacă soția unui membru dorește să se înscrie ca membră, aceasta va fi primită în ședința proximală, fără recomandare, afișare și vot.

Primirea. Asupra primirii membrilor în parțial și cu vot secret decide comitetul și tot acestuia i se va înainte și contestațiile ridicate în contra primiri. Pentru primirea unui membru este necesară majoritatea de voturi 3/4 părți a membrilor prezenți. Comitetul poate respinge primirea fără motivare asupra căreia membrul respins ori alt membru poate apela la adunarea generală, dar și în cazul acesta este necesar majoritatea de voturi 3/4 parte a membrilor prezenți în adunarea generală. Despre rezultat se va anunța membrul în scris.

Taxa de membru. Taxa de membrii este scadentă în primele patru luni ale anului și se va plăti pe acea perioadă în care s-a făcut primirea. Dacă membrul nu a plătit taxele jumătate de an, atunci drepturile lui de membru încetează.

Drepturi. Toți membrii societății au drepturi egale la întrunirile societății, fac parte din beneficiile acesteia și de a introduce oaspeți în localurile societății conform regulamentului intern. Dreptul de membru încetează prin: renunțare, excludere și caz de moarte.

Renunțarea ca membru: Un membru poate pleca din rândul societății ori când va face o declarație scrisă pe care o va înainta comitetului. Despre luarea la cunoștință a renunțării este necesar să facă renunțarea în scris.

Renunțarea: Cel ce nu-și va achita restanțele de membru nici la a doua solicitare trimisă prin scrisoare recomandată, în decurs de 30 de zile, va fi exclus ca membru. Asupra încasării taxei în astfel de cazuri va decide comitetul.

Excluderea: Asupra propunerii referitoare la excluderea vreunui membru decide comitetul în ședința viitoare. Membrul propus pentru excludere va fi avizat prin scrisoare recomandată cel puțin cu 5-6 zile înainte de ținerea ședinței comitetului despre propunerea și cauzele excluderii, pentru ca membrul să aibă timpul necesar pentru a-și înainta înscris excepțiile ori pentru a se putea apăra el în persoană.

Asupra excluderi se va decide cu vot secret la care e necesar majoritatea de 2/3 parte din întregul comitet.

Membrii societății:

Membru ordinar poate fi acea persoană care împlinind vârsta de 18 ani. membrii ordinari pot ocupa orice funcție, participa la orice concurs, cu respectarea regulilor ori condițiilor prescrise în regulamentul intern.

Ca taxa de înscriere se va achita odată o taxă de 10 lei, iar taxa anuală este de 60 lei, care se poate achitat în rate.

Membru fondator este acela care pentru răscumpărarea odată și pentru totdeauna a taxei de membru achită o taxă de 200 lei. Drepturile și datorițele sunt aceleași ca și ale membrului ordinar.

Membru extraordinar poate fi acea persoană din provincie care a împlinit vârsta de 18 ani. Drepturile, datorițele sunt aceleași ca ale membrului ordinar. Taxele sunt tot aceleași ca ale membrului ordinar.

Membru onorific pe care îl declară adunarea generală în interesul societății ori pentru meritele sale câștigate pe terenul colecționării de timbre, înserat în procesul-verbal. Membrul onorific dacă nu este membru ordinar ori fondator și nu a achitat nici un fel de taxă, nu are drept de vot și nu poate fi ales.

COMITETUL

Comitetul este ales de adunarea generală pe un an. Comitetul consta: din funcționari și membri și ordinari și comitetului, numărul celor din urma este 6, al celor suplinitori de 3 membri.

Agenda comitetului este agenda membrilor, suplinitori provizori a funcțiilor devenite vacante în decursul anului cu excepția funcției de președinte, pregătirea adunărilor generale, stabilirea regulamentelor, organelor societății și comisiunilor a regulamentului intern și regulamentului de schimb, mandatarea referitoare la aranjarea localului societății, comitetul va ține cel puțin o dată pe luna ședința, dar la cerere de convocare 2/3 parte din membrii comitetului în decurs de 8 zile se poate convoca oricând o ședința, dacă vice-președintele conducător nu con-voacă ședința poată fi convocată de cei 2/3 parte membrii și comitetul. Comitetul poate aduce hotăriri valide dacă unii dintre

membrii mai sunt prezenți împreună cu președintele cel puțin 2/3. Comitetul decide cu votare nominală. La dorința altor 3 membrii cu vot secret. La votarea secreta, fiecare membrii prezenți din comitet pot vota toate propunerile ședinței. În caz de balotaj decide votul președintelui. Ședințele comitetului sunt închise dar unele hotărâri se pot aduce la cunoștința membrilor. Dacă un membru al comitetului lipsește fără motiv de la 3 ședințe consecutiv ale comitetului, dreptul lui de membru în comitet încetează și locul lui se va suplini cu un membru din comitet dacă, acela fost funcționar și întrucât încredințatul suplinitor este membru în comitet atunci locul acestuia îl va ocupa acel membru suplent care a obținut majoritatea de voturi.

Procese verbale ale comitetului le verifica doi membri aleși de către președinte, Secretarul va face darea de seama de activitatea anuală a comitetului pe care îl va înainta adunării generale.

Funcționarii.

Funcționarii sunt: Președintele, Vicepreședintele, Secretarul, Casierul, 2 controlori, majordomul și jurisconsultul.

Președintele este persoana care reprezintă societatea.

Vicepreședintele reprezintă societatea față de autorități, convoacă adunările generale și comitetul pe care le prezidează, își aroagă toate problemele interne ale societății, decide în caz de balotajul voturilor, exercita controlul suprem asupra funcționării, poate lua hotărâri pe responsabilitatea sa.

Secretarul înlocuiește Vicepreședintele în absența acestuia, redactează expedițiunile societății, pregătește actele pentru ședințele comitetului și adunării

generale, copiază deciziile, ține evidența membrilor, preia toate actele ori scrisorile sosite pe adresa societății, păstrează ștampila societății, actele și arhiva, supraveghează respectarea regulilor comisiunilor și statutelor. În caz de lipse, comitetul poate să delege pe unul sau mai mulți membrii pentru ajutorul secretarului.

Casierul manipulează banii și cărțile de valoare ale societății, conduce jurnalul de casă, păstrează actele casei, achită și încasează auto-rizația adunării generale și comitetului, plătește mandatele vizate de către vicepreședinte, încasează taxele de membru și diferitele venituri, preia mandatele poștale sosite pe adresa societății, întocmește raport și bilanț despre venitul societății pe care le va prezenta adunărilor generale.

Controlorii supraveghează activitatea casierului, vor controla casa cel puțin odată în fiecare trimestru, iar rezultatul îl vor comunica comitetului. Vizează mandatele, chitanțele, cărțile și prenotările, supraveghează și averea încredințată majordomului.

Majordomul se îngrijește de ordinea societății. Suplinește pe casierul în absența acestuia. Manipulează bibliotecă, cataloagele și listele speciale ale societății. Manipulează colecțiile societății și va răspunde de condică. Toate acestea sunt încredințate să răspundă jurisconsultul, care aranjează cauzele procesuale ale societății.

Poate efectua plăți în caz de cereri urgente în lipsa casierului, vicepreședintele, până la 100 Lei, iar majordomul și secretarul, până la 50 Lei, sub rezerva aprobării comitetului.

Adunarea generală

Adunarea generală se va ține în fiecare trimestru al anului și care se va aduce la cunoștința membrilor prin publicarea în gazetă, ori pe altă cale, cu 14 zile înainte.

Adunarea generală se va ține dacă jumătate din membri sunt prezenți. În caz de neconstitucionalitate, se va convoca în decurs de 14 zile din nou când fără neconstitucionalitate cu numărul membrilor prezenți poate aduce hotărâre valide.

Dreptul de vot în adunarea generală se exercita numai de o persoană ori cu buletin de votare. Votarea e pe fața chestiunii. În probleme personale se poate ține ședința secretă când se primesc reclamații contra unui membru din comitet sau din societatea semnată de 10 membrii.

În adunarea generală fiecare membru are drept la interpelări cu puțin 8 zile înainte de ținerea adunării generale.

Propuneri înscrise se poate face în adunarea generală comitetul întreg ori 2/3 parte a membrilor.

Adunarea generală extraordinară se va convoca pe baza hotărârii comitetului în decurs de 14 zile ori la cererea înscrisă a 15 membrii cu drept de vot dacă 2/3 parte din comitet o crede necesară. Pentru aducerea la cunoștința a membriilor se va proceda la fel ca la adunările generale ordinare

De competența adunării generale, ține: 1. Raportul comitetului, 2./ Examinarea cheltuielilor de încheiere, 3./ Întocmirea bugetului, 4./ Alegerea comitetului; 5./ Eventuale modificări a statutelor, 6./Deciderea asupra propunerilor și apelatelor, 7./ Deciderea asupra încheierii ori înființării unui

local stabil. 8./ Deciderea asupra dizolvării și bugetului societății în caz de dizolvare.

Adunarea generală are dreptul de a urca și scădea taxele anuale după împrejurări, fără ale autorităților prezente. Obiectele adunării generale: 1./Cuvântarea de deschidere din partea președintelui. 2./Raportul secretarului. 3./Raportul casierului. 4./Alegerea alor 2 lichidatori. 5./Raportul majordomului. 6./Raportul controlorilor aleși. 7./Aprobarea bugetului anual. 8./ Eventuale modificări asupra interpelărilor insinuate legal. 9./Alegerea comitetului.

Procesul verbal al adunării generale îl verifică doi membrii aleși de către președinte. Membrii comitetului se vor alege așa ca votarea să face pentru 9 membrii, 6 din cei ce au întrunit mai multe voturi vor fi membri ai comitetului, ceilalți 3 membri supleanți.

Averea societății. Averea societății: 1.Veniturile, 2. Colecțiunile, 3. Fondurile.

Sumele mai mari de 200 Lei se vor depune la o casă de păstrare. Societatea poate procura noutăți de timbre pe seama membrilor ori a societății însă numai până la jumătatea bugetului societății. Societatea pentru colecția proprie poate cumpăra timbe numai cu învoirea 2/3 parte din membrii comitetului și se va face inventar în fiecare an atât de către casier, cât și de majordom, cu aprobarea adunării generale.

În caz de dizolvare a societății, asupra bugetului va decide adunarea generală care declară dizolvarea societății.

DIZOLVAREA SOCIETĂȚII

Societatea se poate dizolva, în cazul când: 2/3 parte din membrii societății cer dizolvarea societății. Dizolvarea poate fi

decisă numai atunci când 2/3 parte din membrii și votanți sunt și prezenți la adunarea generală și votează dizolvarea.

CONTROLUL (din partea Ministerului de Justiție)

Totul ca să decide de către adunările generale anuale ale societății se va pune la dispoziția controlului Ministerului de Interne. Acesta are dreptul de a arăta ceea ce crede că nu este legal, iar în cazul cel mai grav a dizolva societatea.

Pentru autenticitate: /L.S. Clubul Filateliștilor din Arad – 1922 - Aradi Bélyeggyűjtők Egyesülete: / ss. Ignăție Herman, ss. Robert Bartha.

România

Tribunalul ARAD Secția Pers.Jurid.
Nr. Pj. 126/1924.

ÎN NUMELE LEGII,

Luând în dezbatere cererea Clubului Filateliștilor din Arad prin care solicită - potrivit legii pentru persoanele juridice personalitatea juridică.

TRIBUNALUL ARAD

La 30 Septembrie 1925 și în prezența noastră: Gh.Hargot președinte, Emil C. Jonescu judecător, Ioan Țiucra, grefier, N. Missir procuror și cu Dr. Leopold Lukácsy adv. președintele Clubului Filateliștilor din Arad, a dat următoarea:

SENTINȚĂ

Admite cererea Asociațiunii Clubul Filateliștilor din Arad, îi acordă personalitatea juridică conform disp.art.3. și 89 din legea pentru persoanele juridice și art. 14 din Regulamentul legii - ordonând totodată și înscrierea în registrul

respectiv aflat pe lângă Tribunalul Arad - cu drept de apel.

MOTIVE:

Având în vedere actele de la dosar și după ascultarea părților și a concluziunilor Ministerului public,

Având în vedere că Ministerul competent și anume Ministerul de Interne prin adresa Nr. 64247/1925, din 13 Iulie 1925 și-a dat avizul favorabil cu privire la funcționarea Clubului Filateliștilor din Arad.

Considerând că după cum rezultă din statute, Asociațiunea în speță nu urmărește scopuri ce ar fi contrari ordinei publice, bunelor moravuri sau siguranței statului, ci din contră, un scop folositor pentru membrii săi - și pentru societățile de binefacere - ce urmează a le sprijini.

Având în vedere deasemenea, că toate celealte formalități cerute de lege și regulamentul persoanelor juridice ref. la constituire au fost îndeplinite,

Pentru aceste motive TRIBUNALUL

A adus sentința de mai sus cu drept de apel.

Arad, la 30 Septembrie 1925.

Președinte: /ss/Gh.Hargot

Judecător: /ss/E.Jonescu

Grefier: /ss/Țiucra

Pentru conformitate:

ss.Gartmer, grefier

/:L.S.:/

DESPRE STEMA VECHĂ A EPISCOPIEI ARADULUI.

OPINII

Augustin MUREȘAN,
istoric, Arad

Stadiul actual al cercetărilor efectuate în domeniul heraldicii eclesiastice românești ne permite a face constatarea că preocupările privind stemele instituțiilor eclesiastice nu sunt prea numeroase¹. Se cunoaște faptul, că în anul 1890 heraldistul Ștefan D. Grecianu a încercat să reglementeze armorialul bisericesc din România, dar propunerile sale nu au fost aprobate de către autoritățile de resort². Abia, în perioada interbelică și anume între anii 1927-1936, Comisia Consultativă Heraldică, va fixa stemele

mitropoliilor și episcopiilor ortodoxe ale României unificate³, cât și stema Patriarhiei Române⁴.

În rândurile de mai jos, ne vom referi la stema veche a Episcopiei Aradului. Ea este reprezentată pe fațada superioară a clădirii Reședinței Episcopale (azi Reședința Arhiepiscopiei Aradului). Acest important edificiu a fost construit între anii 1879-1880, în timpul păstoririi episcopului Ioan Mețianu⁵. De-a lungul timpului, întregul complex arhitectonic, a suferit mai multe modificări⁶. Clădirea, cu o înfățișare sobră, a fost construită în stilul clasicist; în partea superioară a fațadei se află blazonul episcopal⁷, în două variante.

Noi prezentăm varianta stemei reprezentată deasupra porții principale de intrare în curtea Reședinței Episcopale. Ea

¹ Semnalarea - în mod aproape exhaustiv - a celor mai multe dintre studiile și articolele tratând subiecte de heraldică românească (beneficiară a celor anterioare, dar mult mai amplă) este semnată de prof. univ. dr. Maria Dogaru, *Bibliografia heraldicii românești*, București, Editura Ministerului Administrației și Internelor, 2004, pp. 133-136.

² Vezi Ștefan Grecianu, *Eraldica română. Actele privitoare la stabilirea armeriilor oficiale*, Carol Göbl, București, 1900.

³ În acest sens, vezi Arhivele Naționale ale României, *Fond Comisiunea Consultativă Heraldică*, dosar 87/1928; Biblioteca Academiei Române, mss. Arhiva I. C. Filitti, pp. 4-6 și pp. 26-27 și legile pentru fixarea stemelor mitropoliilor și episcopiilor țării, publicate în „Monitorul Oficial”, nr. 142 din 30 iunie 1930, p. 4836 și „Monitorul Oficial”, nr. 249 din 26 octombrie 1936, p. 8816.

⁴ Vezi „Legea pentru fixarea stemei Sf. Patriarhiei a Bisericii Ortodoxe Române” în

„Monitorul Oficial”, Partea I-a, nr. 96 din 3 mai 1928, p. 8899 și aprobată de Parlament; Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, *Fond Comisia Consultativă Heraldică*, dosar 87/1928; legile pentru fixarea stemelor mitropoliilor și episcopiilor țării, publicate în „Monitorul Oficial”, nr. 142 din 30 iunie 1930 și respectiv, „Monitorul Oficial” nr. 246 din 26 octombrie 1936.

⁵ Pr. dr. Pavel Vesa, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1706-1918)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2006, p. 67.

⁶ În timpul episcopului Grigore Comșa (1925-1935), o parte a clădirii reședinței a fost supraetajată (Pr. dr. Pavel Vesa, *op. cit.*, p. 67).

⁷ Gheorghe Lanevschi, *Aradul vremurilor de mult apuse 1834-1914*, Cluj, Editura Polis, 2005; Gheorghe Lanevschi, Ujj János, *Arad patrimoniul cultural construit*, Ediția a II-a, Timișoara, Editura Brumar, 2008.

include în compoziție simboluri bisericești. Stema a fost adoptată conform unor acte emise de Episcopie, pe care încă nu le cunoaștem. Până acum această stemă nu a fost în nici un fel descrisă.

Stema are următoarea înfățișare: într-un medalion rotund pe fond albastru se află un scut dreptunghiular cu marginile scobite, având în câmp roșu, o cruce greacă de aur. Scutul este timbrat de un heruvim de aur, așezat și văzut din față, având în cimier mitra episcopală de același metal (care din păcate s-a desprins și căzut cândva datorită intemperiilor sau altor cauze⁸). De sub scut ies însemnele episcopatului, cârja - în dreapta, crucea - în stânga, încrucișate, ambele de aur. Din centrul flancului dextru și senestru al scutului atarnă un și(rag) de mătănni negre⁹, ce se termină cu o cruciuliță și cu o acvilă, ambele de aur. Tenanți ai scutului sunt doi îngeri de culoare naturală, înaripați și înveșmântați specific.

Lateral, în partea stângă tot pe fațada clădirii există o variantă a acestei steme, reprezentată într-un cadru dreptunghiular. (Neilustrată). Aceste însemne heraldice se deosebesc prin faptul că la variantă, scutul este dreptunghiular, lipsește heruvimul, scutul este timbrat de mitra episcopală, iar ca tenanți-susținătorii îngeri nu mai sunt înfățișați, ei fiind înlocuiți cu elemente vegetale și florale care au formă de cruci, ținând loc de lambrechini.

Despre folosirea acestei steme cunoaștem date puține și sporadice. Nu știm anul, când a fost creată. Pe clădire a fost reprezentată probabil încă din anul construirii acesteia (1879), sau în perioada

imediat ce a urmat. În ansamblu, reprezentarea acestei vechi steme a Episcopiei Aradului pe clădirea Reședinței acesteia, atestă faptul că această instituție își avea sediul în orașul Arad.

Cea mai veche stemă cunoscută a Episcopiei Aradului, reprezentată

deasupra porții principale a Reședinței Episcopale.

Stema veche a Episcopiei Aradului.
Imagine mărită.

⁸ În fotografii nu prea vechi stema este timbrată cu mitra episcopală, vezi spre exemplu Horia Medeleanu, *Aradul între mit și adevăr istoric*, Editura Concordia, Editura „Flacăra Roșie”, Arad, 2010, p. 110.

⁹ Această stemă este conturată de mătănni călugărești fiindcă arhiereul până la patriarhi iese din călugărire.

MEDALIA „FERDINAND I” CONFERITĂ ÎN 1931 UNOR OFİTERI DE LA CERCUL DE RECRUTARE ARAD

Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS,
arhivist, București

Urmare a raportului lui D. I. Ghica,
ministrul Afacerilor Străine, cancelar al

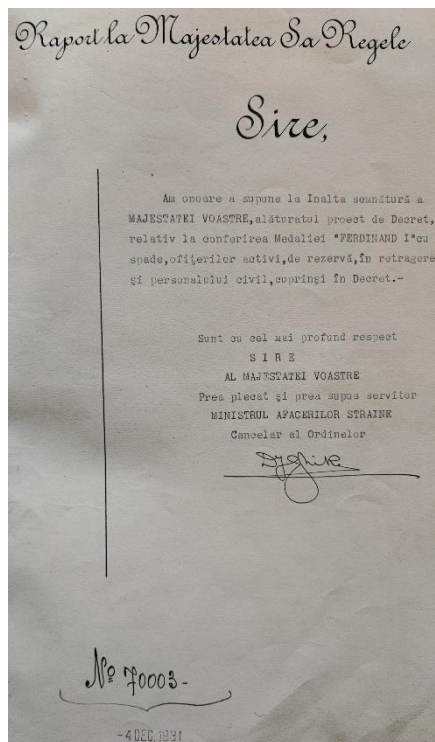

Ordinelor, nr. 70.003 din
4 dec. 1931, regele Carol
al II-lea a semnat în
București, la 4 decembrie
1931, decretul nr. 3.946,
prin care a conferit
Medalia „Ferdinand I”, cu

spade pe panglică, căpitanului Nedescu
Dumitru și sublocotenentului Crișan
Andrei, ambii de la Cercul de recrutare
Arad. Prin același decret, publicat în
„Monitorul Oficial” nr. 293 din 15
decembrie 1931, p. 9996, decorația s-a
acordat și altor persoane. Apelând la
faleristică, la heraldică și la sigilografie,
prezentăm descrierea distincției onorifice,
precum și reproducerile grafice ce provin
de la Arhivele Naționale Istorice
Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe*.
Cancelaria Ordinilor, dosar nr.
325/1931 și de la Complexul Muzeal
Arad.

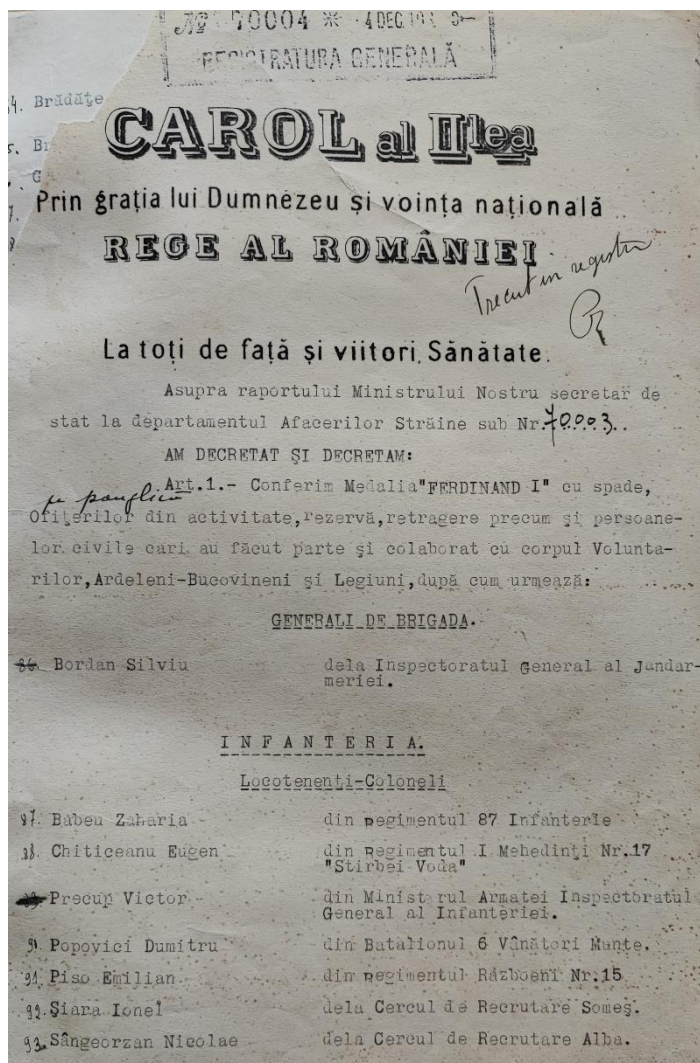
Medalia „Ferdinand I” a fost creată
în anul 1929 (*Legea pentru instituirea
Ordinului Ferdinand I și a Medaliei
Ferdinand I* nr. 1.537 din 17 mai 1929,
publicată în „Monitorul Oficial” nr. 107
din 18 mai 1929, p. 3766) și a fost
conferită civililor și militarilor pentru
merite excepționale în folosul țării.
Medalia de formă rotundă, confecționată
din bronz, avea pe avers efigia regelui
Ferdinand I spre dreapta și legenda
circulară „• FERDINAND • I • REGE •
AL • ROMÂNIEI”. Pe revers, pe centru,

era, gravată în excizie, crucea Ordinului
„Ferdinand I” și anii „1914” (deasupra)
și „1927” (dedesubt) - perioada de
domnie a regelui. Medalia era surmontată
de o coroană închisă, prin al cărui glob
crucifer trecea un inel de care se fixa
panglica de culoare albastru-închis cu o
dungă roșie centrală. Pentru militari, pe
panglică, erau prinse două spade de
bronz încrucișate în săritoare și cu
vârfurile în sus. Medalia a fost acordată
în special combatanților care au
participat la Primul Război Mondial și
încă serveau în armată, precum și celor
care au făcut parte din Corpul
voluntarilor ardeleni-bucoveneni.

Raportul lui D. I. Ghica, ministrul
Afacerilor Străine, cancelar al
Ordinelor, nr. 70.003 din 4 dec. 1931.

Sursa: Arhivele Naționale Istorice
Centrale.

Decretul regal nr. 3.946 din 4
decembrie 1931 (prima pagină).
Sursa: Arhivele Naționale Istorice
Centrale.

Medalia „Ferdinand I” cu spade pe
panglică (avers și revers).
Sursa: Complexul Muzeal Arad.

Eugeniu Dublea, Orașe din România în imagini.

Municipiul și județul Arad

Colecția "Centenar",

"Vasile Goldiș" University Press,
2016

(reeditarea volumului apărut în 1938 –
editor: Marius-Ioan Grec / prefață: Stelean–
Ioan Boia, Marius-Ioan Grec)

Marius GREC,
Istoric, Arad

Lucrarea purtând semnătura profesorului Eugeniu Dublea *"Municipiul și județul Arad"*,

reprezintă primul demers științific din seria *"Orașe din România în imagini"*, care își propune și reușește prezentarea municipiului și a

județului Arad, ca parte a României, sub aspectul evoluției istorice, dar și din punct de vedere economic și cultural. Lucrarea reprezintă – în sensul mai larg al cuvântului – o abordare monografică, autorul nerecurgând însă la tipologia clasică, sub aspect structural, de elaborare a unui astfel de gen de demers științific. Lucrarea este structurată în 28 de „capitole”, după cum urmează:

1. România
2. Din trecutul Aradului
3. Eroii martiri din județul Arad
4. Figuri arădene dispărute
5. Județul Arad
6. Contribuțiuni la studiul situației economice a județului Arad
7. Populația județului Arad
8. Portul locuitorilor din județul Arad
9. Starea culturală
10. Străjeria în Arad
11. Echipele Regelui și satul românesc

12. Cămine culturale

13. Bibliotecile populare „Concordia” din județul Arad

14. Industria orașului și județului Arad

15. Ținutul Hălmagiului. Trecutul și prezentul

16. Municipiul Arad

17. Palatul Cultural

18. Episcopia Aradului

19. Institutul Teologic

20. Întemeierea Școalei Normale (Preparandia)

21. Casa Învățătorilor din Arad

22. Parochia română unită din Arad

23. Parohia minorităților din Arad

24. Comunitatea evreiască de rit occidental

25. Spitalul de copii „Principele Mircea” Arad

26. Personalități din Arad

27. Despre presa Aradului

28. Calea ferată electrică Arad – Podgoria.

În prezentarea trecutului Aradului, autorul pleacă de la ideea că fiecare localitate are un trecut demn de interes istoric, desigur cu o încărcătură mai mare sau mai mică, oameni și fapte demne de remarcat, care se transmit din generație în generație.

Eugeniu Dublea își propune să ne prezinte evoluția istorică a așezării de pe Mureș, a locuitorilor ei, pe durata ultimelor două secole. Primul sigiliu oficial al orașului datează din anul 1702 și aparține consiliului orășenesc format sub conducerea lui Ioan Herdegen trimis de la Viena în calitate de comisar împărătesc pentru a organiza administrația în ținuturile evacuate de turci după Pacea de la Karlovitz (1699).

Numirile topografice din așezările județului Arad „sunt o mărturie vie că pe vremuri proprietarii acelor locuri au fost români”. Prezența / stăpânirea ungarilor și germanilor au lăsat urme mai puține în

toponimia locului la Moroda, Șoimoș, Cladova, Ilteu, Chereș, Slatina. Dublea evidențiază tăria de caracter a românilor din această parte de țară „... alcătuirea deosebită a românului arădean născut ca creștin, care - pe lângă trufia și ingeniozitatea proprie gintei latine – întrunește în sine cele mai mari contraste de caracter”. Românul a suferit umilirea până în extrem, dar s-a revoltat, a devenit temerar când a trebuit să-și apere patrimoniul: pământul, limba și credința. Această virtute, admirată în lume, a dat neamului românesc tăria să se mențină pe pământul strămoșesc, să-și păstreze nealterată ființa etnică și să supraviețuiască, trecând peste toate dușmăniile și opresiunile la care a fost supus.

Eroismul nu e decât rezistența la sfințenie, afirma Emil Cioran în *Amurgul gândurilor*. Năzuința reprezentării simbolice și iluzia proiecției în eternitate, întru memorie, a îmbogățit Aradul cu monumente ridicate „în amintirea sfântă a celor ce ne-au dat România Mare”. Eugen Dublea citează numele celor 79 de martiri din județul Arad¹⁰, iar între monumente: *Crucea Martirilor din Arad* și *Monumentul din Hălmașiu*, deși după Marele Război s-au ridicat monumente în multe din așezările, cimitirele sau curțile bisericilor din județul Arad.

Între figurile arădene dispărute sunt amintiți: Dimitrie Țichindeal, Moise Nicoară, Mircea V. Stănescu, Ioan Slavici, dr. Gheorghe Vuia, dr. Nicolae Onu, Mihai Veliciu, Vasile Goldiș, Ștefan Cicio-Pop. Din varii motive, sunt lăsate la o parte și alte personalități emblematice ale orașului / județului Arad, între care dr.

Ioan Suciu, dr. Gheorghe Ciuhandu, dr. Teodor Botiș, Traian Mager, Eduard I. Găvănescu, dr. I. Marșieu, Tiberiu Vuia, dr. Corneliu Radu.

Vasile Goldiș a intrat în politică „...cu marea dorință să realizeze contopirea sufletească integrală a românilor de pretutindeni, prin ortodoxism” și „...poate fi socotit ca îndrumătorul și continuatorul întregii pleiade de adevărați cărturari ai Ardealului” (p.15).

Ștefan Cicio-Pop în percepția lui Dublea reprezintă „... un vajnic îndrumător, căutând să statornicească temeinica legătură sufletească dintre generații” (p.15.), iar el „n’a rămas numai un luptător politic, dar și un desăvârșit ctitor de țară” (p.15).

Capitolul „Contribuțiuni la studiul situației economice a județului Arad” poartă semnătura lui Nerva Iercan (pp. 24-25). În baza *Anuarului Statistic al României pe anul 1935-1936*, județul Arad avea o populație de 427.295 de locuitori, din care 228.129 reprezentau populația activă, iar 118.336 populația pasivă. Integrarea definitivă a județului Arad în cadrul statului român unitar a avut urmări pozitive, importante schimbări în toate sectoarele eco-nomiei, determinând mutații deosebite și în alte direcții, înregistrându-se o linie ascendentă și sub aspect demografic. Astfel, în anul 1920, județul Arad avea o populație de 397.969 locuitori, ajungând în anul 1923 la 402.303 locuitori, pentru ca apoi să continue să crească astfel ca în 1930 să

¹⁰ Autorul monografiei nu precizează sursa de informație. Datele sunt luate din *La cincisprezece*

ani de la desrobirea județului Arad, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1934, pp. 30-31.

atingă 423.649 de suflete¹¹. În anul 1930, județul Arad avea în componența sa o comună urbană, reprezentată de municipiul Arad și 225 de localități rurale aflate în 9 plase.

După Marea Unire din 1918, județul Arad a devenit un județ de frontieră și în același timp, aproape singurul debușeu de desfacere al orașului Arad. Situat la frontieră, i se deschid noi și mai bune posibilități în valorificarea cerealelor, materialului lemnos și ca o nouă ramură, comerțul cu animale, care toate formau principalele produse de export¹².

Caracteristicile portului locuitorilor din județul Arad sunt prezentate după informațiile oferite de *Geografia județului Arad* având ca autori pe V. Nicolaescu, I. Mladin și N. Cristea (pp.29-30). Portul locuitorilor din județul Arad – ca de altfel în toate județele țării – se schimbă „după cum ei locuiesc la oraș sau la sate, la munte, la deal sau la șes, și după neamul locuitorilor„, (p.29).

Capitolul „Starea culturală” este de fapt un articol purtând semnătura autorului monografiei. În România 45% din populație sunt neștiutori de carte. În județul Arad din totalul de 346.887 locuitori, 71% „sunt știutori de carte” (p.31). A ști carte este o necesitate imperioasă pentru a deveni contribuabil la progresul societății în care trăiești, dar nu îndeajuns deoarece „un om ca să fie cult, trebuie ca pe lângă cunoștința cititului și scrisului, să fie moral, să aibă convingerile

lui și să fie pătruns de învățăturile religiei” (p.30). „Căci la ce bun un om care știe să scrie și să citească, fie el chiar cu diplome academice, dacă ascunde adevărul, înșală și nu-și îndeplinește datoria” (p.30). Eugeniu Dublea prezintă în continuare instituțiile școlare, în Arad fiind 2.500 elevi și 126 de profesori, iar în județ peste 49.886 cu 825 de învățători, la care se adaugă 3.820 de copii din „grădinile de copii”, având 62 de educatoare (p.31), atrăgând atenția asupra necesității unor schimbări radicale în instrucția și educația oferite de școală, „înlocuind vechea disciplină care nu era decât un gest exterior, printr-o disciplină reală întemeiată pe încrederea reciprocă și colaborarea între educator și elev” (p.31). Etica patriotică, educația religioasă, educația fizică și aplicațiile utile se realizau prin Străjerie¹³. Comandantul Legiunei din Arad era Ascaniu Crișan, directorul Liceului „Moise Nicoară” din localitate (p.32).

Din anul 1934, Institutul Social Banat – Crișana. Despărțământul Arad a demarat cercetările monografice la sugestia marelui sociolog Dimitrie Gusti, prilej cu care a început elaburarea de monografii locale, finalizându-se editarea model a Ținutului Hălmagiului de către profesorul Traian Mager de la Preparandia arădeană. De altfel, cercetările sociologice în județul Arad au fost extinse după 1935, odată cu sosirea echipei Fundației Culturale „Principele

¹¹ *Aradul - permanență în istoria patriei*, Arad, 1978, p. 429. Iercan Nerva consemnează în 1930 că populația județului Arad era de 423.784 de locuitori, în Eugeniu Dublea, *op.cit.*, p. 24.

¹² SJAN Arad, *Fond Prefectura județului Arad. Acte Administrative*, dos. 317/1938, f.7.

¹³ Începând cu anul 1934 se înființează „Oficiul de Educație a Tineretului Român” (OETR). Din

„Straja Țării” făceau parte tinerii de ambele sexe. La 24 ianuarie 1937 se desființează OETR-ul prin reorganizarea „Străzii Țării” ca singura organizație de stat pentru îndrumarea și conducerea tineretului în ceea ce privește educația fizică, moral-religioasă, socială și națională.

Mircea” la Sâmbăteni¹⁴. Institutul Social Banat – Crișana. Despărțământul Arad era condus de dr. C. Radu și Octavian Lupaș (p.34). Între anii 1936-1938, la Vârfurile, în Munții Apuseni, a lucrat echipa regală condusă de către dr. Sabin Manuilă și prof. Traian Mager¹⁵. Treptat, echipele regale și-au extins activitatea și pe Valea Mureșului în localitățile Petriș și Conop (p.34). Activitatea culturală a echipelor regale a fost continuată în căminele culturale care înmănușeau totalitatea acțiunilor și faptelor sociale dintr-o comună: șezători, serbări, coruri, teatru, conferințe, muzică, cinematograf, bibliotecă, muzee, atelier de lucruri casnice. Căminul cultural „... vine ca o necesitate a vremii ca o apă înviorătoare pentru uscăciunea sufletei omenesc, ca o putere de umanizare a lumii” (p.36).

Viața culturală a unui oraș sau sat se poate evalua după interesul locuitorilor față de cuvântul scris, deci față de lectură. Bibliotecile au conferit Aradului din acest punct de vedere un prestigiu cultural deosebit în perioada interbelică. În Arad funcționa o valoroasă bibliotecă a Palatului Cultural, devenind biblioteca centrală a județului. De la 1.525 de volume în 1881 – anul înființării – numărul cărților a crescut constant, cu deosebire după 1918, ajungând la 50.000 de volume la sfârșitul perioadei interbelice¹⁶. Mediul rural arădean a beneficiat în epoca interbelică de 245 de biblioteci școlare și de 52 de biblioteci

populare, având în dotare 80.000 de cărți¹⁷. Societatea „Concordia” a înființat 15 biblioteci populare, cu 5.455 cărți (p.38). Denumirea de Tipografia „Concordia” devenise improprie și din 1936 a devenit Societatea anonimă culturală „Concordia” din Arad (p.37)¹⁸. Vasile Goldiș a lăsat „Concordia” în grija posterității cu acest legământ: „Concordia” cu averea sa este și trebuie să rămână aici în Arad o instituție națională, cu scopul de a servi cultural poporul românesc, în marginile și în măsura posibilităților ei materiale” (p.37). Organizarea bibliotecilor „Concordia” s-a făcut în deplină colaborare cu „Astra” – Despărțământul Arad. Sediile bibliotecilor se aflau în general în căminele culturale, cele mai cunoscute biblioteci populare ale „Concordiei” au fost deschise la Gurahonț (1935), Miniș (1937), Săvârșin (1937), Hălmașiu (1938)¹⁹.

„Capitolul” care tratează industria orașului și județului Arad reprezintă de fapt un articol apărut în *Hotarul* sub semnătura ing. Traian Trimbișoni²⁰. Numărul întreprinderilor din Arad a crescut în perioada anilor 1919-1937 cu 72% (p.39). Este remarcată „fabrica de bumbac din țară” apreciată a fi „poate unica din Europa” (p.39). Aradul a avut de asemenea „unica fabrică de motoare din țară, care „cu durere a trebuit să vedem că s’a mutat la Brașov și tot aceeași soartă urmează și fabrica de vagoane, care a fost

¹⁴ Virgil Valea, *Cultură și spiritualitate românească în Arad în perioada interbelică (1919-1940)*, Arad, „Vasile Goldiș” University Press Arad, 2005, p. 232.

¹⁵ *Ibidem*, p. 233.

¹⁶ *Ibidem*, p. 248.

¹⁷ SJAN Arad, *Fond Prefectura Județului Arad, Acte administrative*, dos.259/1933, f. 127.

¹⁸ În realitate Societatea anonimă culturală „Concordia” a luat ființă în anul 1934, continuând activitatea Tipografiei „Concordia” SA, întemeiată în 1911.

¹⁹ Octavian Lupaș, *Bibliotecile populare „Concordia” din județul Arad*, Arad, Editura Concordia, 1938, pp. 35-38.

²⁰ Traian Trimbișoni, *Industria județului și orașului Arad*, în *Hotarul*, Nr.4, 1938.

unica în țară la unire”²¹. Pentru a menține Aradul acolo unde i-a fost locul în economia României, „este necesar ca județul și orașul nostru să întreprindă o campanie de refacere a acestor industrii, sau de înlocuire a lor cu altele” (p.39).

Un loc important în cuprinsul monografiei îl ocupă capitolul semnat de către Traian Mager: *Ținutul Hălmagiului, Trecutul și prezentul*. Hălmagiu, centru românesc ortodox, atestat în 1439²², s-a racordat de-a lungul secolelor cu însăși istoria acestei părți de țară. În anul 1876 ținutul Hălmagiului trece din Zărand în comitatul Arad, devenind după 1918 plasă a Hălmagiului (p.41). După 1918 în acest ținut au loc realizări deosebite, mai ales în domeniul învățământului. Din 1924 până în 1927 s-au construit 13 școli noi, iar în perioada 1934-1937, alte 16 edificii școlare noi (p.46).

Prin poziția sa geografică, Aradul „formează poarta de eșire către apus a platoului Transilvaniei” (p.50). Așa se explică faptul că, deși este centrul unei regiuni agricole, a devenit totuși înainte de război, un important centru industrial destinat a contribui la transformarea industrială a princi-palelor produse ale Transilvaniei. Din punct de vedere administrativ, muni-cipiul Arad era împărțit în 12 cartiere: Cartierul central, Cetatea Veche, Aradul Vechi, Pârnea, Șega, Bujac, Gai, Câmpul Liniștei, Grădiște, Micălaca, Cetatea Nouă și Subcetate (p.49). Aradul își menține între cele două războaie mondiale statutul de oraș „de afirmare românească la granița de vest” (p.51).

Autoritățile arădene municipale și județene s-au implicat în susținerea materială nu numai a societăților culturale, ci și a instituțiilor culturale: Palatul Cultural, teatrul, biblioteca, muzeul, care aveau de asemenea funcții importante în strategia național-culturală. Palatul Cultural a fost inaugurat la 26 octombrie 1913²³, adăpostind biblioteca, muzeul istoric, colecția preistorică și o colecție din trecutul Aradului (p.53). După 1924, Palatul Cultural are o nouă structură „care a avut prima grijă aceia a intereselor culturale naționale” (p.53). Episcopia Ortodoxă Română s-a înființat la începutul secolului al XVIII-lea, când episcopul Isaia Diaconovici ²⁴ își mută reședința pe la 1705 în Arad (p.55).

Înființat în 1876, ca institut diecezan, „predat menirii sale în toamna anului 1885” (p.57), Institutul Teologic din Arad s-a separat în 1919 de Preparandie, funcționând sub îndrumarea bisericii prin ierarhul locului, asemenea tuturor instituțiilor teologice din Transilvania și Banat, până la desființarea sa în anul

²¹ Menționăm că în anul 1908 s-a înființat la Arad o fabrică de automobile MARTA (acronimul pentru Magyar Automobil Reszveny Tarsasag Arad). După 1914 nu se mai fabricau decât motoare de avion. După 1918 se rupe legătura cu Firma de vagoane Daimler. MARTA și Fabrica de de vagoane Weitzer sunt unite în Societatea ASTRA, MARTA numindu-se de aici înainte „Fabrica de motoare”. În anul 1926 fabrica s-a desființat, iar utilajele s-au transportat la Brașov, unde s-a înființat Întreprinderea Aeronautică Română (IAR).

²² Localitatea Hălmagiu este menționată documentar pentru prima dată în anul 1359, vezi Alexandru Roz, Geza Kovach, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Arad, Editura Universității „Vasile Goldiș” Arad, 1997, p.122.

²³ Edificată în 1913, clădirea Palatului Cultural a fost dată în funcțiune în anul 1914, vezi SJAN Arad, *Fond Prefectura Județului Arad. Acte administrative*, dos.21/1928, f.109.

²⁴ Vezi Pavel Vesa, *Episcopii Aradului. 1706-2006*, Arad, Editura Gutenberg, 2007, p.14., episcopul se numea Isaia Diaconovici (1706 - 1708) și nu Isaia Diaconovici.

1948²⁵. Activitatea instituției a continuat în vechea formă de organizare până în anul 1927, când a fost ridicată la rangul de Academie „pentru a satisface orgoliul ardelenesc”, fără însă a avea dreptul de a acorda diplome de absolvire. După Primul Război Mondial, Aradul a continuat să pregătească preoți pentru acoperirea posturilor vacante din Eparhie, dar și pentru județele Bihor și Hunedoara²⁶. „În 1812 sosi ziua însemnată și măreață, vrednică de memoria Românilor – întemeierea preparandiei cu caracter național, predându-se toate studiile în limba română” (p.58). La 3/15 noiembrie 1812, noua instituție de învățământ își începea activitatea cu un corp profesoral valoros, compus din Dimitrei Țichindeal – director și catihet și profesorii Iosif Iorgovici, Constantin Diaconovici Loga și Ioan Mihuț²⁷.

În comitatul Arad, corpul învățătoresc și-a realizat propria formă de organizare încă din 1872, când a luat ființă „Reuniunea învățătorilor români din dieceza Aradului”, Activitatea organizată a învățătorilor a fost între-ruptă de izbucnirea Primului Război Mondial, reluându-se abia la 6 iulie 1919²⁸. Casa Învățătorilor din Arad s-a construit în 1905 de către *Asociația culturală maghiară din Ungaria sudică* – afirmă I. Mladin - în colaborare cu *Asociația învățătorilor din județul Arad*, intrând în proprietatea acesteia în 1919 (p. 58). Până la 1918 Casa Învățătorilor din Arad „... a servit ca toate de acest soi, la maghiarizarea elementului românesc, plasat în încăperile ei” (p. 58).

Aradul era un oraș în care și după 1918, minoritățile reprezentau majoritatea populației, spre deosebire de județ unde comunitatea românească reprezenta majoritatea populației. În acest context, Biserica Greco – Catholică/Unită, cu reședința la Blaj, și-a păstrat în general organizarea dinainte de 1918. La Arad, în 1770 s-a înființat parohia română unită cu 92 de suflete și 10 filii, primul preot al comunității fiind Paul Beregi, iar în 1776 s-a ridicat prima biseică și casă parohială greco – catolică din județ (p.61). La inițiativa Episcopiei de Lugoj, în 1913, s-a ridicat o nouă biserică greco-catolică la Arad, sfințită însă abia în 1921²⁹. La Arad își desfășurau activitatea religioasă de asemenea comunitatea catolică și evreiască de rit occidental.

O componentă esențială în afirmarea politică și culturală a românilor din vestul țării o reprezenta cuvântul scris, dreptul de a scrie românește, pe care autoritățile au încercat să-l limiteze până la 1918 printr-o legislație prohibitivă. Mediul gazetăresc arădean postbelic a fost dominat de preocupările pentru înjghebarea cu predilecție a presei politice care avea menirea de a întări și ridica sentimentul național, în condițiile reconstrucției națiunii după Marea Unire.

În noul context, „... ziarele serioase, mari și sfârșind cu ziarele de un leu, ele s’au înmulțit invers proporțional față de numărul cititorilor” (p. 68). O caracteristică a cititorului de ziare – remarca Eugeniu Dublea – este faptul că „la noi nu se citesc mai multe ziare, de aici tirajul scăzut al ziarelor”, de unde „... și

²⁵ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol.III, București, Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1981, p.453.

²⁶ Virgil Valea, *op.cit.*, p.193.

²⁷ A. Sădean, *Apostolatul primilor profesori ai preparandiei noastre*, Arad, Editura Diecezană, 1912, p. 8.

²⁸ Virgil Valea, *op.cit.*, p. 106.

²⁹ *Arad-Monografia orașului de la începuturi până-n 1989*, Arad, Editura Nigredo, 1999, p.243.

lipsa de orizont a opiniei publice unilateralizate” (p. 68). Mai mult, afirmă el, în spatele fiecărui ziar stă un grup de interese: politice, economice, financiare sau o persoană cu interese distincte (p. 68). Între ziarele și săptămânalele românești sunt remarcate: Știrea, Ecoul, Ardealul, Curierul, Drapelul, Timpul Provinciei, Frontul de Vest, iar între ziarele maghiare: Aradi Kozlany, Hirlep, Aradi Friss Ujsag și Aradi Ujsag (p. 69).

Fără a îndeplini condițiile care se impun unei abordări monografice propriu-zise, lucrarea *Municipiul și județul Arad* purtând semnătura profesorului Eugeniu Dublea, reprezintă o contribuție valoroasă la cunoașterea istoriei, culturii și civilizației municipiului și județului Arad în perioada interbelică.

Vanghea MIHANJ – STERYU

Scriitor, Macedonia

CER ÎNTUNECAT

(Tser intunicat)

Cu găirea ochilor te-mbucuram,

Cu vorbele chemate din
baltă năvăleam
Către inima închisă în
cerul întunecat
Alergam după liniștea
liniștii

Și-am ajuns la însuflețita pustiire.

Scrumuri! Scrumuri!

M-a înghețat Iarna, mi-a lăsat

Speranța.

O bufniță îmi fredona un cântec de
moarte.

Au plecat și stoluri de păsări către
amurg.

De jale!

Ochii mei – mări de mărgean

Viața – cer întunecat

Inima – doldora di picuri.

Sufletul – făptură amuțită.

Pieptul – câmpuri pârjolite.

Trupul meu – zile stinse.

Strigă-mă! Grăiește-mi!

Ascultă-mi glasul.

Mi-e numele Așteptare.

Cerul meu!

O lumină tremură-n mine.

Însuflețita țărână suspină tăcut.

Glasul tău – amuțit clopot...

Extrase din volumul: *Plângu a
dzânilor / Plânsul zânelor*. 2019.

CORINA ILEANA CIURĂȘ

Cinci poezii haiku modern

Dulce adiere

Îmblânzind orașul...

Văratcă seară.

Cupele crinilor...

Trădări repetate

Sub bolți de iederă.

Susur de vipere

În tinda raiului...

Infinită primăvară.

Grădina minunată...

Delicate petale

Râd spre soare.

O mierlă

Se odihnește pe bancă...

Parcul e închis.

80 de ani de la... Septembrie de foc peste Prunișor

Vasile Filip
*președinte Filiala „Ioan Slavici”
Arad UZPR*

„Peste Prunișor/ Moartea-și varsă
plumbul./ Peste noi, porumbul /Tremură
ușor//Cine știe,
frate,/ Măine-n zori
de zi/Câți ne vom
trezi!/Vântul cât va
bate?”. Așa spun
versurile poeziei lui
Victor Tulbure,
participant la luptele
din satul meu, ca
elev al Școlii de Ofițeri Rezervă Bacău.

Dar despre bătăliile sângeroase din
septembrie 1944 aveam să aflu de mic
copil pentru că, în fiecare duminică, se
adunau în mijlocul satului, „la rugă”, mai
mulți bătrâni care povesteau despre
război. Ascultam cu gura căscată
tulburătoarele întâmplări prin care au
trecut. Unii spuneau despre front, pe
unde a fost fiecare, de viața grea ca
prizonieri, dar cel mai mult ne
impresionau amintirile lor despre
cumplite zile ce s-au abătut peste
Prunișor. „Aci, la crucile uliței aveau
elevii un cuib de mitralieră. Trăgea
câteaua fără încetare în dușmanii ce
veneau puhoi dinspre Cărand” – zicea
unul. „Dar și din morminți îi secerau, și
din Dealul Băii” – completa altul.
„Atunci au tras ungurii cu brandul în
turnul bisericii. Au crezut că acolo aveau
noi punctul de observație și le vedem
toate mișcările”, lămurea cineva mai
priceput.

Dar poate cea mai tulburătoare
dintre amintirile lor mi s-a părut cea cu
refugiul. La aflarea veștii că „Vin
ungurii!”, oamenii din sat – mai mult
femei și bătrâni – au început să pună, în
căruțe trase de cai sau de boi, tot ce au
putut. Se ajutau unii pe alții și au luat-o
pe vale până spre vârful Codrului.
Fiecare familie avea povestea ei. Baba –
după cum îmi zicea – a fost un pic mai
norocoasă: ea a pus în cocie cât a biruit și
pe cei doi prunci, George și Todor, și au
plecat spre Susani, o așezare mai izolată,
unde tatăl ei era birău, și au avut alte
condiții de stat.

Poveștile sătenilor ne-au inspirat și
jocurile copilăriei. Eram și noi în război,
mai ales că într-o lizieră, „la țigani” încă
mai rămăsese „în picioare” un observator
din lemn pe care ne cățărăm zi de zi. Dar
luptele noastre aveau să înceteze după
puțină vreme. Era tot într-o toamnă. Și
ne-am dus cu școala la muncă patriotică,
să culegem ghindă în pădure. Doi colegi,
Traian și Nicolae, au luat-o înainte să
adune mai mult. Cunoșteau locurile,
pentru că toți pruncii mergeam cu ai
noștri să adunăm bureți, și așa au ajuns la
capătul pădurii, de la margine de sat cum
mergi spre Sebiș. S-au pus la umbra unui
gorun uriaș să-i aștepte pe ceilalți. Acolo
au găsit un obiect ruginit ce avea un inel,
care le-a atras atenția și au dorit să îl
scoată. Au găsit, ca unelte, două pietre,
însă, din păcate...dorința le-a fost fatală.
Era o grenadă rămasă de pe front și a
făcut victime chiar după 20 de ani: Traian
a murit iar Nicolae a fost grav rănit.
Vestea a răscolit toată comunitatea și s-a
abătut din nou o mare tristețe peste sat. A
doua zi, la școală, pe banca lui Traian
erau flori și ardea o lumânare. De atunci
nu ne-am mai jucat de-a războiul și, ca
prin minune, cineva a tăiat observatorul,

probabil să nu se mai întâmple vreo nenorocire.

Dar după patru decenii aveam să aflu mult mai multe despre sângeroasele bătălii de la Prunișor. „În zilele de 16-18 septembrie 1944, unitatea aflată chiar pe direcția principală de atac a inamicului, a dus lupte grele pe aliniamentul localităților Cărand – Prunișor – Sebiș. În aceste lupte au căzut eroi 44 de ofițeri și elevi ai școlii (14 morți, 18 răniți și 12 dispăruți)” – se arată într-un document al armatei.

Eroii căzuți în luptele din septembrie 1944 de la Prunișor-Sebiș: căpitan Andrei Grigore, căpitan Dobrilă Eugen, sublocotenent Andrieș Vasile, elev serg. major Fodor Constantin, elev serg. major Rădulescu Hristache, elev sergent Bascovici Dumitru, elev sergent Flotea Gheorghe, elev sergent Ghiorghiu Gheorghe, elev sergent Lungu Nicolae, elev sergent Popovici Nicolae Cornel, elev sergent Popescu Petre, elev sergent Pogoreanu Ioan, elev Dinescu Constantin, elev Seritan Gheorghe.

Pentru eroismul și spiritul de sacrificiu dovedit pe câmpul de luptă, în ordinul de zi nr. 182 din 15 octombrie 1944, comandantul Diviziei 1 infanterie instrucție arăta: „având în vedere dârzenia, vitejia, și curajul cu care elevii Școlii de Ofițeri de Rezervă nr. 2 Bacău, de sub comanda colonelului Nicolae Stănescu, au apărut pozițiile de la Cărand – Prunișor și înălțimile de la Sebiș cu toate pierderile pe care le-au suferit în comandanți și elevi, având în vedere frumoasele fapte de arme săvârșite și exemplara comportare în cele mai grele situații, ordon citarea pe ordin de zi pe Divizie a Școlii de Ofițeri de Rezervă de infanterie nr. 2 Bacău”.

Această „întâlnire” cu istoria a fost posibilă datorită organizării de către doi

oameni de cultură, patrioți și îndrăzneți – scriitorul Vitalie Munteanu, directorul Bibliotecii Orășenești Sebiș și prof. Ioan Galea, directorul Casei de Cultură – ajutați de un grup de veterani de război din zonă, în frunte cu generalul maior (r) Aurel Golcea, și cu sprijinul autorităților locale și județene, „Întâlnirea veteranilor” eroicelor lupte de pe Valea Crișului Alb.

Prima ediție a avut loc în zilele de 7-8-9 septembrie 1984, sub genericul „Frumusețea revederii”, și a adunat, la Sebiș, zeci de veterani, din toată țara, care au luptat pe aceste meleaguri. Programul a cuprins diverse manifestări dar, în special, deplasări prin satele pe unde au luptat în urmă cu patru decenii. Ca metodist la Casa Orășenească de Cultură Sebiș, i-am însoțit peste tot, le-am ascultat evocările și le-am simțit trăirile.

Dar parcă cea mai emoționantă întâlnire au avut-o cu satul Prunișor. Parcă păseau cu sfială dar și cu bucuria că pot călca altfel pe pământul pe care odată tremurau de frică. Am văzut cu câtă mândrie au privit „Monumentul eroilor” (realizat de sculptorul arădean Dumitru Paina), cum au păstrat un moment de reculegere la mormântul căpitanului erou Eugen Dobrilă, din curtea noii biserici (ridicată în 1974, la 30 de ani după ce vechea biserică a fost distrusă de inamici), cum s-au rugat la mormântul din cimitirul satului, în care au fost îngropați mai mulți ostași căzuți în luptă. Am ascultat aici poveștile lor înlăcrimate. „Din podul unei case, cu pușca mitralieră, au produs mari pagube inamicului elevii sergenți Flotea Gheorghe și Bascovici Dumitru. Țintind asupra casei, unde se aflau cei doi elevi, proiectilele dușmane au incendiat și gospodăriile locuitorilor Ivuț Nicolae nr.

169 și Toma Milente nr. 170, care au ars până la temelii (...) Au fost elevi adăpostiți și în podul casei locuitorului Popovici Ambrozie la nr. 140, care supravegheau șoseaua spre Toplița”, povestea veteranul Vasile Brăiloiu, din Batalionul Fix, fost dascăl al satului.

Tot aici, după multe și fascinante evocări, veteranii au fost invitați la un parastas în amintirea celor ce au pierit în război. Pe pajiștea din vârful dealului, femeile au așternut mășărițe țesute de ele în altfel de războaie și le-au umplut cu mâncăruri tradiționale: sarmale, chiftele, întorsuri, chifle cu magiun...și bineînțeles țuică de prună de Prunișor. Cu toții au fost poftiți la masă și parcă erau mai tineri și mai veseli...

Și poate nu degeaba lt. col. Corneliu Chirieș, pe atunci ofițer activ la U.M. 01184 Bacău, scria: „Am trăit zile unice din viața mea pe care nu le voi putea uita niciodată. Am plecat de la prima întâlnire a veteranilor care au luptat vitejește, în zona Crișului Alb, cu inima plină de emoție și adâncă aducere aminte... Activitățile desfășurate și organizate au scos în evidență ce oameni minunați trăiesc azi pe locurile unde odinioară s-au purtat aprige lupte: am simțit adevărata dragoste față de eroii patriei”.

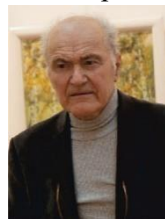
Cred că tot ce s-a petrecut în acele zile a fost să ne aducem aminte de istorie, de eroii care s-au jertfit pentru țară, pentru noi. Aș vrea să fac și eu, în acest sens, un îndemn pentru toți, dar sigur nu o pot face așa ca poetul veteran de Prunișor, Victor Tulbure, în poezia dedicată memoriei comandantului său de companie, căpitanul erou Grigore Andrei: „Nimicind pe dușmani, libertății dând glas/osteniți pe tăpșan, noi în glij am rămas./Pe sub cer mohorât, pe sub ploaia de plumb/unde-amar ne-am târât, crește-acuma porumb// Iar în vale spre

râu, unde-amar am răzbit/ e o mare de grâu cu talaz aurit// Și e lanul mănăs. Și e spicul bogat/căci ce-nalță din os ciuruit, de soldat// Noi pe-al morții fâgaș, unde-n brazdă cădeam,/fericirea, urmași, v-o visam. V-o-mplineam.// În adâncuri, de-atunci, zac sub holde soldați,/Amintiți-vă, prunci, când din pâine mușcați!”.

OPERE COMEMORATIVE PENTRU EROII CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Horia TRUȚĂ,
Istoric, Arad

Încă din timpul războiului, dar mai ales după 1945, unul din obiectivele administrației arădene postbelice a fost identificarea mor-min-telor victimelor con-frun-tărilor militare și în-sumarea în curtea bi-sericilor, în cimitire sau în parcelele destinate special acestui scop.

Din motive politice, de pe unele monumente și însemne, realizate în această perioadă, a fost înlăturată expresia **Eroi de război**, cu cea profund ideologizată de Luptători antifascisti pentru dreptate și democrație. Cei căzuți pe fronturile de rășărit au fost uitați cu desăvârșire și șterși din memoria colectivă. Pe parcursul anilor, această atitudine a fost remediată în parte. În acest context, au fost amenajate cimitirele, monumentele și însemnele pentru luptătorii sovietici.

Cimitirul Eternitatea.

Morminte, gropi comune și parcele în cimitir cu Eroii celui de-al Doilea Război Mondial.

În cel de-al Doilea Război Mondial, cele trei valuri succesive ale raidului aerian din 3 iulie 1944 au produs Aradului pagube în valoare de 6 miliarde lei, fiind ucise 190 persoane.

La Cimitirul Eternitatea, prima înmormântare a avut loc a doua zi, în 4 iulie, seara, la ora 20,30. Serviciul religios a fost oficiat de către Andrei Magieru, episcopul ortodox român al Aradului, în prezența primarului dr. Octavian Lupaș și ai altor oficiali ai municipalității.

Morminte, eroi

Alte slujbe religioase au avut loc a doua zi cu începere de la ora 8,30 dimineța, fiind înhumate în acest cimitir 149 victime: 77 ortodocși, 28 romano-catolici, 4 calviniști, 3 evanghelici, 3 greco-catolici, 8 necunoscuți, iar 26 cu situația incertă.

În prezent, în Cimitirul Eternitatea nu există nicio parcelă cu Morminte ale Eroilor, dar pe alea marginală din dreptul intrării, paralelă cu strada Câmpul Liniștii, au fost identificate în 1970, monumentele funerare ale Eroilor Ovidiu Dante Gherman (1915-1941), avocat stagiar, magistrat (n.

Postylen, Slovacia), campion al României la natație, sublocotenent într-un regiment de cavalerie, stelă de beton, Iustin Costea (?-1941), căpitan, Dumitru Grozău (?-1942), soldat, Gheorghe Ciorsan (?-1943) sublocotenent, Petru Fodor (?-1943), soldat.

Cimitirul Pomenirea.

Morminte, gropi comune și parcele în cimitir cu Eroii celui de-al Doilea Război Mondial.

În cel de-al Doilea Război Mondial, soldații români căzuți în lupte sau decedați în spitalele arădene au fost înmormântați și în Cimitirul Pomenirea, în locuri diferite. Tot aici au fost înhumate și o parte din victimele bombardamentelor aeriene executate asupra Aradului. Ca urmare a raidului aviatic din 3 iulie 1944, la Cimitirul Pomenirea au fost înmormântate 24 de victime. Pentru 11 din ceremoniile funerare a fost oficiat serviciul religios ortodox, la două au participat preoți greco-catolici și unul evanghelic. La ceilalți, nu era trecută apartenența religioasă, fiind neidentificați. Tot în acest cimitir au fost înmormântați și cei 5 morți ai Comandamentului militar german din Arad: Augustin Weir-23 de ani, Francisc Daxbock-45 de ani, Filip Weinberg-35 de ani, Francisc Andrei-20 de ani și Carol Kreindler-39 de ani.

În 25 mai 1944, Administrația cimitirului Pomenirea a înaintat administrației Aradului un Tablou despre ostașii civili de diferite naționalități și eroii români înmormântați acolo, în perioada 1916-1941: germani-66; civili români (1937-1941)-49 poziții; militari români (1941-1944)-84 poziții.

În 1950, primăria a organizat în Cimitirul Pomenirea **Parcela Eroilor**, grupând și aliniind mormintele militare pe o suprafață destinată și amenajată în

acest scop, lângă intrare, în dreapta aleii principale. Au fost comandate pietre funerare de căpătâi trapezoidale simple, pe care a fost scris, prin incizie, numele și prenumele, gradul militar și data morții. De asemenea, a fost aplicat un medalion de alamă rotund, în care a fost însemnată, prin stanțare, imaginea unei cruci grecești. Aceleași însemne au fost fixate și pentru cele 32 morminte ale eroilor din Primul Război Mondial, grupate spre vest. Ulterior, câteva familii au așezat la căpătâi alte pietre funerare din marmură, gresie sau beton, executate de firme specializate și inscripționate individualizat, corespunzător dorinței fiecărui comanditar (...)

Suprafața Parcelei Eroilor din Cimitirul Pomenirea este îngrijită și protejată, iar aleile dintre șirurile de morminte, întreținute de administrația cimitirului.

INFORMAȚII PRIVIND CONSTRUIREA CETĂȚII

Pe fațada comandamentului ce străjuiește platoul de adunare și paradă, a fost fixată o placă memorială scrisă în relief, cu următorul text: „Cetatea Aradului construită între anii 1763/1783 după planul gen. ing. austriac Filip Ferdinand Harsch, cu cărămidă purtată manual de la Jimbolia la Arad.”

Conținutul textului nu corespunde în totalitate realității. Cărămida imensei construcții a fost arsă pe loc, forța de muncă fiind recrutată atât din zonă, cât și din întreaga Transilvanie și Ungaria.

Construcțiile au înaintat foarte greu, populația fiind reticentă în lucrări. Pe de o parte, lucrătorii se temeau să nu fie încorporați cu forța, iar pe de alta, fiind un obiectiv militar, dezvoltarea orașului a fost limitată.

Unii istorici susțin că pentru asigurarea unui vast câmp liber de tragere cu tunurile, autoritățile imperiale plănuiau mutarea Aradului în Pusta Zimandului, pe locul actualului cartier Grădiște. Tot pe fațada Comandamentului a fost fixată o placă memorială din tablă, vopsită cafeniu,

care conține informații cu privire la construcția cetății. Textul, scris cu majuscule, are următorul conținut: CETATEA ARADULUI/ FORTIFICAȚII VAUBAN/ 1763-1783/ ARHITECT HARSCH FERDINAND FILIP/ CARTIER SUBCETATE/ UM 1249/ MUNICIPIUL ARAD 02BO110. În text s-a strecurat o eroare referitor la numele arhitectului militar, care este Ferdinand Filip Harsch. Cifra din final reprezintă numărul de înregistrare a ansamblului militar din Lista Bunurilor de Patrimoniu Imobil al României.

Zile de praznic la Prunișor

Pe Vale, la poale de Codru, a avut loc ediția a III-a „Fiii satului Prunișor”

Vasile FILIP,
președinte Filiala „Ioan Slavici”
Arad UZPR

Cea de-a III-a ediție „Fiii satului Prunișor” s-a desfășurat sâmbătă și duminică, 17-18 august, organizată, și de această dată, de Parohia Ortodoxă Prunișor și Primăria Orașului Sebiș. Au fost invitați toți cei cu origini aici: localnici sau stabiliți în diverse orașe - Sebiș, Arad, Timișoara, Oradea, Cluj, București, etc – ori peste hotare – Italia, Spania, Germania, Anglia, Austria, Franța... Dar, să se bucure cu ei, au fost poftiți și lătureni, neamuri ori prieteni ai prunișorenilor.

Cu fotbalul înainte

Conform tradiției, în prima zi, mai spre seară când s-au lăsat un pic răcorile, a avut loc tradiționalul meci între „Tineri” și „Bătrâni” (limitele nu

pajiștea de curând cosită, chiar dacă și cu ceva ogașe, cele mai apreciate formații (care s-au putut face cu jucători autohtoni și nu numai). În această a 22-a ediție, scorul a fost 4-3 pentru „Bătrâni”. Au marcat: Tiu (2 goluri), Mihăiță și Avi – pentru „Bătrâni”; Andrei și Popa (2 goluri) – pentru „Tineri”. Aceștia din urmă spuneau că, de fapt, ar fi fost egal și au reclamat că un gol valabil (ziceau ei) nu le-a fost acordat. Chiar au făcut contestație, dar VAR-ul a fost șters de câțiva stropi de ploaie (ce au spălat un pic iarba). La final (fotbaliști și suporterii), s-au reunit la repriza a 3-a, când au părăsit terenul de fotbal și au intrat în cel al lui Bachus. Atunci li s-au dezlegat vocile și s-au „marcat” nenumărate „goluri” despre meci (dezavantajarea tinerilor) dar și de unele „cestiuni” din politică (în special cea locală). Unii zic că s-au înscris și din ofsaid, însă „arbitrii” pot da sentința și mai târziu. Așa se vorbește.

Înmulțirea pâinilor

A doua zi, duminică fiind și cum stă bine la sat, băștinașii și cei veniți în goștie, au umplut Biserica Ortodoxă din Prunișor pentru a urmări Sfânta Liturghie oficiată de parohul locului pr. Florin Avram. Ei au avut prilejul să asculte cuvântul de învățătură rostit de Prea Cucernicului Părinte

au fost stabilite în funcție de vârstă, ci după starea de spirit și puțință – cel mai în vârstă de pe teren a depășit bine 50 de ani, iar cel mai tânăr abia a împlinit 11 ani). Așadar s-au „duelat”, pe

despre minunea amintită, în fiecare an, în duminica a VIII-a după Rusalii: predica despre înmulțirea pâinilor în pustie, eveniment relatat de Sfântul

Evangelist Matei (14, 14-22). Într-una din zile, aflându-se lângă Marea Galileii, Iisus vorbea unei mari mulțimi, încât n-au realizat, ascultându-L, că seara era aproape, uitând chiar și de mâncare. Ucenicii se gândeau că ei nu aveau altceva decât cinci pâini și doi pești, iar cei care trebuiau ospătați numărau „cinci mii de bărbați, afară de femei și copii”. Evangelistul descrie, mai apoi, minunea săvârșită: înmulțirea pâinilor și a peștilor, iar, în final, săturarea tuturor celor prezenți.

Spectacol pentru toți

După puțină odihnă, prunișorenii și invitații lor au pornit spre vale, unde încă de la intrarea în spațiul deja consacrat sărbătorii, au fost ademeniți de mirosul grătarelor și privirile le-au fost luate de tarabele cu tot felul de bunătăți.

Dar atracția principală a fost spectacolul folcloric, când au urcat pe scena în aer liber soliști vocali și formații cunoscute în zonă. În această ediție, prezentarea a fost făcută chiar de părintele paroh Florin Avram, care s-a dovedit că are har și în cele laice. Așa că, prin meșteșugite cuvinte, i-a adus în fața publicului pe artiștii Ansamblului folcloric „Țara Zărandului” Sebiș, cu tânărul solist Voicu Hălmăgean, apoi Grupul catehetic „Sf. Stelian” Prunișor – pregătit de chiar de prezentatorul în sutană, pr. Florin Avram, a urmat Eugen Alda – cu formația și solista Bianca Raluca Moisă, dar și valoroșii interpreți ai cântecului popular (că nu mai știai care-i capul de afiș): Denis Roșu-Dragan, Alexandru Pop (Nană Piștoaie), Ionuț Andraș, Dacian

Gașpar...La un moment dat, pe scenă a urcat și primarul (reales) al orașului Sebiș, Cristian Feieș, care, și de această dată, i-a lăudat pe prunișoreni apreciind sărbătoarea lor.

După încheierea spectacolului-maraton muzicanții au continuat să cânte și publicul a fost invitat la distracție...să se prindă-n horă ori să „cerceteze” îmbelșugata ofertă.

Petrecere pe toate gusturile

Participanții s-au bucurat nu numai de spectacol ci și de bogăția de delicatese ce le-a fost pregătită. În fața unei terase, cochet amenajată sub un crâng de plop, grătarele încinse sfârâiau, Țiți cu ai săi erau gata să le ofere mititei, frigărui și alte bunătăți. La două căsuțe, Vasilica și Marița aveau pregătite întorsuri și tot felul de plăcinte tradiționale prunișorene. Nu au lipsit nici tarabele cu răcoritoare și diverse dulciuri. Iar cei mici puteau căuta la buzunarele părinților, pentru că au avut ce alege dintr-o mare diversitate de jucării. De-a lungul văii, proprietarii pământurilor au întins mese bogate pentru ei cu neamurile lor dar și pentru VIP-uri (oaspeți de seamă veniți la sărbătoare). Aici, unde intrai printr-un tunel de vegetație, erau ceaune uriașe cu tocană, oale cu virșli, dar și cu porumb fiert. Desigur, peste tot, nu au lipsit nici băuturile, dar la loc de loc de frunte a stat berea, care a reușit să mai răcorească petrecăreții.

Un punct de atracție, la această ediție, a fost olarul (artist plastic ceramist – cum ni s-a prezentat) David Dan, venit, cu roata lui, chiar din Deva. El le-a prezentat „pe viu” (mai ales spre

admirația celor mici) cum se fac, din lut, vase, câni, farfurii...

Întâlnire cu bucurii

Se poate spune că a fost o petrecere pe cînste pînă tîrziu în noapte.. Toți s-au bucurat de cîntec, joc și voie bună, dar mai ales de discuțiile la un pahar de vorbă (doar o singură dată pe an se întîlnesc, la paranghelie, atîția prunișoreni).

Dar nu dorim să încheiem aceste rînduri fără a felicita organizatorii și, mai ales, pe cei care s-au implicat direct și au trudit (efectiv) ca totul să fie ca la carte și participanții să găsească de toate, să se simtă bine: Cipri Hălmăgean, Neluțu Haniș, Vasiliică Hălmăgean, Octavian Lupuț (care a făcut cupele și premiile), Cipri Ovidiu Hălmăgean, Valentin Copil, Lazăr Dance (dar poate și alții de care nu îmi amintesc acum).

Noi credem că toți au fost mulțumiți și s-au bucurat de sărbătoare. În predica de dimineață, părintele paroh, vorbind despre minunea înmulțirii pâinilor , săvârșită de Iisus Hristos în Galileea, arăta că apostolii au adunat, după masă, douăsprezece coșuri cu firimituri. Nu știu câți saci cu resturi de mâncare ori ambalaje de toate felurile au strîns organizatorii după petrecere. Dar, cu siguranță, nimic nu a putut eclipsa bucuria întîlnirii. Pentru că așa e: la petrecere, ca la petrecere.

ARS FOTOGRAFICA

Mircea BORAN

Miercuri 4 decembrie, ora 17, la Sala Clio din Arad a avut loc vernisajul Salonului Internațional Ars Fotografica 2024.

Evenimentul a fost deschis de Dl. Prof. Dr. Sorin Bulboacă, Managerul Complexului Muzeal Arad, Dl. Dan Buruleanu, unul dintre membri juriului și Mircea Boran, Președintele Asociației Foto Club Arad. Elena Unc ne-a încântat cu vocea ei deosebită.

Am avut surpriza plăcută să avem oaspeți pe prieteni fotografi din: Arad, Oradea, Timișoara, dar și din Bekescsaba, Gyula, Szeged, Novi Sad! Totodată au fost prezenți numeroși iubitori ai artei fotografice.

Au fost oferite diplome, premii și albume foto participanților. Cei care nu au putut fi prezenți vor primi prin poștă toate materialele. Albume foto, tipărite printr-o finanțare de la Consiliul Județean Arad prin Centrul Cultural Județean Arad, au fost oferite și celor prezenți la vernisaj.

Aparatul foto donat de Dl. Laurențiu Iulian Florica din București a fost oferit lui Filip Cojocariu, membru al Cercului de Fotografie ținut, în mod gratuit, de Mircea Boran.

ARADUL - AL DOILEA ORAȘ MARTIR LA REVOLUȚIA DIN 1989

Mihai HANDARIC,
Teolog, Arad

Introducere. De-a lungul timpului, Aradul s-a evidențiat în diferite domenii ca un oraș deschizător de drumuri la nivel național și local. Despre proiectele diferite realizate de locuitorii Aradului în istorie am discutat într-o serie de articole, multe dintre ele fiind publicate și în Revista Gutenberg. Este vorba despre inițiative în domeniul economic, educațional, dar și religios.

Pentru dovedi afirmațiile de mai sus dorim să oferim câteva exemple concrete. În Arad a fost înființată prima școală pedagogică românească (Preparandia – 1812), primul Institut Teologic Ortodox (1822), primul Conservator de Muzică (1833). În județul Arad, la Buteni, s-a înființat primul Institut Teologic Baptist (1921). Aradul a susținut apariția și dezvoltarea Mișcării Oastea Domnului din cadrul Bisericii Ortodoxe Române (1923). De asemenea, în anul 1922, la Păuliș (jud. Arad) s-a format Prima Biserică Penticostală din România. În Arad s-a înființat a doua instituție de învățământ superior teologic penticostal. Este vorba despre Facultatea de Teologie Penticostală „Betania” (1997). Și am putea continua cu proiectele deosebite pe care comunitatea arădeană le-a inițiat și creat de-a lungul timpului.

Aradul revoluționar. Aradul excelează și în inițiativele politice la nivel local și național. După o perioadă de aproape o jumătate de secol de comunism (1947-1989), locuitorii

Aradului s-au evidențiat în mod deosebit prin faptul că au fost dispuși la sacrificiul suprem, alăturându-se fraților lor din orașul învecinat de pe Bega – Timișoara, la declanșarea și susținerea Revoluției anticomuniste din 1989.

Românii au dovedit că nu sunt „un popor de lași, cu spinarea aplecată, dispuși să înghițim la nesfârșit minciuni și să trăim în mizerie, beznă, frig și cu pâinea raționalizată. Am fost mândri că suntem români!” (Ovidiu Palcu, *Aradul, al doilea oraș martir*, în *Glasul Aradului*)

Revoluțiile se întâmplă mai rar în viața unei comunități umane, producând schimbări radicale în societate. Ele sunt o formă de protest social care testează valorile comunității dovedind tenacitatea și prioritățile acesteia. Revoluțiile sociale ale națiunilor solicită un preț mare din partea celor implicați, ajungându-se chiar la sacrificiul suprem. Acest lucru a fost evident și în cazul revoluțiilor din 1989 din Europa. Unele din ele au fost de catifea – nu s-a vărsat sânge (Germania, Polonia, Ungaria, Bulgaria, etc.), însă în România revoluția a fost violentă (Peter Siani-Davies, *The Romanian Revolution of December 1989*, 2005, p. 41-50. Vezi și *Extras Rechizitoriu Dosarul Revoluției*, p. 4-6, 48-50).

Referitor la locuitorii Aradului, dorim să scoatem în evidență că spiritul revoluționar al arădenilor la Revoluția anticomunistă din 1989 a fost determinat și de religie. De-a lungul timpului, creștinii au plătit cu viața pentru credința lor. Nu vom ascunde faptul că s-au făcut și multe greșeli. Creștinii au acționat împotriva învățaturii biblice, recurgând la violență. Este vorba despre Cruciade, Inchiziție, etc. Aradul este un oraș multiconfesional, caracterizat de o viață religioasă vibrantă. Dorim să arătăm că cetățenii acestui oraș au dat dovadă de

curaj și pentru că au fost însuflețiți de speranța creștină. În Arad conviețuiesc creștini din mai multe denominații, începând de la ortodocși – care sunt majoritari și continuând cu catolici, protestanți și neoprotestanți.

Creștinismul are speranța învierii. Ca să fii dispus să îți dai viața pentru semenii, ceea ce s-a întâmplat și în Arad la Revoluția din 1989, trebuie să ai convingerea că moartea nu este punctul final al existenței. Martirii revoluției din Arad au manifestat un spirit de jertfă de sine. Au fost dispuși să renunțe la viață pentru apărarea libertății și a valorilor democratice.

Aradul este al doilea oraș declarat martir la Revoluția din 1989, după Timișoara – liderul revoluției. Arădenii s-au alăturat timișorenilor pentru a lupta împotriva dictaturii comuniste și împotriva ateismului (Peter Siani-Davies, *The Romanian Revolution of December 1989*, p. 59-70). Au dovedit compasiune față de frații lor din Timișoara, luptând alături de ei pentru libertate și demnitate umană. Nu au stat pasivi, acceptând ca „vecinii noștri să fie măcelăriți și să se aștearnă plapuma tăcerii peste glasul revoltei lor. Am dat dovadă de solidaritate, curaj și credință” (Ovidiu Palcu, *Aradul, al doilea oraș martir*. Accesat 6 octombrie 2024). Acest lucru este demonstrat de prețul pe care locuitorii cetății noastre l-au plătit. Au fost martirizați 24 de arădeni, dintre care 19 au fost uciși în Arad, iar 5 în Timișoara, București și Turda. De asemenea au fost rănite un număr de 38 de persoane.

Lupta împotriva ateismului. Printre nemulțumirile care i-au motivat pe români să se răscoale împotriva regimului comunist, a fost și concepția

ateistă despre lume și viață. „Pe 21 decembrie 1989, bravii arădeni și-au riscat viața pentru libertate. Niște eroi, de la Orologerie, au oprit timpul... Au spus stop minciunii, demagogiei, imposturii, nepăsării față de oameni, ateismului” (Ovidiu Palcu, *Aradul, al doilea oraș martir*. Accesat 6 octombrie 2024).

Lipsa de reacție a societății românești, cauzată de lașitate, frică, a contribuit la instaurarea ateismului. Bineînțeles că lipsa de reacție a societății, s-a datorat politicii de intimidare și teroare, promovată de securitatea comunistă. Astfel a slăbit rezistența românilor în fața forțelor răului (Dennis Deletant, *Romania Under Communist Rule*, 1999, p. 75-81).

Primul primar ales după Revoluție, Cristian Moisesescu a scris în limba latină, pe frontispiciul Primăriei, cuvintele Mântuitorului Hristos, înregistrate în Evanghelia după Ioan 14:6 „*Via Veritas Vita*” („Calea – Adevărul – Viața”).

Contextul declanșării revoluției. Revoluția din 1989 face parte din seria de revoluții din anul 1989 care au avut loc în Europa. A început la Timișoara, răspândindu-se în toată țara. Ea s-a finalizat cu arestarea, judecarea și executarea soților Nicolae și Elena Ceaușescu.

Un rol important la declanșarea revoluției l-a avut contextul economic, politic și religios. România trecea printr-o perioadă de austeritate severă. Ceaușescu a luat măsuri economice severe cu scopul plătirii datoriei externe. În anul 1982, el decide achitarea datoriei externe a țării către Occident, în general. Banii care înainte erau folosiți pentru producție și distribuirea de produse alimentare au fost redirecționați pentru achitarea acestei datorii. În plus,

nemulțumirile din țară au consolidat poliția secretă – Securitatea devenise omniprezentă în toate domeniile vieții, instaurând teroarea și limitând libertatea cetățenilor. România devenise un stat polițienesc. Cu doi ani înainte de revoluție, în 1987, a izbucnit o revoltă la Uzina Tractorul din Brașov, protestatarii cerând căldură, pâine fără cartelă, etc. Revolta a fost brutal înăbușită de către autorități.

Evenimente preliminare revoluției. Pe 28 august 1989 avusese loc o întâlnire de colaborare între reprezentatii României și a Ungariei, între conducătorii partidului lui Nicolae Ceaușescu și a lui Gorsz Karoly, în vederea găsirii unor soluții de depășire a neînțelegerilor în raporturile româno-maghiare. Discuția nu a avut un rezultat pozitiv. Tensiunile dintre guvernele celor două state a continuat (Ioan Scurtu, *Revoluția Română din Decembrie 1989 în context internațional*, p. 81).

În noiembrie 1989 a căzut Zidul Berlinului. Apoi în perioada 20-24 noiembrie 1989 a avut loc Congresul al XIV-lea al PCR, care nu a adus schimbările așteptate de populație. Ceaușescu a fost reales ca Secretar General al PCR.

Declanșarea revoluției a fost provocată de un eveniment religios. Pe la jumătatea lunii decembrie, au apărut mișcări de revoltă a populației reformate și de alte confesiuni religioase, la Timișoara, ca reacție la încercarea regimului comunist de destituire din funcție a pastorului reformat Laszlo Tokes. Considerăm că nu este întâmplător faptul că revoluția a pornit din interiorul bisericii. Credincioșii sunt învățați din Scriptură să lupte pentru adevăr și pentru drepturile lor. Domnul

Hristos îndemna biserica din Smirna: „Nu te teme nicidecum de ce ai să suferi. Iată că diavolul are să arunce în temniță pe unii din voi, ca să vă încerce. Și veți avea un necaz de zece zile. Fii credincios până la moarte, și-ți voi da cununa vieții (Apocalipsa 2:10).”

Revoluția de la Timișoara. La 11 decembrie 1989, postul de televiziune de la Budapesta anunța că pastorul Laszlo Tokes este forțat să se mute din Timișoara, de la biserica din Piața Maria. În aceeași zi, autoritățile i-au arestat pe cetățenii care îl păzeau pe Tokes. Pe data de 16 decembrie 1989, istoricul american Paul Michelson, care se afla în România în acea perioadă, l-a întrebat pe profesorul Ioan Chiper dacă are rude în Timișoara pentru că în acest oraș urma să se întâmple ceva (Ioan Scurtu, *Revoluția Română din Decembrie 1989 în context internațional*, p. 96, 182, 219). Începând cu noaptea dintre 17-18 decembrie Austria transmitea pe undele radio informații referitoare la ciocniri violente între protestatari și forțele de ordine din Timișoara și din Arad. Informația respectivă a fost comunicată în mai multe țări.

După discursul ratat al lui Ceaușescu în fața protestatarilor din București, s-au stârnit revolte violente în mai multe orașe, vreme de aproximativ o săptămână. Pe 16 decembrie, episcopul reformat l-a destituit pe Tokes la insistența guvernului. Această decizie a fost scânteia care a pornit revoluția. Au fost oprite tramvaie în Piața Maria, și s-au rostit sloganuri anticomuniste: Jos Ceușescu! La ora 19:30 revolta s-a extins, miliția și securitatea au intervenit. Protestatarii au pătruns în clădirea Comitetului Județean al PCR. Au folosit

gaze lacrimogene și jeturi de apă, arestând mai mulți oameni.

Protestatarii s-au mutat în jurul Catedralei Mitropolitane, plecând într-un marș de protest prin oraș. Cei mai mulți protestatari au fost arestați. Iulian Vlad, directorul Departamentului de Securitate a Statului, a trimis o echipă pentru înăbușirea revoltei.

Pe 17 decembrie Comitetul Executiv a PCR a aprobat cererea lui Ceaușescu de folosire a forței pentru reprimarea revoltei de la Timișoara. Ceaușescu dă ordin, în jurul orei 17:30 de deschidere a focului împotriva protestatarilor. Seara după ora 18:45 au fost uciși și răniți peste 300 de oameni. După ora 20:00, s-au tras focuri de armă în Piața Libertății până la Operă. Pe 18 decembrie primarul Petre Moț organizează o manifestație la Universitate, condamnând vandalismul și decretând legea marțială. Au fost sustrate 43 de cadavre de la morga spitalului din Timișoara și transportate la București. Au fost incinerate la crematoriul din București.

Pe 19 decembrie, în apropierea întreprinderii Elba, Timișoara, armata deschide focul împotriva muncitorilor care refuzau să înceapă munca. Pe 20 decembrie peste 100000 de protestatari au invadat Piața Operei, scandând sloganuri: *Armata e cu noi, Noi suntem poporul*. Lorin Fortuna, Claudiu Iordache, Ioan Chiș au organizat *Frontul Democratic Român*, pentru a iniția un dialog cu guvernul în vederea democratizării țării. Orașul Lugoj, aflat în apropierea Timișoarei, a fost primul oraș care a protestat împotriva regimului lui Ceaușescu.

Cauzele revoltelor în Arad. În data de 21 decembrie, în jurul amiezii,

Ceaușescu împreună cu membrii Comitetului Executiv al Partidului Comunist din România au organizat un miting, transmis în direct de televiziunea română, care a stârnit revoltă în mulțime. S-au scandat lozinci împotriva lui Ceaușescu și a guvernului. În a doua parte a zilei, sursele mass-media internaționale au transmis știrea de senzație a zilei, preluând înregistrări și imagini cu ocazia mitingului, care în final a fost întrerupt. Mulțimea a intrat în panică. Spre sfârșitul zilei o parte din armată a început să se alăture demonstrațiilor. Orașul Timișoara este declarat oraș liber de către demonstrații. Se pare că grupurile de timișoreni veniți în capitală au cauzat izbucnirea revoltei la București în ziua de 21 decembrie, la manifestația din timpul discursului lui Ceaușescu. Au folosit și petarde, iar participanții s-au organizat lângă Hotelul Intercontinental. Au fost ucise 50 de persoane și rănite 462 de persoane.

Începutul revoluției și martirii din Arad. Pe 16 decembrie seara, militarii și ofițerii au fost chemați în cazărmi. La ora 23, armata a intrat în stare de alertă. Pe data de 17 decembrie o parte dintre militari au primit ordin să se deplaseze la Timișoara, sub comanda lui Marcu Dumitru, pentru a fi la dispoziția Diviziei 18 din Timișoara. Pe 20 decembrie, vine la Arad generalul Ilie Ceaușescu, adjunct al Ministerului Apărării Naționale. El îi dezinformează pe arădeni, spunând că ungurii au venit în țară să cucerească Ardealul (Dennis Deletant, *Romania Under Communist Rule*, p. 171-195). După amiaza grupuri de tineri s-au adunat pentru a manifesta liniștit în piețe și pe străzi. Seara la ora 20, Inspectoratul Ministerului de Interne a ordonat alarmă

de luptă (Emil Șimăndan, *Întrebătorul din Agora*, vol. 3, p. 16-17).

În Arad evenimentele au început pe 21 decembrie, în jurul orei 7:39, la Întreprinderea Orologerie Industrială. După întreruperea curentului, muncitorii au părăsit locurile de muncă și au ieșit în stradă să manifeste împotriva lui Ceaușescu (Peter Siani-Davies, *The Romanian Revolution of December 1989*, p. 78-97). Pe la ora 8 dimineața, li s-au alăturat muncitori de la marile întreprinderi din Arad: Strungul, UTA, CFR, Tricoul Roșu, Vagoane și altele, care s-au întreptat spre centrul orașului. Armata i-a întâmpinat cu focuri de armă îndreptate în sus. Mulțimea nu s-a oprit, ci a continuat să se îndrepte spre Primărie. Protestanții au ocupat întreaga piață din fața Primăriei, fiind înconjurați de armată. Au început să scandeze lozinci ca: *Jos Ceaușescu, Fără violență, Armata e cu noi*, etc.

Pe 21 decembrie seara au fost organizate la Arad, manifestații în fața fostului sediului al Comitetului Județean de Partid. Aici s-a instituit un Comitet al revoluției, și *Filiala Frontului Democratic Român din Arad* constituită din 14 membri. Arădenii au urmat modelul de la Timișoara, care a format pe 20 decembrie Frontul Democrat Român.

Revoluția din Arad după căderea lui Ceaușescu. Pe data de 22 decembrie s-au adunat în piață zeci de mii de oameni. Au fost luări de cuvânt ale unor manifestanți. S-au scandat lozinci și se rosteau rugăciuni. Observăm că speranța și curajul arădenilor ca a celorlalți români a fost Dumnezeu. Înainte de fuga lui Ceaușescu au fost mai mult de o sută de mii de oameni (Emil Șimăndan, *Întrebătorul din Agora*, p.18). Pe 22 decembrie la ora 14:30 s-a ordonat

retragerea soldaților și a TAB-urilor în cazărmi. La sediul administrativ s-a instalat o stație de amplificare la balconul Primăriei. Actorul Valentin Voicilă a decalarat Aradul *oraș liber*. El a chemat sportivii să participe la paza și protecția noilor conducători.

În noul comitet la Frontului Democrat Român au fost cooptați și reprezentanți ai întreprinderilor și instituțiilor. Valentin Voicilă a fost ales președinte a Frontului. Ca vicepreședinți au fost aleși Mircea Crișan și Onofrei Dănilă.

Pe 22 decembrie familia Ceaușescu a încercat să fugă din capitală. În aceeași zi, la orele 22:30 încep luptele cu așa zii *teroriști*. Din acest moment și până pe 25 decembrie, când a fost judecată familia Ceaușescu, în Arad a avut loc o revoluție sângeroasă. Au murit 19 persoane și au fost 38 de răniți.

Soții Ceușescu au fost judecați și condamnați la moarte în ziua de 25 decembrie 1989. Este semnificativă data condamnării lui Ceaușescu. Era prima zi de Crăciun a celui an. Speranța arădenilor și a românilor s-a aprins în ziua Întrupării Fiului lui Dumnezeu.

România și Aradul după Revoluție. După moartea lui Ceaușescu s-a format la București *Frontul Salvării Naționale* (FSN), alcătuit în mare parte de foști membri ai Partidului Comunist. Ion Iliescu a fost ales ca președinte în anul 1990. Frontul Salvării Naționale împreună cu Comitetul Frontului Democrat Român din Timișoara au decis să acționeze împreună pentru eliberarea României de sub dominația comunistă. Consiliul FSN a formulat un program pentru inițierea unor transformări radicale la nivel național. Consiliul și-a asumat întreaga

responsabilitate de îndeplinire a programului, și a adresat poporului apelul de a fi susținut în acest demers (Ioan Scurtu, *Revoluția Română din Decembrie 1989 în context internațional*, p. 273, 277).

Ulterior România a fost integrată în structurile europene, ajungând membră NATO în 2004, iar în 2007 a devenit membră a *Uniunii Europene*. Prin trecerea de la o economie planificată la economia de piață, România a reușit să recupereze o mare parte din decalajul față de celelalte țări europene occidentale.

Concluzii. Din analiza pe care am făcut-o, am înțeles că participanții la Revoluția din 1989 au fost mult încurajați și de religie. Creștinii au fost influențați de-a lungul timpului de speranța în înviere. Creștinismul are ca simboluri: o Cruce și un Mormânt gol. Spiritul de jertfă și speranța în înviere caracteristice vieții Mântuitorului i-a motivat pe arădeni și pe toți românii să se sacrifice pentru libertate și democrație. Ca oraș multiconfesional, Aradul a fost și este caracterizat de o viață religioasă vibrantă, care a motivat comunitatea la inițiativă. De asemenea, am observat că revoluția a fost provocată de un eveniment religios. Pe la jumătatea lunii decembrie, au apărut mișcări de revoltă datorită încercării regimului comunist din Timișoara, de destituire din funcție a pastorului reformat Laszlo Tokes. Nu este întâmplător faptul că revoluția a pornit din interiorul bisericii. Credincioșii au fost învățați din Scriptură să lupte pentru adevăr și pentru drepturile lor.

Luptele violente de la revoluție s-a finalizat în ziua de Crăciun, pe 25 decembrie 1989, când soții Ceușescu au fost judecați și condamnați. Data

condamnării lui Ceaușescu a fost în ziua nașterii Mântuitorului. Speranța arădenilor și a românilor a reînviat în ziua Întropării Fiului lui Dumnezeu.

Revoluția a dovedit că Aradul este capabil de revenire la valorile democratice și la valorile creștine. „Oricât de mult ne-a dezamăgit societatea, nu avem voie să ne uităm eroii, pe cei care și-au dat viața pentru ca noi să fim liberi, pe aceia care ne-au redat mândria de a fi români” (Ovidiu Palcu, *Aradul, al doilea oraș martir*, în *Glasul Aradului*. Accesat 6 octombrie 2024).

Bibliografie:

Deletant, Dennis, *Romania Under Communist Rule*, Center for Romanian Studies, 1999.

Extras Rechizitoriu Dosarul Revoluției, „I. Considerații generale. Contextul intern și cel internațional,” în <https://www.cdn.g4media.ro>. Accesat 10 octombrie 2024.

Palcu, Ovidiu, „Aradul, al doilea oraș martir,” în *Glasul Aradului*, din 21.12.2022, în <https://www.glsa.ro>, aradul-al-doilea-oras-martir. Accesat 6 octombrie 2024.

Scurtu, Ioan, *Revoluția Română din Decembrie 1989 în context internațional*, București: Redacția

Publicațiilor pentru Străinătate, 2009.

Șimăndan, Emil, *Întrebătorul din Agora*, vol. 3, ed.rev., Arad: Editura Fundației „Ioan Slavici,” Arad, 2009.

Siani-Davies, Peter, *The Romanian Revolution of December 1989*, Ithaca & London: Cornell University Press, 2005.

Scurt eseu nondeclarativ. Gligor Moțiu Bulduș, „Pătru Mantu”

Florica R. CÂNDEA,
publicist

Context:

Proza scurtă (rurală) îmbie cititorul la o simbioză cu lumea satului, dragoste, povestiri, întâmplări, scene, scoate în relief nume și locuri și descoase psihologii umane (uitate sau contemporane). Îmbinarea realului cu imaginarul atrage înspre descrieri și acțiuni, pe care autorul, ori le-a trăit, ori i le-a fost povestite. Fictional și în stil amintiristic, genul prozei scurte nu trebuie echivalat nici cu povestea, nici cu povestirea, schița sau nuvela. Proza scurtă este un text scurt, concis în informații de redare, dar cu un impact emoțional puternic. Cu toate că vom găsi toate momentele subiectului, vraja derivă din implicarea autorului în miezul faptelor descrise și în farmecul acestora.

Conținuturi și consemnări:

Volumul de proză scurtă conține treisprezece narațiuni (coperta I conține un desen semnat de Ciprian Lauko. Coperta IV conține portretul autorului și un fragment din „Cântul Mantului”).

Cartea a văzut lumina tiparului în regia autorului, dar și cu sprijinul notarilor publici: Morariu Ioan și Eugenia, Medre Ioan, Fluieraș Petru.

Mărturisește autorul la pagina 4: „Lumea personajelor, principalelor lucrări ce alcătuiesc această carte, aparține majoritar zonei Câmpiei de Vest a țării din actualul județ Arad al României, de pe frontiera româno-ungară cu oamenii, locurile, faptele și întâmplările ce s-au petrecut cândva pe aceste meleaguri”.

Mărturisim și noi, cu bucuria primirii coletelor, un gând exprimat în public:

„În sfârșit i-am găsit lui Gligor Moțiu Bulduș un urmaș binevoitor a continua... «Povestiri măcene». Deși Gligor Moțiu Bulduș nu numește satul, ci îl localizează, este lesne de înțeles, urmașul lui, domnul Ardelean Ioan Alexandru și ortacul lui, înțeleptul Baci Ghiuri Hămfău o va face cu drag! Povestile și satira acestora, morala satiricului și blândețea ființelor umane, duc scrisul lui Gligor Moțiu Bulduș, prin Ioan Alexandru Ardelean, mai departe. Tare mă tem că vor fi fost și neamuri!!? De aceea, am să scriu despre amândoi cu patos.” (rostit în drum spre Gyula, 20 iunie 2024).

Specificități epice:

Autorul a optat pentru narări cvasiperene extrase ori auzite din spațiul locului său natal ori din anume peregrinări: „abunăoară am auzit că satul nostru, cel de acuma, nu ar fi fost aicea, pe locul acesta, unde se află situat acum”.

Se pare că predilecția pentru a scoate la lumină vechi amintiri spus-narate îi cade bine (nouă, însă, ne-a fost greu a găsi volumele, cei din sat au refuzat. Am primit colete din Colecția Bibliotecii Naționale prin grija colegului Darian Paraschiv, de la Biblioteca Județeană „Alexandru D. Xenopol” Arad).

Există o libertate în exprimare și o modalitate narativă foarte expresă în acest volum:

„Toate erau bune și la locul lor. Oile îl ascultau și îi aduceau unele beneficii (...) În pragul Războiului Sfânt pentru Cruce și Neam”.

Chipurile prezentate au trăsături bine conturate, iar locurile și descrierea acestora au seva tradiționalului ancorat în contemporanul fictional sau cel al mentalului colectiv.

„Purta pretutindeni cu el chipul drag”.

Se observă la Gligor Moțiu Bulduș o imaginație creativă foarte abilă, iar epicul îi este ușor manevrat printre subiectele create sau aranjate în pagini de carte.

Eposul satului / satelor sau toposurilor vizitate scoate în relief dominativ, „urme” necesar a nu fi prădate de molia timpului.

Gligor Moțiu Bulduș simte acut nevoia să se încadreze în canonul flexibil al ideii de „story” (indiferent de împrejurări, iar dacă socotim, aceste creațiuni epice au „bătut” demult suta anilor). Proza, în acest caz, nu în stil jurnalistic, ci în nuanțe ale amintirilor re/nepovestite, are un rol istoric, dacă vom forța puțin nota considerațiile, chiar pentru un mic segment, așa cum am chibzuit noi, cei de la talpa satului. Nici noi nu scriem de dragul de a scrie, ci de dragul de a (ne) rămâne.

Astfel, am regăsit, prin tehnica „povestirii în ramă” ori tehnica „bulgărelui de zăpadă”, ce au făcut, au lucrat, cum au (pe)trecut străbunii noștri ori localnicii. „Bunul” dat de Bulduș ori Crumpa, îl dăm și noi mai departe.

Oralitatea stilului converge spre o lectură facilă:

„Pe drumul meu spre casă, în timp ce mă întorc de la școală, încotoșmănat în bunda tatei (...) doar ciorile, aceste păsări ale iernii, populează șoseaua principală (...)”

Argumente ale apartenenței la genul epic – specia proză scurtă (selectiv din volumul „Pătru Mantu”, proză scurtă):

„Tânărul scripcar” („...Din Broșterii coloniei țiganilor...”). Acțiunea se petrece în sat, la margine, Broșteri, între Gropoi,

Cimitirul Ortodox și Catolic, la capătul Uliței nemțești, Colonia Țiganilor (toponime existente și în vremea de azi), la vremea călcatului grâului de la Zăbrea (alt toponim). Scripcarul este Traian Troce, unul din cei patru copii, alături de Ștefan, Sida și Măriuța a lui Uănu și Sînzâiana Troce. Traian a intrat în grațiile Grofiței Iudita (de la Castelul mic de vânătoare) și a însoțitorului ei, contele

Boris Csearnovici, prin cântecele de petrecere interpretate la vioară, sau cu vocea, la diferite sindrofii (este pomenit aici și Gusti bătrânul).

Un nume al dascălului din sat, Mocanu Vălean, de la Școala Confesională Ortodoxă, răscolește amintiri: „Atunci l-a luat în colimator grofița Iudita,

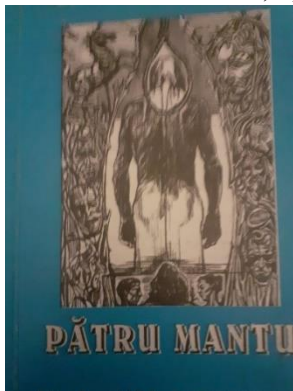
care s-a aprins la jarul înfocat ce l-a aprins muzica lui Traian, alături și în compania tovarășului de dans, contele Boris Cearnavics”.

Acțiunea scoate în relief sărăcia, unica bogăție a țiganilor fiind muzica dar și supunerea.

„Moș Ronu”. Acțiunea se petrece aproape de Beliu, Bocsig și Cermei (Lunca Teuzului) la vremea secerișului, la colibă, unde sălășluiau doi cai, Dorina și Nelu, și cocia cu loitre și iliș cu feidere.

„M-am nimerit și eu într-o drumeție prin luncă și întinderea în care Moș Ronu își face cu sârg și conștiinciozitate serviciul (...) într-o plină vară de seceriș...”

„Țăranul și Vlădica”. Acțiunea se petrece, toponimic, în satul așezat între Dolma Tătar Holumbului, Kutoș, Sichiul lui Sîncrai și pădurile de la Frișoae. Ca personaj principal este „istețul satului «Petru Bota» un țăran hătru și mucalit”, care a avut prilejul a se întâlni cu Vlădica

tuturor timpurilor. Acesta a poposit în sat și a aflat că banii adunați pentru o nouă biserică „i-o păpat lotrii” (alte nume: Ștefan a lu Iuănu Petri, mare gospodar).

„Așa, într-o zi de miercuri, la piața ce se ținea în mijlocul satului, dintre biserica ortodoxă, școala și castelul grofului de altădată, stăteau de vorbă mai mulți oameni”.

„Nană Lencă”, vecina casei părintești dinspre satul Frățieni ce se megiegește cu al nostru, „o femeie firavă, subțirică și înaltă”, a fost pentru autor, un narator izbutit și iscusit.

Despre toponimul Topila este vorba și strămutarea la vatră:

„- Nană Lencă, se pare că așa a și fost! Că satul acela de acolo s-ar fi părăsit de acolo în mare grabă.

- Așa-i, da!

Satul vechi s-ar fi părăsit deodată, brusc și în grabă, de toți locuitorii lui, pentru că, de o vreme, bântuia în locul acela o molimă și o boală numită ciuma neagră, care, în nu prea mult timp, a înjumătățit populația din sat (...).

- Îs adevărate toate astea, nană Lencă?

- Da! Groful satului (...) ar fi promis și vraciului satului să caute printre buruienile sale de leac salvarea din ghearele acelei morți cumplite a oamenilor.”

Desigur, este un altruism intelectual la Gligor Moțiu Bulduș. Nu l-am găsit în dicționare (doar Petre Pascu puțin schițat), nici în antologii (decât în altele, nu de pe la noi).

Spectrul său a fost literatura cu toate genurile.

Îl cunoșteam vag pe „Bulevardul Teilor” / Corso-ul arădean (îi mai știu familia din sat), dar va rămâne prin ceea ce a scris „cu câtă luciditate, cu atâta dramă”.

Este, dacă vrei, în scrisul său, o lume! De lângă noi!

Lumea scrisului și a prozei scurte o constituie „lumile paralele”: sunt lumile micilor îndeletniciri (ca sursă de venit) și lumea pitorescului imediat îi / ne este fascinantă și astăzi, descrierea fiind mod de relatare: (ex. „Bragagiul și Prințul”).

„În zilele de vară dinaintea vacanțelor mari, pauzele dintre ore, la Colegiul Național (n.n. – azi Colegiul Național „Moise Nicoară”) constituiau un bun prilej de etalare și concurență a dulciurilor și răcoritoarelor de toate felurile, între fabricanții astor feluri de elixiruri”.

„Dudău” este personajul eponim din „hergheliile de cai fără căpestre”:

„Aici s-a născut și Dudău, roibul nestrunit, cu coama mare, fremătând în vânt (urmas al Vilmăi și Nonius) și cu care se mândrea la călărie Gheorghe Moțocan, feciorul din sat.

Numele lui Dudău (zic sătenii, Baci Marcu, nana Florița, Oanea Pântilie) e nume de buruiană de pe Siti (locul de pășune) și foarte periculos cunoscut de stăvarii/căieșii satului”.

Pentru Gligor Motiu Bulduș imaginația nu a fost decât un sprijin precum o oglindă unde eul personal își delectează talantul talentului. În proza scurtă, acesta îmbină realul, nu atât cu fabulosul, ci îl include pe acesta din urmă în legendele / poveștile acelora cu care / prin care s-a / și-a intersectat (re)găsirile.

Pricoliciul, ca și vraciul, sunt desprinse din lumea lui „altăoară” a credințelor apotropaice (ca practici augurale). Figuri de temut (ori de neștiut) erau pentru săteni o lume a irealului.

„- Priviți acolo, Pricoliciul coboară din morminți (să se scalde) la noi în băltoi.” A se observa numele scris cu majusculă (semn că era integrat).

Este descris și spațiul și timpul „în primăvara aceea când s-au adunat lângă belitoare, unde se sacrificau animale pentru cele patru misărniți (...)”

Sunt și alte apariții: Culița Iovului, Pătru ȣiganul mic, Gusti cel Orb, dar și localisme și toponime: scaldă, văiug, Gropoi, prăvălia lui Hanți ș.a.

Scenele prozei rurale din acest volum sunt retoric-domestice, non figurative (autorul a renunțat la dramatism alegând un schematism propriu, folosind uneori și glose ajutătoare, vezi *op. cit.*, p. 53).

Dragostea la Gligor Moțiu Bulduș poartă chip și nume „Ioana”, ca pretext narativ este Căminul Cultural, dialogul scenic și recitarea, iar ca spațiu, Școala Divizionară de ofițeri rezervă artilerie din orașelul din apropiere (...)

„Mă simt datoare să fiu alături de tine, aici și să-ți port de grijă”.

Tema războiului (pe lângă „Epopoea Păulișului”) are nume de „Ordinul verde”, o temă la care Gligor Moțiu Bulduș nu a rămas indiferent. Ordinele de plecare erau date de Baci Pătru Clepea și bătuțul tobei: „(...) imediat cu livretul militar la dom' primar și jandarm să meargă tot natul”.

Agitația din sat (tot într -o zi de piaț' – miercuri) este descrisă cu patos și multă înțelegere de către autor:

„Din turnul Castelului se revarsă peste dangățul clopotelor” într-o ureche „un sunet prelung și strident de sirenă: «Alarmă!»

Buruiană Mihai, ciosul tarlalelor din Tătar Holumb a tresărit din cocia trasă de cai.

Satul vuia a nesupunere și imprecății se strecurat pentru cei nesupuși:

- Crucea și părăstații mății de mârlan! Amu se vine?

- Câmpii și grijania cui te are!

Singura alinare venea însă de la Birtul lui Palea:

- Beți fraților, că cine știe de ne-om mai vedea ori nu!

După război, revenirea acasă se chema «Pită»:

- Te-ai întors Toadere?”

Scrisul, aici, are o încărcătură aparte și abordează scene de amintiri în amintiri și motivul visului:

„Pe la începutul lui Cuptor începem secera dacă vom fi pe Pace!”

„A trecut în crucea Uliței lui Bila frământat de gânduri.”

„- Da mai tăceți bocitoarelor și nu-l plângeți ca n-a murit (doar nu ați luat locul lui nană Saină Buric, bocitoarea satului?)”

Haiducia ca formă a revoltei sociale împotriva nedreptăților vremii este și titlul propus volumului de Gligor Moțiu Bulduș – „Pătru Mantu”. Haiducii, ca oameni simpli, foloseau codrul ca loc de ascundere și de nesupunere. Proza eponimă, cu acest titlu, aduce realul din trecutul istoric în prezentul actual, ca un simbol al curajului (pretext aici). Pătru Mantu, era pentru săteni acel „lotru domnesc”.

De bună seamă că rolul unui autor de proză scurtă este de a investi, prin intertextualitate, un stil neutru, dar familial și neconvențional, când vine vorba de sat și oameni sau animații domestice („Stăncuța”). Chiar dacă a scris proza „domn” de la oraș fiind, suntem convinși că azi foarte puțini îl (mai) știu.

Surpriza plăcută a fost când la final de volum, ultima proză era cam de genul „să ne jucăm de-a avioanele”. Personajele (Miți și Lie – pe numele adevărat Dumitru Moț și Ilie (Tăițel) Dărvășan) îndeamnă la o altfel de cunoaștere: zborul lui Baci Ranta cu hidroavionul (din joacă).

„Tăițeșteții erau oameni din aceia cu stare.

- Cum să ne jucăm?

- Știu eu... oricum cum vrei tu...

- De-a avioanele și de-a mașinile.
- Cum vine asta?
- Bine vine! (...)

- Știm, că am auzit eu odată pe tata povestind cum a făcut unchiul lui, Ranta, un avion de-adevăratelea ..." (n. n. – este vorba despre frații bunicului patern, George și David, care au conceput un hidroavion care s-a ridicat de la sol 5 m, această povestire încheind volumul).

Concluzii:

În cazul scriiturii semnate de Gligor Moțiu Bulduș, acesta își pune mantia întezării unui stil propriu, temele fiind satele și faptele celor cu care s-a intersectat. Probabil, fără să își dea seama, a scris în stil tradițional-romantic, fără înflorituri, dar în stil memorialistic. Prin tehnica povestirii în poveste aduce viața de atunci acum și o servește fără sarcasm sau umor. Argumentul principal al apartenenței la genul epic îl dă respectarea etapelor discursului narativ.

Originalitatea este cuvântul de ordine. Volumul de proză nu are ca scop readucerea elementelor de limbaj specific local pe primul plan, deși sunt strecurate unele regionalisme ale satului din Pusta Aradului (Macea). Însuși autorul adaugă un Glosar în acest sens.

Autorul, deși netrăitor în sat, aduce amintirea mentalului de acasă, în evocarea unor mărturisitori care, ba spun fapte dragi, ba spun fapte mai puțin plăcute.

Personaje (Dinu, Marica, Sofia, Năzărie, Tița) ciufale (Kaua, Tăițeștii, Văsălie Apișului, Ghiuțu, Tony Duchenarășu), întâmplări (tăiat de curpeni de vie pentru avion de joacă miniatural), dialoguri, animale (Tătar, câine) ori păsări (cioara Stăncuța), obiceiuri agrare și nu numai, expresii tipic locale (ciopor de păsări, crucea uliții) îi conferă cititorului, un sentiment al datoriei auctoriale din

perspectiva scrisului (unde lipsește conflictul).

Scrisul este viguros, fără anatomia cu bisturiu, iar, în opinia noastră, nu doar oamenii au poveștile lor, ci și cuvintele locale, obiectele, numele proprii (care dau plus valoare firului narativ).

Pasărea albă a gândului meu

Mircea IOVI,
Poet Arad

Pasărea albă a gândului meu,
Ondulată, pe-o rază de soare,

Se ascunde -n tainice izvoare
Și cântă pe -o rază de soare

Pasărea albă a gândului meu,
E, oare, un suflet?
E ,oare ,o lumină?...

Poate, e un cântec
Ce pe un fir se anină
Făcându-mi destinul un zbor...
Un enigmatic călător...

Pasărea albă a gândului meu,
E o lumină foșnitoare,
Ce cântă pe trup de izvoare
Și plânge, și cântă mereu...
Pasărea albă a gândului meu...

(Poem extras din: Mircea Iovi,
Antologie, Arad, 2022, pag. 29)

SPECIAL GUTENBERG

POVESTEA EXTRAORDINARĂ A „MAESTRULUI ILUZIILOR”. DUDLEY CLARKE, OFİTERUL BRITANIC CARE A ÎNVINS NAZISMUL CU... INFORMAȚII FALSE

Roxana ISTUDOR,
UZPR, București

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, ofițerul britanic Dudley Clarke a condus A Force, o unitate militară din Cairo care a furnizat informații false naziștilor cu atâta succes, încât a contribuit masiv la înfrângerea regimului lui Hitler.

„Cel mai de succes secret printre «organizațiile secrete»”

Cipru, 1941. Ofițerul care comanda garnizoana britanică era îngrijorat – insula Creta tocmai căzuse în fața unui atac aerian al naziștilor; Cipru era mult mai puțin bine apărat. În loc să trimită întăriri, s-a gândit să-l „avanseze” pe brigadierul Reginald Rodwell la gradul de general-maior, astfel încât inamicul care intercepta comunicațiile să creadă că sub comanda acestuia se aflau trupe însemnate...

Omul din spatele acestei directive misterioase a fost Dudley Clarke, un ofițer din armata britanică. Clarke putea fi găsit adesea la hotelul de lux Sheppard's, din Cairo. Toți cei de acolo îl cunoșteau și de obicei era în bar, cu un cocktail și o glumă despre care nimeni nu știa cu ce se ocupa. Îi raporta direct

comandantului șef și, deși din anumite motive rămase secrete, nu lucra la sediu. În schimb, biroul lui se afla într-un bloc în care mai funcționa și un... un bordel. Până la sfârșitul războiului, Clarke a ajuns la gradul de brigadier. „Ingeniozitatea mentală, echilibrul, resursele, previziunea, tactul, caracterul și personalitatea sa remarcabilă au obținut rezultate care au contribuit mai mult la operațiunile de succes din Orientul Mijlociu decât probabil orice alt ofițer de rangul său”, scria unul dintre comandanții săi în 1943, fără a preciza care au fost acele rezultate sau cum au fost furnizate.

Aura de mister a persistat pentru tot restul vieții lui Clarke. Când a murit, în 1974, la vârsta de 75 de ani, momentul nu a părut demn de remarcat. „The London Times” a publicat un necrolog cu două paragrafe, iar câteva săptămâni mai târziu, o scrisoare anonimă: „Cei care au servit alături de Clarke nu pot lăsa moartea sa să treacă fără să-i aducă un omagiu omului care a condus cel mai de succes secret dintre «organizațiile secrete» din Cairo în timpul celui de-al Doilea Război Mondial”.

„Secretul” în cauză avea un nume - A Force - iar munca incredibilă, baazată pe iluzii, pe care acest departament a derulat-o avea să influențeze modul în care Aliații au luptat pe perioada întregului război.

A „creat” armate și flote care... nu existau

Treaba lui Clarke era iluzia și i-a făcut pe naziști să creadă lucruri care nu

erau adevărate ca niciun altul. Nu era o idee originală - comandanții militari au încercat întotdeauna să-și păcălească adversarii. Dar nimeni nu și-a imaginat că este posibil să fie înșelat inamicul la scara reușită de Clarke. Pe măsură ce războiul a continuat, ofițerul și-a dat seama că îi poate convinge pe naziști că Aliații au la dispoziție forțe vaste, când, de fapt, acele unități nu existau.

Nu era vorba de un tanc ici sau colo: Clarke și oamenii lui au „creat” armate întregi, flote navale și grupuri de bombardiere, forțe uriașe care de fapt care nu puteau fi găsite nicăieri altundeva ăan afară de dosarele meticuloase ale A Force, dar, mult mai important, în rapoartele serviciilor de informații germane.

Pentru Clarke, totul era foarte simplu: inventa. O brigadă devenea imediat o divizie, o unitate care existase era clasificată ca parte a unei unități mai mari care... nu existase. Și tot așa.

Dându-și seama că ofițerii de informații inamici băjbuiau pentru a construi imagini cu trupele britanice, Clarke a decis să le ofere indicii înșelătoare.

Apoi, pe măsură ce valul războiului s-a întors în favoarea Aliaților, în a doua jumătate a anului 1942, accentul s-a pus pe ofensivă. Cum au putut Aliații să-i convingă pe naziști să îndepărteze trupele și să le redistribuie în locuri în care de fapt nu era nevoie de ele? Din nou, „forțele” false ale lui Clarke au intrat în joc - le-a folosit pentru a crea „amenințări” la adresa liniei germane, departe de centrul real al atacurilor. Un conflict cu adevărat global a făcut ca această tehnică să fie deosebit de puternică: soldații în șanțul greșit puteau fi „mutați” atunci când un atac venea mai de departe.

Un exemplu clasic a fost Norvegia. În timpul ocupației germane, naziștii aveau în jur de 300.000 de soldați

staționați în țara scandinavă - de trei ori numărul de care credeau că au nevoie pentru a menține controlul asupra națiunii neutre. Forța era acolo pentru a se apăra împotriva unui atac al unei armate aliate despre care naziștii erau convinși că se afla în Scoția, dar Aliații nu intenționau să lanseze ofensiva prin Norvegia, numai că informațiile false făcuseră să pară că aceasta era o posibilitate concretă și astfel au rămas blocate forțe germane importante.

Un alt caz - în 1943, serviciile de informații britanice au „plantat” ceea ce părea a fi cadavrul unui ofițer britanic, în largul coastei Spaniei. Asupra sa s-au găsit documente care sugerau că Aliații plănuiau să-și concentreze atacurile în acel an asupra Sardiniei și Greciei, nu asupra Siciliei - adevărata țintă. Operațiunea numită „Mincemeat” (amestec de carne cu fructe) a fost un succes și a făcut obiectul a două filme și a unui musical de scenă. A fost posibilă pentru că Clarke convinsese deja serviciile de informații germane că Aliații aveau mult mai multe trupe în Africa de Nord decât existau în realitate.

Dacă germanii ar fi avut o estimare corectă, ar fi știut că Aliații erau complet nepregătiți să lanseze invazii la scara descrisă de „Mincemeat”.

Amestec genial de trucuri

Clarke se gândea la el însuși ca la un spectacol, vorbind deseori despre scenarii, recuzită, lumini și actori, dar ce punea în scenă era foarte real. Unchiul său, Sidney W. Clarke, fusese unul dintre cei mai renumiți magicieni amatori din Marea Britanie - nepotul prezenta, în plină conflagrație mondială, cel mai mare spectacol de magie. Iar scena sa era întreaga lume.

Clarke avea un amestec genial de trucuri. Ofițerul transmitea ordine ciudate către piloți, pentru că știa că inamicul asculta traficul radio pentru a localiza trupele și ar fi crezut că există mișcări mari într-o direcție. Mulțumită atât documentelor interceptate, Clarke știa sigur că naziștii „înghițeau” poveștile pe care le spunea și le credeau adevărate. Un alt episod a intrat în analele faimoase ale celui de-al Doilea Război Mondial. Conștient că germanii era îngrijorați de parașutiștii din Africa de Nord, dar și conștient că Marea Britanie nu avea aproape nimic acolo, Clarke a decis să creeze un eșafodaj complet fals: Serviciul Aerian Special (SAS), care de fapt nu exista, dar pe care s-a străduit cu sânguință să-l facă veridic cu indicii care sugerau existența acestuia, inclusiv prin trimiterea a doi soldați care să „rătăcească” prin Cairo cu aripi de parașută cusute pe uniforme sau făcând o călătorie cu trenul alături de un cunoscut spion japonez în timp ce purta un petic „Airborne” pe uniformă. Câteva luni mai târziu, un ofițer britanic a venit la Clarke, cerându-i ajutorul pentru a înființa o forță de gherilă. Clarke i-a promis sprijinul, cu condiția ca unitatea să se numească SAS

– iluzia inițială a devenit nu doar realitate, ci și cel mai faimos regiment din Marea Britanie. „Numele SAS provine în principal de la faptul că eram nerăbdător să obțin cooperarea deplină a unui individ foarte ingenios numit Dudley Clarke, care era responsabil pentru conducerea unei operațiuni de înșelăciune în Cairo... Clarke era un tip influent și mi-a promis că îmi va oferi tot ajutorul dacă aș folosi numele falsei sale brigade de parașutiști, care este Serviciul Aerian Special, SAS”, scria David Stirling, în 1985.

Apogeul înșelăciunii imaginate de Clarke a avut loc în iunie 1944, când ofițerii de informații i-au convins pe naziști că debarcarea în Normandia era o farsă menită să-i atragă departe de ținta reală, care ar fi fost mai la nord, la Calais. Misiunea s-a bazat pe informații inventate transmise de agenți dubli, trafic radio fals și unități imaginare, tot eșafodajul iluzoriu fiind creat de oameni instruiți de Clarke, care au folosit tehnici pe care acesta le perfecționase în Orientul Mijlociu. Aliații nu aveau suficiente trupe pentru o a doua debarcare, așa că a fost „creată” o forță falsă în sudul Angliei - Primul Grup de Armate al SUA. Pentru a da credibilitate unității, generalul adevărat George S. Patton, care de fapt era departe de Normandia, fusese numit comandantul acesteia – povestea se baza pe faptul că Hitler credea că Patton este cel mai bun lider militar din tabăra aliată...

Un nou tip de armă

După război, lui Clarke i s-a interzis să vorbească despre munca sa. Acest lucru l-a frustrat, parțial pentru că era, în esență, un showman, parțial pentru că era convins că este imposibil să se înțeleagă marea strategie a războiului fără a se înțelege rolul înșelăciunii. Pe de altă

parte, însă, Clarke fusese atât de bun la păstrarea secretelor, încât chiar și în timpul războiului, foarte puțini oameni au înțeles ce făcuse.

În timp, munca ofițerului a fost uitată, iar Clarke a devenit o figură obscură, care a apărut pentru scurt timp în memoriile altor veterani. Chiar și atunci când dosarele referitoare la război au fost desecretizate, în 2013, puțini au observat figura celui care a înfrânt nazismul cu... informații false.

Cartea „The Illusionist: The True Story of The Man Who Fooled Hitler”, de Robert Hutton, îi face dreptate celui ale cărui convingeri sunt mai actuale ca oricând: Clarke percepea înșelăciunea ca pe un nou tip de armă și era deosebit de mândru că, ținând forțele inamice departe de acțiune, „arma” lui le salvase viețile. Paradoxal, chiar și unii germani își datorau supraviețuirea în urma celui deal Doilea Război Mondial unui om amuzant, care frecventa barul hotelului Shephard’s...

Foto: Wikipedia

IOAN BIRIȘ – FILOSOFUL CE-ȘI ASUMĂ PRESTIGIUL

Prof. dr. Anton ILICA,
publicist

De bună seamă cel mai viguros și vehement gânditor într-ale filosofiei din spațiul arădean este **Ioan BIRIȘ**.

Încurajat de succese în serie, de la traseul liceal de vârf până la exercițiul unei profesuri plină de intelectualitate asumată în filo-sofie,

de la șan-sele pro-fesionale până la perfecționări în străinătate, având contactul cu mari gânditori contemporani, de la ținuta sa, ușor epatantă și festivist colorată până la cultivarea exemplară a unui farmec personal, Ioan BIRIȘ avea suficiente motive de încredere supremă în sine. Aspirația spre glorie înseamnă admirație și deopotrivă invidie. Un prieten clujean, cu o diversificată cultură umanistă și o gândire antrenată, prin lecturi filosofice de calitate, îmi reproșa că volumul **Filosofie ro-mâ-nească în spațiul arădean** (coord. Ioan Biriș, Maria Sinaci), nu cuprinde ceea ce noi numim ”filosofi”, ci profesori de filosofie, că românii, în scurta lor istorie națională nu le-a ajuns timp pentru a reflecta și nici a medita cât de cât temeinic la condiția umană și di-mensionarea cunoașterii. Vasile Conta, Mihai Eminescu, Lucian Blaga, P. P. Negulescu și eventual C. Noica n-au reușit să contureze o literatură filosofică suficient de originală ca să aibă identitate. Ceilalți care s-au apropiat de

structurile de gândire sistematică și de alcătuirea unui cadru hermeneutic le-au lipsit fie lecturi temeinice, fie timpul pentru ademeniri subtile de gândire, fie limbajul potrivit pentru organizarea discursului într-o coerență schematizată. În ceea ce privește locuirea în arealul limbajului modern și contemporan al filosofiei, prin injectarea acestuia cu seruri preluate sau împrumutate de la psihologi, logicieni, informaticieni, matematicieni etc. doar câțiva (Noica, Marga, Arman, Iuga, Biriș, Frunză) reușesc să treacă dincolo de granița profesoratului, spre a se detașa de descrieri / comentarii derivate din filosofii autentici, creatori de sistem după eșantionul de gânditori germani, francezi, americani, englezi etc.

Întrucât ne aflăm cu considerațiile în stadiul de ipoteză, resimt nevoia de a oferi cititorului un răgaz de odihnă și de tragere a răsuflării, ”intrând” în parcursul intelectual al lui Ioan Biriș de la *o ideologie* spre *o știință filosofică* și *știință sociologică*, unde a obținut specializări înalte prin studii doctorale. Recurgem la wiki, în măsura în care putem să dăm crezare acestei surse. Născut în 14 oct 1948 (Nadăș, j. Arad), cu studii liceale la Arad și universitare de filosofie la UBB, Cluj-Napoca, șef de promoție, are mai multe stagii de documentare în străinătate, colaborează la reviste de specialitate, are o carieră universitară, preponderent banatică și obține conducere de doctorate în filosofie la UV Timișoara. A participat la Congrese mondiale de filosofie, câștigându-și autoritatea de a fi rânduit printre principalii profesori de filosofie din țară. De aceea este citat pentru lucrările sale în domeniul filosofiei analitice, logică și ontologie. A coagulat, în jurul său, un grup de licențiați în

domeniu și a înființat, în Arad, **Socetatea Arădeană de Filosofie**, sub egida căreia a coordonat (cu colaborarea Mariei Sinaci) un prim dicționar filosofic (*Filosofie româ-nească în spațiul arădean*). Astfel, stabilește arhitectura celor care au predat filosofia în licee, au avut preocupări de interpretare a activității acestora, râvnind să alcătuiască o primă referință științifică a ceea ce înseamnă manifestare de gândire asupra cu-noașterii omului și a lumii. Filosofia provincială e prea subțire, dacă nu are

ecouri în cea națională și europeană. Întregul se obține din părți, dacă depășește semnificația acestora. Se află în lucru o altă carte despre *Raționaliști*, coordonată de Maria Oprea și Caius Cuțaru, sub atenta îndrumare a lui I. Biriș.

IOAN BIRIȘ, în *Testul Splengler (eseuri și portrete)* (2023), alcătuieste câteva portrete contemporane ale unor aspiranți la gloria filosofică: Ion Aluș, Alexandru Boboc, Ion Ceapraz, Teodor Dima, Călina Mare și Achim Mihu, toți profesori universitari, scăldați în ideologia vremii lor. Chiar de-or fi avut ”*harul cugetării și contemplării*”, ei optează pentru eseu, după cum susține Ioan Biriș, citându-l pe A. Huxley, iar

eseistica e un fel de "oboseală a rațiunii", ceea ce din punct de vedere al *gândirii pure* e "un soi de contracultură". După opinia autorului (I. Biriș), filosofia, în natura sa nedistorsionată, nu poate fi decât cugetare vizând "*soluții raționale la problemele cunoașterii, căutare de răspunsuri la cele mai înălțătoare întrebări ale intelectului*". Și totuși volumul – cu un titlu atât de ciudat și contorsionat, după cum sunt și altele (*Totalitate, sistem, holon*, 1992, *Constantin Noica, Holomeria simbolică*, 2019 ori *Limbajul și crampele mintale*, 2021), autorul se lasă încântat de tehnica discursul structural și interpretativ, emițând opinii ce atrage interesul prin chiar titlu lor. Eseistica e gen de scriere dinamică, la care recurge adeseori graba timpului insuficient. Este cazul eseului "*Filosofia astăzi: despre crize, pro-vocări, soluții*", care dă răspuns îndoileii prietenului meu, iritat de orgoliul profesorilor de filosofie de a se intitula *filosofi*, dar și întrebarea ipotetică despre "*Ce este greșit în filosofia de azi?*". Răspunzând celor două provocări, se vor decela "*câmpurile problematice ale filosofiei contemporane*".

Personal, am scris câteva "eseuri" despre unele dintre cărțile lui Ioan Biriș. Este o personalitate dinamică, cu un discurs coerent, îmbrăcat într-un limbaj elevat și justificat de o logică impecabilă a rostirii. Conștient de o personalitate puternică, frecventează lecturi de calitate, pe care le distilează în concepte și structuri care, prezentate public, stârnesc admirație și încântare.

Să revenim, cu voia cititorului care a avut răbdarea lecturii de până acum, la întrebările rămase fără răspuns. Prima: *Filosofia astăzi: despre crize, provocări, soluții* (p. 166). Crizele "umanioarelor"

și a filosofiei depind de "veniturile societății". "Criza filo-sofiei" se distinge de "criza instituțiilor filosofice" (ca o marginalizare a disciplinei *filosofie* în programele școlare și universitare). Astfel s-a ajuns la "o degradare drastică a condiției profesorului, iar societatea nu conștientizează nevoia de *filosofie*" (p. 172). Soluția ar fi schimbarea fundamentală a efectelor aplicative ale filosofiei și recâștigarea autorității și legitimității domeniului. *Ce este greșit în filosofia de azi?* (p. 231) Politicile educaționale actuale mizează pe indivizi "specializați" și mai puțin sau deloc pe indivizi "educați". De altă parte, filosofii ignoră noile provocări ale lumii reale, adică teoriile venite din bio-informatică, semantica web, inteligența artificială, terapii umane etc. Acestea ar condimenta domeniul filosofic de cunoaștere și i-ar anima semantizarea, irigându-i preocupările. Care sunt *Câmpurile problematice ale filosofiei contemporane* (p. 59)? Împărțășind punctele de vedere ale lui Andrei Marga, Ioan Biriș identifică următoarele "câmpuri problematice" specifice filosofiei actuale: "*problema comunicării, a finitudinii existenței umane, a intenționalității actelor de conștiință, a sistemelor de cunoștințe, a situării științei în poziție centrală și a "stilului" de filosofare*" (p. 61). Răspunsurile la întrebări sunt probleme reale, care au nevoie de explicații și detalieri. Aș menționa că esențial este asumarea unui alt *stil de filosofare* decât cel clasic sau modern.

Despre unele volume ale lui Ioan Biriș, am publicat cronici de prezentare. Din toatele, a rezultat că lecturile sale cu conținut filosofic au fost distilate în interpretări riguroase, coerente, că textele biruie dificultățile de limbaj în care se

zbată filosofia și logica științelor sociale, iar ”conceptele științei”, legile, principiile și explicațiile sunt considerate ”unități cognitive” conform triumfului ”realitate – limbaj – gândire”. Conceptele științifice au generat teorii, pe baza investigației autorului pornind de la ipoteze originale. Are ca temei 200 de surse bibliografice, precum și 9 referințe sitografice.

Eu cred că există cititori cărora acest articol le va deschide interesul pentru filosofie, un domeniu al cunoașterii dificil, dar capabil să rafineze inteligența și să mențină pasiunea pentru rânduirea cunoașterii în scheme de reprezentare și sugestii de dezvoltare intelectuală. Gândirea se antrenează pentru piscuri înalte prin antrenamente sistematice și coerente. Cărțile lui Ioan Biriș adaugă ”cugetării filosofice” un mod de interpretare, care – scuturat de ingredientele prea tari ale epatării – se realiază trendului filosofiei contemporane europene.

ÎPS. DR. TIMOTEI SEVICIU – CETĂȚEAN ȘI CITITOR. PĂSTOR ȘI PĂRINTE

Valeriu ILICA

Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc! – spunea, cu ceva vreme în urmă, André Malraux. Religios, în sensul nobil și vital necesar, pașnic și purificator – fac cuvenita precizare. Este un pronostic, dar și o provocare. În egală măsură, „profeția”

marelui scriitor francez are și o valoare de avertisment. Dintr-un simplu, dar foarte serios motiv. Nu ne îndoiți și nu se mai îndoiște nimeni, trăim vremuri nesigure, pe o planetă din ce în ce mai nesigură. Sunt vremuri de restriște și răscrucă. De rătăcire, zavistie și pierzanie.

În această tot mai agresivă și mai obsedantă nebuloasă, că este local sau regional, clasic ori hibrid, nuclear sau cibernetic, de ocupație ori, pur și simplu, de uzură, războiul reprezintă Răul Suprem al noului mileniu. Este, de departe, marele pericol. Un atentat la viața, viitorul și verdele planetei. Așadar, sunt vremuri complicate în care, ca de atâtea ori în istoria noastră, de slujitorii bisericii și de serviciile lor, e mare trebuință. N-avem dreptul și, ca atare, nu vom uita nicicând că pustnicii munților, stareții și duhovnicii mănăstirilor, episcopii și mitropolitul țării au fost, în vremurile grele, sfetnicii de încredere și miniștrii de taină ai domnitorilor noștri. Au fost iluminașii și iluminații noștri. La fel, tiparnițele și atelierile de copiat manuscrise – Cazanii, Liturghiere și Psaltiri – de pictat icoane și iconostase sau de țesut broderii cu fir de aur au fost „sorbonele” și academiile de arte frumoase, au fost ctitorii admirate și unanim recunoscute, toate valabile și astăzi.

Este foarte adevărat, n-am ridicat în timp, ca alții, domuri, bazilici și mari catedrale, în schimb, am avut mai mereu, în fruntea bisericii străbune, personalități puternice și de ispravă. Cărturari de excepție, cunoscuți și recunoscuți prin maniera în care au păstorit credincioșii și au patronat bunul mers al bisericii. Au făcut-o cu dăruire și

cu dreaptă credință. Cu pricepere și cu iubire de oameni. De oameni și de Dumnezeu. Și asta, începând cu mitropoliții Varlaam și Dosoftei, cu Sfântul Antim Ivireanul sau Damaschin al Râmnicului, dar și cu alții mai noi, ca Antonie Plămădeală sau Bartolomeu Anania, ca să ne amintim doar de câțiva. Acum, de astă dată, dacă ar fi să-i dăm crezare lui Malraux, de astfel de Oameni e trebuință mai mare ca oricând. De ei, de prestigiul și de armele lor: credința, condeiul și cuvântul. Că este așa, argumente există, iar dovezile sunt pretutindeni. Și la îndemână. Din fericire, la noi, cu prisosință. Instituție fundamentală, organic legată de ființa statală a poporului român, Biserica este o omniprezență semnalată (caz unic!) până și în textul Imnului Național: „Preoți cu crucea-n frunte, că oastea e creștină” (strofa 11) A fost atunci, dar e și acum.

Ca să rămânem totuși, aci, la noi acasă, ședința festivă din data de 5 octombrie ac, în care i s-a decernat titlul de Cetățean de Onoare al Județului Arad ÎPS. Dr. Timotei Sevciciu, este un proaspăt, fericit și concludent exemplu. De colaborare și comunicare inter-instituțională. De apreciere, recu-noștință și respect reciproc. În fond și pe fond, înalta distincție conferită este o recunoaștere a rolului, a realizărilor și reușitelor pe care ÎPS Părinte, în cei patruzeci de ani de arhierescă slujire, cu vrednicie, cu competență și clarviziune, le-a început și dus la bun sfârșit, Catedrala Arhiepiscopală fiind una, dar cea mai importantă dintre toate.

Ședința festivă, desfășurată în Sala Marii Uniri, a fost onorată de prezența ÎPS. Ioan – Mitropolitul Banatului – un exponent și un Cavaler al românismului autentic; PS. Sofronie – Episcopul Oradiei; PS. Emilian Crișanul – Episcop

Vicar al Arhiepiscopiei Aradului; PS. Ieronim – Episcopul Daciei Felix; PS. Siluan, de la Episcopia Ortodoxă a Românilor din Ungaria. De Iustin Cionca – Președintele Consiliului Județean Arad, de această dată, în calitate de gazdă. Au luat parte parlamentari și lideri politici locali, universitari și cadre militare cu funcții de conducere, preoți și consilieri arhiepiscopali, credincioși și admiratori ai înaltului sărbătorit. Într-un cuvânt, un public numeros și elevat, divers și dornic să-și manifeste, prin actul de prezență, respectul și recunoștința față de una dintre personalitățile emblematice ale Aradului.

Cuvântul de **LAUDATIO** – adevărată operă de artă, o bijuterie omagială, rostită solemn într-un moment omagial, a fost citit de PS. Sofronie – Episcopul Oradiei. A fost o sinteză cuprinzătoare, completă și complexă, a multilateralei și îndelungatei activități desfășurate de ÎPS. Dr. Timotei Sevciciu, în calitate de cetățean și ctitor, de păstor și părinte spiritual. Redactată îngrijit, meticulos și metodic, Laudatio s-a ridicat cu brio la înălțimea discursurilor adresate noilor veniți sub cupola Academiei Române de altădată. Momentul a fost festiv și înălțător. O cură de sănătate intelectuală. Nimic în plus, niciun cuvânt în minus. Exact ceea ce Arhiepiscopul Aradului merita cu prisosință.

Personalitate puternică, cu carte și cu cărți, prieten dintotdeauna al bibliotecii, adept al studiului temeinic și partener statornic al condeiului, înaltul ierarh arădean și-a făcut o adevărată profesie de credință din povața bătrânului Miron, cronicarul de odinioară. O temă de casă, de spirit și de cancelarie. Actuală la începuturile pastorației Înaltpreasinției Sale, este la fel de valabilă, de validă și astăzi. S-o

reproducem, fie și cu aproximație: *citește cu sănătate această a noastră cu dragoste osteneală, căci nu ieste alta, și mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă, decât cetitul cărților*. A citit mult, a studiat îndelung și scris cu folos, iar rezultatele se văd.

Apropiindu-mă de final, închei cu o mărturisire. I-aș zice de suflet. Am avut prilejul, dar și privilegiul de a participa la multe dintre evenimentele organizate de autoritățile locale sau de armată, fie cu ocazia Zilei Naționale, a Zilei Eroilor Neamului, fie la comemorarea unor fruntași ai românismului. Pentru mine, anonimul timid și tăcut, puțin credinciosul și participantul discret din mulțime, momentul forte al festivităților respective îl reprezentau serviciul religios oficiat, dar, mai ales, Cuvântul de învățătură adresat nouă, celor mulți și necunoscuți, dar atenți și interesați. Trebuie să recunosc, și o fac acum și aici. Era atâta maiestuoasă măiestrie în frumusețea mesajului transmis, încât mă copleșea cucernic. Îl ascultam pe ÎPS. Părinte, îl admiram și îl aplaudam în suflet. Tot timpul și de fiecare dată. Nu! Nu e un compliment, e o stare de spirit. O emoție de moment. Orator desăvârșit, ÎPS. Părinte reușea să spună mult în cuvinte puține. Dar întotdeauna, esența, adevărul și esențialul. Știut lucru, elocința este un dar. Un dar și un har. Este o artă a cuvântului. De aceea, îmi place să cred și cred până dincolo de convingere, că locul Înaltpreasfinției Sale este și va rămâne la masa Cuvântului care zidește. Acolo, în rotunda aprinsă a spiritului creștin ortodox. Acolo – revin, insist și repet – alături de marii episcopi ai Aradului, vrednicii de pomenire: Ioan Mețianu, Grigore Comșa, Andrei Mageru, Nicolae Corneanu, Teoctist Arăpașu și Visarion Aștileanu. Așadar,

respect și recunoștință Înaltpreasfințite Părinte!

ATZÉL PÉTER -PRIMAR AL ARADULUI 1867-1869

DRAGOȘ Aurel,
Istoric

Atzél Péter a fost un deschizător de drumuri, o personalitate cu realizări multiple în toate domeniile în care s-a implicat, o personalitate care și-a pus amprenta în dezvoltarea Aradului dar și a județului. Urmele pașilor lui le găsim, dacă vrem, în Corso-ul arăden, sau pe linia ferată Arad-Ineu și continuarea Ineu-Cermei, Ineu-Brad.

Atzél Péter s-a născut în anul 1835 luna februarie 17 la casa de curte (*Atzélhaza*) din Șicula, fiul lui Ianos

Atzél, al patrulea fiu al familiei Ștefan Atzél, care construise casa de curte de la Șicula. Aici Ianos Atzél a ridicat o capelă catolică (1830) în cinstea și drept mulțumire lui Iisus Hristos pentru toate binefacerile de care s-a bucurat familia.

La început de secol 19 mai exact în anul 1803 luna august Atzél Ștefan (István) cumpără de la erariu moșia Ineului cu satele: Șicula, Mocrea și Iermata până la hotarul cu Seleuș, cu suma de 270429 florini³⁰. În anul 1808 preia domeniul și satul Gurba cu o suprafață de teren de 90000 de holde (holda=jug. cad.)

Sthal István a îndeplinit mai multe funcții la Cancelaria auliă de la Viena; sfetnic judecător, consilier regal și sfetnic secret intern. Pentru serviciile aduse coroanei, Sthal a fost înnobilit luând numele de Atzél, în traducere înseamna "oțel" atât în germană cât și în maghiară. Mai mult el a primit în danie moșia de la Șagu și a fost notar șef al Comitatului Timiș până la data cumpărării domeniului de la Ineu.

Instalat la Ineu se preocupă de construcția de case pentru familie, întrucât avea patru fii. La Ineu a ridicat o casă (mic castel) în parcul dendrologic pe locul unde actualmente funcționează Școala Gimnazială Ineu. Avea și o tipografie.

În anul 1808 va renova pivnița lui Gheorghe Rákóczi I (1636) de la Mocrea, iubitor al viticulturii. Este săpată în stâncă de granit, iar pentru a fi pusă piatra, s-a folosit praf de pușcă. Are forma de cruce dublă lungimea de 60 m, iar înălțimea de 4-

5 metri. Capacitatea de depozitare de 7500-8500 hl.

Atzél Ștefan a încetat din viață în 25 iulie 1815 la Castelul din Ineu lăsând în urmă soția și patru baieti: Antal, Iosif, Alexandru și Ioan³¹.

Ioan (Janos) Atzél (1794-1852) mezinul familiei va administra moara Rovina I, iar după moartea fratelui Șandor se va ocupa și de partea de moșie de la Ineu, Mocrea și Iermata.

Ianos Atzél a urcat treptele administrației imperiale de la funcția de comandor al jandarmilor din județul Arad până la cea de prefect și comisar imperial (chezaro-crăiesc) în anii 1848-1852³².

Ioan Atzél a avut ca urmași doi băieți și trei fete. Fiul cel mare Lajos Atzél alege cariera militară, ajunge la trupele de cuiraseri, unde se ridică până la gradul de locotenent major, iar de aici se mută la regimental de husari Miklos Nicolae și înaintat la gradul de căpitan.

Cel de al doilea fiu este Pétér Atzél a cărui personalitate o vom dezvolta ceva mai încolo.

Între surorile fraților Atzél, Sofia este cea mai cunoscută, datorită educației primite și a calităților sale feminine. S-a implicat mult în susținerea operelor de caritate. A fost căsătorită cu baronul Wodianer.

Vasta întindere a suprafețelor de pământ în proprietatea familiei Atzél o putem vizualiza doar cu ochii minții, de la hotarul localității Chereluș, Gurba, Șicula,

³⁰ Aradul "Permanența în istoria Patriei" Arad 1978, pag. 175

³¹ A. Dragoș: Istoricul "Canalul Morilor al Crișului Alb din Comitatul Arad" V. Goldiș "University Press" 2011 p. 48

³² Marki S. Istoria Comitatului Arad , Arad vol II 1895 p. 867

domeniul Ineului, de la Tămand continuând cu Rovina ce delimita hotarul cu localitatea Bocsig, Mocrea, Iermata, Moroda până la Seleuş.

„Contractual de asociere a acţionarilor încheiat în legătura cu Canalul de Moară coborâtor din Crişul Alb tras în Comitatul Nobiliar Arad ” este datat şi parafat în 30 iunie 1833. Actul original este scris de mână în limba maghiară şi se găseşte în original. Pe întinderea domeniului Atzél se stipula în contractual de asociere, construcţia a 3 mori hidraulice.

Familia Atzél a ridicat doar două mori din trei, Rovina I si Rovina II. Locul de moara de la Moroda a rămas gol.

Domnii de pământ care au semnat Contractul de asociere, au finanţat şi finalizat o construcţie hidrotehnică UNICAT, aşa cum au stipulat în Convenţia semnată la Arad în 15 iulie 1842 şi cer menţinerea perpetuă şi vie a acestui Canal asociaţionist³³.

Peter Atzél îşi va petrece copilăria la casa de curte de la Şicula. Părinţii au avut grijă să-i dea o educaţie aleasă. La vârsta de 9 ani el a început studiul limbii elene cu profesor angajat. Măturie stă un caiet cu scrisul de mână al învăţăcelului Peter Atzél.

La vârsta de 17 ani Petru Atzél îşi pierde tatăl, o pierdere grea, care nu-l împiedică să plece la Paris pentru continuarea studiilor. Nu a plecat singur, ci însoţit de profesorul său.

Vacanţele - îi făcea plăcere - să le petreacă la Şicula. Dorinţa lui de informare şi studiu a ceea ce se întâmplă în Europa pe drumul de întoarcere spre casă, făcea dese opriri pentru a cunoaşte

cum se dezvoltă industria ţărilor vizitate, direcţia în care merg, visând la momentul din viaţă în care să poată transpune în realitate visele.

După pierderea tatălui el mai poartă o povară, aceea a administrării domeniului de la Ineu al întregii familii Atzél. Şi-a pierdut de timpuriu doi dintre unchii săi Josef (1845) iar Sandor (1848). Unchiul Antal nu se ştie cât l-ar fi putut ajuta, pentru că era stabilit în Comitatul Cenad. Fratele Lajos alesese cariera militară, iar regimental lui era mult prea departe de Ineu. Greul a căzut pe umerii tânărului Petru Atzél.

Intră de timpuriu în administraţia Comitatului Arad. În 1861 îl găsim în funcţia de notar onorific al Comitatului. Întreaga sa viaţă şi activitate nu pot fi despărţite de existenţa Canalului Morilor ca un tot unitar. A moştenit două mori: Rovina I (Balucana) grevat cu 4 unităţi de roţi de moară, Rovina II (Mocrea) cu 4 unităţi şi locul de moară de la Moroda grevat tot cu 4 unităţi. La dezbaterile din Adunările Generale ale ale Societăţii Canalului avea 12 voturi.

Primul preşedinte al Societăţii Canalului de Mori a fost ales Fáscho Jozséf, vicecomite al Comitatului Aradului în Adunarea Generală din 30 iunie 1833. A rămas în funcţia de preşedinte al Societăţii Canalului de Mori - chiar dacă se pensionase în 1854 - până la moartea sa care a survenit într-un spital din Viena la 14 ianuarie 1866, după o boală grea.

Adunarea Generală Extraordinară a Societăţii Canalului de Mori are loc la 17 mai 1866 la Arad. Pe ordinea de zi a fost doar un singur punct, alegerea viitorului

³³ Notă: Pentru fiinţialitatea şi spiritul Canalului Morilor se poate consulta lucrarea “ Canalul Morilor al Crişului Alb din

Comitatul Arad ” V. Goldis “University Press” 2011 p. 48 Autor A. Dragoş

președinte (al doilea) al Societății. Încă înainte de convocarea Adunării Generale mai mulți membri societari i-au propus notarului și proprietar a două mori să accepte funcția de președinte, ceea ce s-a și întâmplat. În discursul de investitură Petru Atzel a rostit un amplu panegiric în care a omagiat viața, personalitatea și realizările unui om, Fáscho Jozsef în decursul unei vieți. A fost un gest extraordinar, pe care urmașii săi nu au reușit să-i continue exemplul demn de urmat. Parcurgerea textului - în memoriam Fáscho Jozsef - prezentat membrilor societății, vine să întrească corolarul personalității lui Petru Atzel.

La 30 ani era pregătit să facă față provocărilor vieții. Limba elena o stăpânea din vremea copilăriei petrecută la Șicula. În 1853 îl găsim student la Paris, iar germana și latina erau limbi obligatorii pentru acele vremuri. Funcția de președinte al Societății Canalului de Mori a fost o mare responsabilitate de care s-a achitat cu onoare.

Candidează și este ales în funcția de primar al orașului Arad în 1867. Rămâne în funcția de primar al Aradului doar doi ani până în 1869. Realizările lui din funcția de primar sunt vizibile și astăzi. Din funcția de primar îndeamnă populația orașului să-și construiască casele având cel puțin un etaj. Numai așa Aradul se putea apropia de arhitectura orașelor din vestul Europei. Tot lui se datorează crearea "Coursului" din Arad. Lumea bună - și nu numai - în zilele de sâmbătă, duminică și în cele de sărbători parcurgeau Coursul de la Primărie (fosta și actuala) până la Teatrul "Ioan Slavici" și retur³⁴.

Construcția teatrului (clădirea actuală) se datorează tot lui Peter Atzel. Beneficiind de relații personale cu arhitectul budapestan Szkalnitzky Antal, acesta vizitează Aradul în 1872 și va face proiectul clădirii viitorului teatru flancat cu case (construcții) în raport cu arhitectura teatrului. În aceeași perioadă face toate diligențele pentru construcția Catedralei Bisericii Catolice din Arad.

Înainte de a devni primar al Aradului, Peter Atzel face un gest de mare omenie pentru comunitatea Ineului. A susținut zidirea Bisericii Ortodoxe din central Ineului 1864-1868 cu hramul "Sfinții Mihail și Gavril" donând locul, piatra și lemnul. Biserica a fost sfințită în 1869.

În anul 1869 își depune candidatura pentru Dietă, este ales și ocupă funcția de deputat al orașului Arad pe listele partidului „guvernamental”. În răstimpul deputăției transformă Cetatea Ineului în cazarmă - refacerea cetății - unde va fi instalat batalionul nr. 11 honvezi (infanterie), limba de comandă fiind maghiara.

Pentru merite deosebite (prestația sa în folosul orașului și județului Arad) în sprijinirea construcției de școli, lăcașe de cultură, sedii administrative în oraș și județ, i s-a acordat titlul de cetățean de onoare al orașului Arad în anul 1871³⁵.

Luna mai 1871, Peter Atzel este numit comite suprem al Aradului. El a fost pionierul și susținătorul dezvoltării infrastructurii căilor ferate în Comitatul Arad. În 1873 îi încredințează inginerului Boros Beni sarcina proiectării construcției căii ferate de pe Valea Crișului Alb. Infrastructura căilor ferate a fost sprijinită

³⁴ Marki S. op.cit. p 623

³⁵ Ibidem p.624

de statul dualist prin emiterea de legi în acest domeniu³⁶.

În 1877 linia ferată Arad-Ineu este finalizată, iar în 1881 septembrie 5 linia ferată Ineu-Sebiș a fost inaugurată cu mare pompă. În 1895 trenurile circulă până la Hălmagiu, iar în 1896 linia ferată ajunge la capătul de linie Brad. Arad-Brad 168 km lungime. Calea ferată a fost mijlocul cel mai eficient de transport al masei lemnoase exploatată dealungul Văii Crișului Alb, precum și al altor materiale de construcție. Călătorii beneficiau de trenurile de persoane (personal-cu viteză mica).

Anterior în perioada 1854-1857, când prim pretor al plasei Ineu a fost Gh. Popa de Teiuș s-a construit drumul de la Ineu la Seleuș legând Ineul de Arad pe calea rutieră.

Peter Atzél este reconfirmat în funcția de comite suprem al Aradului în 1875, pentru ca în ianuarie 1878 să se retragă din activitățile politice, iar în 1879 renunță și la funcția de prefect al Aradului³⁷.

Chiar dacă a renunțat la activitățile publice revine în politică în anul 1882 când a câștigat un loc de deputat al orașului Arad pentru un mandat de doi ani (1884). În 1885 intră în Clubul "opoziției moderate" și recâștigă alegerile din 1887.

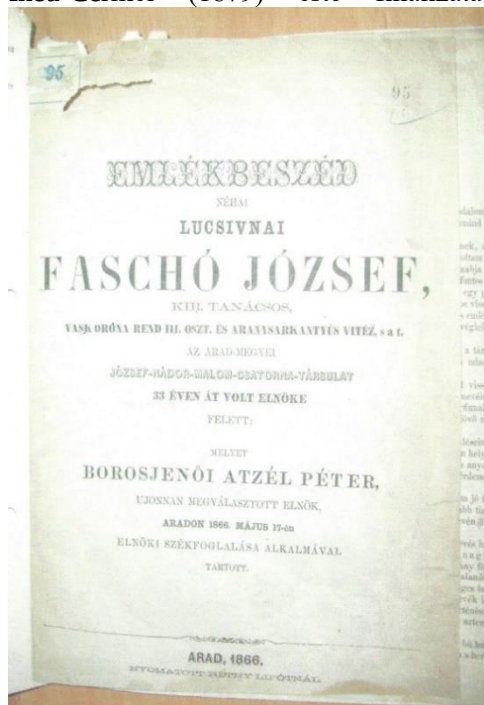
În ianuarie 1892 Petru Atzél candidează din partea Partidului Național Maghiar iar mai apoi ca reprezentant al întregii opoziții maghiare și a reușit să iasă învingător. A fost deputat în legislatura 1892-1896.

În ultimii ani (5) se va ocupa doar de bunul mers al activităților legate de funcționarea Canalului Morilor.

A murit la vârsta de 64 de ani la Ineu la 11 august 1901 și este înmormântat în cavoul familiei Atzél din subsolul Bisericii Romano-Catolice Ineu.

Peter Atzél rămâne o personalitate complexă cu proiecte și realizări în aproape toate domeniile de activitate.

A avut bucuria și mulțumirea de a-și vedea în timpul vieții finalizat un proiect major, finalizarea căii ferate pe tronsonul Ineu-Brad (1896) pe Valea Crișului Alb. Pentru reședința de plasă Ineu, Petru Atzél a fost o personalitate aproape providențială. Nimeni nu este perfect. În 1871 se reconstruiește Cetatea Ineului, în 1877 odată cu finalizarea căii ferate Arad-Ineu, fabrica de mobilă curbată produce la capacitate. Doi ani mai târziu, linia ferată Ineu-Cermei (1879) este finalizată.

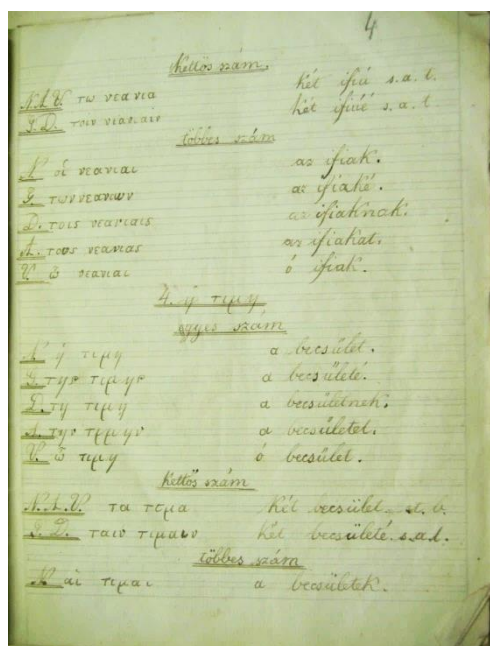

³⁶ Ibidem p.625

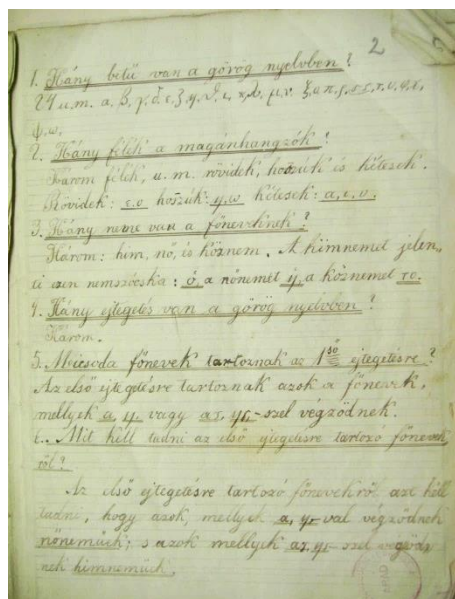
³⁷ Ibidem p.625

Dacă vrem să recunoaștem complexitatea personalității lui Peter Atzél trebuie să ne adăpăm la memoria faptică a realizărilor ce transcend vremea și vremurile indiferent de treapta administrativă pe care a stat. El are un pedestal asigurat în panopia personalităților Aradului, iar numele Atzél Petru va rămâne legat pentru totdeauna de istoria Aradului și a Ineuului.

ADDENDA:

Două file din caietul tânărului învățăcel al limbii elene.

Pietrele funerare ale familiei Atzél din subsolul Bisericii Catolice Ineu

POPA GHEORGHE DIN GURBA, COPIST DE CĂRȚI ORTODOXE

Ioan TULEU,
Istoric, Arad

În zona actuală a comunei Șicula, mai precis în satul Gurba, s-a născut

Gheorghe Popa, primul intelectual adevărat și, spunem noi, cea mai importantă, personalitate culturală românească din zona Aradului de la

începutul veacului al XVIII-lea. Și această personalitate nu putea fi decât una bisericească, deoarece acest domeniu era singurul în care românii, în marea lor majoritate iobagi, se puteau afirma în credința lor strămoșească, ortodoxă, mai ales după promulgarea, la sfârșitul veclui al XVII-lea, a Privilegiilor Ilirice de către împăratul de la Viena. Un moment important pentru ortodoxie va fi anul 1706 când se va întemeia și Episcopia Aradului, care a avut inițial reședința la Ineu. Prin urmare, erau create premisele și pentru activitatea misionar-teologică care să servească pe românii ortodocși, majoritari în zonă.

Primii prelați din satele actualei comune sunt menționați în prima jumătate a secolului al XIV-lea și aceștia au fost preotul Toma, plătitor de dijme, la 1334, la Chereluș și preotul Mihail amintit de un document din 1335, la Șicula. În Gurba se cunoaște că a existat o biserică ortodoxă din lemn construită undeva la cumpăna vecurilor al XVII-lea și XVIII-lea pentru că, iată, un document ne spune că la mijlocul secolului al XVIII-lea era veche și ruinată. Se mai știe că în anul 1724 în

această biserică a slujit preotul Gheorghe, care nu poate fi altul decât Gheorghe Popa, cel menționat anterior, numele de Popa fiind primit de la calitatea bisericească avută.

Anul nașterii preotului Gheorghe nu se cunoaște, însă după cărțile copiate se poate afirma că a trăit la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea. Se mai știe de asemenea că s-a născut în satul Gurba și s-a îndeletnicit cu scrierea de manuscrise și copierea lor. Era, cel mai probabil, fiu de iobag, trimis de părinții săi la o mănăstire din zonă (se poate să fi fost Hodoș-Bodrog) să învețe teologia ortodoxă, în vremea aceea neexistând școli speciale pentru formarea preoților. La mănăstire, Gheorghe a învățat și limba slavonă și scrierea chirilică care se foloseau în liturghia ortodoxă românească. Dar, Gheorghe de la Gurba și-a folosit învățătura nu doar pentru a sluji la altar, ceea ce în vremea aceea nu presupunea cine știe ce carte, ci a mers mult mai departe, contribuind la răspândirea prin copiere a cărților bisericești și scrierea unor texte absolut necesare preoților. Cărțile bisericești erau tipărite în acele timpuri în țările românești de dincolo de Carpați, erau aduse apoi în Transilvania cu mari eforturi și erau deosebit de scumpe, prin urmare copierea lor era absolut necesară.

În anul 1727 Popa Gheorghe a copiat „Pravila de la Govora”, apărută în anul 1640, care va sta mai multă vreme la Chișineu Criș. Ulterior copiază și „Legenda Duminicii”, completată cu rugăciunea: „Pentru cei ce li s-au rupt sămânța”, având mai multe pasaje preluate din pravilă și cu o învățătură despre importanța liturghiilor închinatelor „sufletelor păcătoșilor după moartea lor”. Mai menționăm că tot în prima jumătate

a secolului al XVIII-lea, în satul Groși azi Groșeni, trăia diacul Florea, care în anul 1732 a copiat „Cazania lui Varlaam”, împodobind-o cu frumoase gravuri și chiar cu stema Moldovei. Mai târziu cărțile tipărite au devenit mai numeroase datorită răspândirii și ieftinirii tiparului, nemaifiind nevoie de copişti.

La ora actuală se cunosc puține informații despre viața și activitatea preotului ortodox Gheorghe din Gurba, dată fiind distanța de 300 de ani care ne desparte de el, dar în mod sigur cercetările din arhive pot aduce noi informații valoroase. Cu toate acestea putem afirma că el este prima personalitate culturală românească care a intrat în istoria părților arădene și foarte importantă în istoria Transilvaniei după sciziunea din 1699.

IULIU COSTE PREFECT AL TIMIȘOAREI. RECONSTITUIRI FAMILIALE

Gabriela Adina MARCO,
Doctor în istorie

În urmă cu 100-150 de ani, în Transilvania și Banat elitele locale erau formate în special din preoți și învățători. Aceștia încercau să își îndrume copiii să urmeze școli „mai înalte”. Aceasta a fost și cazul învățătorului din Cenadul Unguresc (localitate aflată astăzi în Ungaria), Ambrozie Coste, care și-a îndrumat și susținut băiatul, Iuliu, să

urmeze cele mai înalte studii la nivel de facultate și doctorat.

Ambrozie Coste născut în anul 1852 în Cinteii. Acesta se căsătorește la data de 10 noiembrie 1874 la vârsta de 23 de ani cu Emilia Pătian de 21 de ani din Nădlac. Este tatăl viitorului prefect de Timișoara, Iuliu Coste.

Ambrozie Coste fost învățător în Cenadul Unguresc (astăzi în Ungaria) începând cu anul școlar 1881/1882, în urma examenului susținut în data de 30 august 1881. Consistoriul arădean, forul superior, a recunoscut alegerea, iar prin actul datat 22 decembrie 1883, a fost numit învățător definitiv, până atunci funcționând ca „provizor”³⁸. Cât timp a activat în această localitate, s-a îngrijit de ridicarea unei noi clădiri în care să funcționeze școala. A predat la clasele inferioare (clasele I-III). Încă de sosirea la Cenadul Unguresc, Ambrozie Coste a fost catehet (profesor de religie) pentru toți copiii ortodocși din comună, indiferent de școlile pe care le frecventau.

Printre principalele probleme cu care s-a confruntat în Cenadul Unguresc s-a numărat absenteismul școlar. De exemplu, la examenul de final de an școlar din 15 iunie 1901 s-au prezentat doar 27 de elevi, care reprezentau „mai puțin de jumătate dintre elevii înscriși”. La sfârșitul anului școlar 1904/1905 au fost prezenți la examen 36 din cei 60 de elevi obligați a frecventa școala.

A predat la școala confesională ortodoxă română din Cenadul Unguresc până în anul 1909,

³⁸ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Arad (S. J. A. N. Arad), *Fond Protopopiatul*

Ortodox Român Arad, dosarul nr. 54/1881-1883, f. 220.

când s-a stabilit la Nădlac. În anul 1910³⁹ documentele de arhivă din Nădlac îl menționează pe învățătorul pensionar Ambrozie Coste, fost dascăl în Cenadul Unguresc,

Ca un exemplu pentru populația „de rând”, episcopia Aradului a stabilit ca intelectualii satelor să contribuie „benevol” la vistieria diecezană. La data de 3/16 noiembrie 1917 preotul de la Nădlac, Nicolau Chicin, preciza faptul că „legându-le la inimă interesul ce trebuie să-l aibă față de cultura noastră”, intelectualii trebuiau să contribuie la fondul diecezan. Intelectualii de la Nădlac care au fost „invitați” să contribuie la fondul diecezan în acel an au fost: directorul școlii de stat din Nădlac, învățătorul Ioan Lugojan; Aurel Petrovici, avocat și președintele sinodului parohial; medicul dr. Iuliu Chicin; Aurel Șterca-Șuluțiu, directorul executiv al Institutului de Credit „Nădlăcana”; Simeon Cosma, învățătorii Sidonia Tăucean, Romul Tăucean, Uroș Totorean și George Petrovici, preoții Nicolau Chicin și Nicolae Mărginean, Ioan Mercea, notar comunal, provenit dintr-o veche familie de nobili mici, învățătorul Ioan Antal (care era soldat în 1917), avocatul dr. Remus Chicin; Ștefan Luțai, George Callo, învățătorii pensionari Samson Lugojan, Ambrozie Coste, care

erau soldați în acel an, dr. Vichentie Marcovici, avocat, Ieremie Mihai, negustor, Ioan Cionca, Filip Crișan, Aurel Bărbuț (ofițer); urmașii lui Toma Cismaș, comerciant, mort în 1914 pe front⁴⁰.

Iuliu Coste⁴¹ s-a născut în 26 aprilie 1876 la Nădlac. A fost fiul învățătorului Ambrozie Coste din Cenadul Unguresc (pe perioada 1881-1909). După efectuarea studiilor la Academia Regală de Drept din Oradea (1894-1898) și-a luat doctoratul în științe juridice la Universitatea „Ferencz Józef” din Cluj (22 iunie 1901). Pe perioada studiilor a primit burse de studii de la Fundațiile Emanuil Gozdsu și Elena Ghiba Birta⁴².

După finalizarea studiilor, a devenit avocat în Ciacova (co-mitatul Timiș). A fost președintele Institutului de Educație Națională din Timișoara; președintele societăților „Protectorul” și „Meseriașul”.

A ocupat funcția de prefect de Timișoara în perioadele 4 februarie 1922 – 4 iulie 1925 (și-a dat demisia la 1 iulie 1925), respectiv 27 iunie 1927 – 15 noiembrie 1928, din partea liberalilor. În ceea ce privește afiliția politică, a fost liberal-georgist, făcând parte din gruparea liberală condusă de Gheorghe Brătianu. Înainte de Iuliu Coste, prefect

³⁹ Arhiva Parohiei Ortodoxe Române Nădlac, *Fond Oficiul Parohial Ortodox Român*, dosarul nr. 10/1911, f. 134.

⁴⁰ S. J. A. N. Arad, *Fond Parohia Ortodoxă Română Nădlac*, dosarul nr. 9/1907, f. 15.

⁴¹ Lucian Predescu, *Enciclopedia României Cugetarea. Material românesc oameni și*

înfăptuiri, București, edit. Saeculum I.O., edit. Vestala, 1999, p. 226.

⁴² Stelean Ioan Boia, *Fundația „Emanuil Gozdsu” (1870-1952)*, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2006, p. 142.

al Timișoarei a fost Coriolan Baltă (31 decembrie 1921 – 4 februarie 1922). După demisia prefectului Iuliu Coste, a urmat în funcție Ioan Florian Oprea (1 octombrie 1925 – 12 aprilie 1926). Apoi au urmat Antoniu Bogdan (12 aprilie 1926 – 8 iunie 1927) și Dimitrie Bălănescu (7 iunie 1927 – 27 iunie 1927). La acea dată, Iuliu Coste a revenit în fruntea Timișoarei. După încetarea celui de-al doilea mandat de prefect, a fost numit pe aceeași funcție Liviu Cigăreanu (16 noiembrie 1928 – 3 februarie 1930).

Iuliu Coste a fost membru în consiliul parohial al parohiei Timișoara „Cetate”, aducându-și aportul la construirea bisericii din acest cartier. Iuliu Coste a activat în acest consiliu alături de frunzașii timișoreni ai timpului: profesorii Traian Lalescu, Nicolae Ilieșiu, Mihai Popescu, Silviu Bejan, Traian Barzu, compozitorul Sabin Drăgoi, istoricul Ioachim Miloia, inginerul Dion Mardan, avocații Emanuil Ungureanu, Victor Mercea, Dimitrie Nistor, Coriolan Băran, Antoniu Bogdan, Cornel Nicoară, Pompiliu Ciobanu, P. Ișfan, medicii Iosif Nemoianu, Aurel Cîndea, precum și alții care vor avea roluri importante în viața orașului Timișoara⁴³.

În anul 1924, ca recunoștință pentru bursa primită în timpul studiilor, Iuliu Coste a făcut o donație de 5000 lei către Fundația Emanuil Gozdsu.

În anul 1935 Iuliu Coste a fost președintele „Caselor Naționale”⁴⁴ din Timișoara și a făcut parte din grupul de

intelectuali de marcă ai localității care au fost cooptați în grupul care va pune bazele regionalei ASTRA Banat. Adunarea de constituire a regionalei ASTRA Banat s-a desfășurat la data de 28 februarie 1937, când Anton Mocioni a fost ales președinte de onoare, iar Sabin Evuțianu, în funcția de președinte activ. Printre cei 25 de membri fondatori s-a numărat și Iuliu Coste. Secția feminină a regionalei ASTRA Banat formată din soțiile celor mai de vază politicieni și oameni de cultură bănățeni, printre care s-a numărat și Zoe Coste, consoarta fostului prefect timișorean.

Întreaga sa viață și-a închinat-o susținerii culturale a românilor, bazându-se pe ideea: „tot ce este întemeiat pe cultură este indestructibil mai ales când la baza ei se găsește moralitatea”⁴⁵.

O scurtă reconstituire a activității intelectualității din părțile vestice ale țării din urmă cu 100-150 de ani reprezintă o recuperare a firului istoriei locale, cu implicări naționale și microregionale.

⁴³ I. D. Suci, Doina Niculescu, Viorel Gh. Țigu, *Catedrala Mitropoliei Banatului*, Timișoara, edit. Mitropoliei Banatului, 1979, p. 55.

⁴⁴ Dumitru Tomoni, „Regionalismul cultural în Banatul interbelic. Înființarea și

organizarea regionalei „Astra Bănățeană” (1937)”, în *Analele Banatului, Arheologie – Istorie* (Timișoara), anul XV, 2007 Serie Nouă, p. 259-272.

⁴⁵ *Luceafărul* (Timișoara), anul III, nr. 3-4, martie-aprilie 1937, pp. 112-114.

AMPRENTELE POETICE PE SUFLET ALE CARINEI A. IENĂȘEL

Prof. dr. Anton ILICA,
critic literar

A-ți asuma curajul de a elabora o licență (publicabilă) despre Nichita

Stănescu e o aventură. Pe Nichita îl îndrăgești doar poposind frugal în lirica sa, iar, dacă ajungi să-i înțelegi măcar puțin din "până la capăt" din elegiile sale, îți încurajezi

râvna de a-l adora până la obsesie. Mai apoi, cam același sentiment de adorație te cuprinde dacă la disertație tratezi despre Dostoievski. Autorul *Necuvintelor* și creatorul romanului *Crimă și pedeapsă* au intrat în interesul Carinei IENĂȘEL pentru o devenire intelectuală subtilă, verificată pe mari texte ale literaturii. Să realizezi textualizări, pentru un examen administrativ, și să te lași impregnat de lirismul înalt metaforizat nichitstănescian și de fastuozitatea personajelor dostoevskiene intră sub arcele subconștientului psihologului Jung, descumpănind cu admirație încropirea unui portret, în care ești personaj și ...scriitor. E o specială desfătare să descoperi că omul de lângă tine și-a alcătuit cu încântătoare discreție o ilustrare în CV al unei vieți dedicată deopotrivă sieși, profesiunii, familiei și poeziei. Închei introducerea printr-un gând nebunatic împrumutat de la prințul elegiac Nichita Stănescu: *"E adevărat că bunurile cele mai de preț se nasc din nebunia cea dată nouă în dar de la zei"*

(244 a). Sau poate de la Dumnezeu. Sigur!

Fiind preoteasă, Carina are harul poetic cu care miruiește cuvintele și le înapoiază în versificări pline de armonie cerească. Fiind profesoară de limba română știe că arta înseamnă frumusețe și emoție, că este "expresia imaginației", iar pentru aceasta se impune respect gramatical pentru cititor. Absența punctuației (care indică traseul pronunțării) și a aberațiilor gramaticale și sintactice intră în umbra de diletantism a versificării. Profesoara știe că elementul de stabilitate a limbii (și limbajului) este chiar corectitudinea, iar respectul față de cititor înseamnă să scrii conform regulilor. Abaterile în exprimare distorsionează configurația culturală, excluzând uzanța de a fi citit un text (în fine, publicarea pe facebook a unor texte, urmate de emoticoane colorate și cu inimioare de adorație, denotă tentația de a obține aplauze gratuite din partea vecinilor și prietenilor, stârnind un orgoliu gratuit, amatoresc și diletantist).

Punând **cuvântul poetic** în relație cu **lectura**, acesta devine statuia care oprește timpul. Iubirea cititorului cunoscător dă versului visare, căptușindu-i sentimentul cu învă-luitoare dragoste. Când cineva se îmbată cu lirism, resimte că un petec de cer e respirat și rânduiește între frumusețile fermecătoare ale metaforei zeiești.

Ca admirator al *Trilogiei culturii* a lui Blaga, am fost marcat de citatul mioritic despre *"spațiu ca al doilea obraz al omului"* (întâiul "obraz" este creația). Am credința că locul nașterii (și al copilăriei) ne marchează personalitatea, după cum timpul nașterii ne alcătuiește zodiacal temperamentul. Locul nașterii e Șoimoș, sat rânduiește pe marginea drumurilor, pe unul dintre cele patru

drumuri (șoseaua, vegheată de calea apei, drumul de fier și calea de pădure) ce duc spre țara cea mare. De la Mănăstirea Maria cu cele două turnuri mărețe, privirea se opăcește în cetatea Șoimoș, după care drumețul poate apuca spre Deva, spre Ineu, spre Timișoara ori spre Arad. E un loc splendid, în care Mureșul se îmbrățișează cu dealurile domoale ale Lipovei, formând Defileul, vegheat de salba castelană de la Odvoș, Conop, Căpălăș, Bulci, Petriș, Săvârșin și mai încolo până la Deva. Spațiul cizelează fapta.

Nașterea Carinei în zodia Fecioara (26 aug. 1983) îi atribuie însușirile specifice acesteia: analitică, riguroasă, harnică, timidă, respectuoasă, risipind blândețe, înțelepciune și demnitate. Fastuoasă și discretă, râvnind cu grație

Asumându-și numele bărbatului Lucian BABA, provenit din familie de preoți, CARINA IENĂȘEL și-a înmuiat sufletul în sfințenia creștină. Profesoara de limbă românească, puritatea unei existențe familiale, deplinătatea modelului de mamă, intelectualul cu subțirimi poetice, metafizice și plin de demnitate, CARINA e înzestrată cu o bunătate exemplară, o candoare îngerească, o etică asumată și un comportament model. Printre toate cele cotidiene, se regăsește printre oameni cu un larg zâmbet de prietenie și o înălțătoare bunătate existențială. Scrie. Topește în lumină margini de cuvânt și trasează contururi poetice, parcă după armonia lirei cu corzile ciupite de o copilă zeificată. Cuvântul e "aer al sufletului".

spre gloria împlinirii, Carina respinge refuzul și privește cu satisfacție împlinirile. Numerologia (10 + 11) o așează între raționaliști și sentimentali, înzestrați cu devotament și gândire cumpănită, bună creștere și iubitoare de rânduială, echilibru și cu o discretă fastuozitate de împlinire. Lectura și scrierea constituie antrenament pentru minte, iar cartea îi e locul de relaxare sufletească și emoțională.

Volumele sale cântă încă din momentul în care paginile ajung răsfoite prin degetele cititorului.. Versurile poetice din *Timpul potrivit* sunt poezii lirice din anii 2016, 2017, 2018, apoi *Amprente pe suflet* (2019), 2020, *timpul potrivit* (2022), 2024. O mică antologie selectivă (ca profesor de limba românească, scrierea titlurilor cu literă mică nu se recomandă; mai cu seamă că abaterea gramaticală nu dezvoltă vreo semnificație lirică). E volum subtil

stilizat și distilat după reguli calitative. Elegant ticluit, cu subsolizarea unor referințe, dispune de o grafică relevantă și de ilustrare color. Am abuzat de răbdarea cititorului, întârziind exemplificarea. Un text liric e asemenea unei monade; valoarea constă în metafizica sa compactă, în metafora integratoare, în absența ferestrelor și în echilibrul cuvintelor dedate cu har. Spațiul nu-mi îngăduie prea multă divagație, așa că am pătruns în sufletul poeziei *"dacă"*, p. 58, din antologia parțială *"timpul pierdut"*, poem care poartă mesajul sufletesc și caracteristic al Carinei A. Baba Ienășel): *//Dacă mi-ai dezbrăca sufletul de trup,/dacă l-ai lua, os cu os, și l-ai așeza cu grijă lângă noi/până când s-ar face un munte fosforescent/ai putea vedea cât de limpede te reflești în mine,/cum ni se îmbină sentimentele/ cum ni se confundă gândurile,/de parcă tu ai fi eu/ și eu aș fi tu// (...) Dacă mi-ai dezbrăca sufletul de trup,/ și l-ai privi, fără să clipești, o secundă/ ți-ar părea că tu însuși îți ești dinainte/și nu te-ai mai mira că îți vin ca o mânășă"* (*dacă*). Un comentariu la acest text cu frumoase irizări sentimentale ar distruge farmecul său; mesajul e limpede, iar cuvintele sunt așezate în buna lor rânduială, puse la loc potrivit, spre a se evidenția fiecare pe fiecare și, împreună, să alcătuiască perechea EL cu EA. Următoarea lirică, scrisă în alt registru semantic (fără titlu, p. 59) completează frumusețea comuniunii sentimentale, mărturisită cu sinceritate pură, cu o candoare invidiant de iubitoare: *"La ora-n care mi-este dor de tine,/ la ora această, - nveșnicită-n gând/ te recreez, iubirea mea, din mine/ și din cuvinte strânse-n noi cu sânge."/ (...) /desigur, voi găsi, de caut bine,/Frânturi din tine risipite-n tot/Ce simt acum, de*

parc-ar curge-n vine/Scame din soarele-ascuns în glod". Ș.a.m.d. Sunt texte de ademenire pentru ca, distins cititor, să zăbăviți asupra întregului, cu credința că veți regăsi plăceri afective rare, oferite de lirismul împărtășit, prin cuvinte, de Carina.

Strădaniile cititorului de a descifra semnificațiile unui poem cu sprijinul unui lector sistematic de poezie recuperează multe din trăirile afective ale unui liric. Oricum, el, autorul, scrie pentru sine și tainele dintre cuvinte (sau dincolo de verbalizări) le păstrează pentru sine. În cronicile la volumele sale, scriam că *"Amprente pe suflet"* (frumos și inspirat titlu) decantează *"adevăruri sentimentale, expuse în cuvinte calde și calme, frumos tâlcuite în expresivități armonioase"*. Florica R. Cădea, în *note de lector*, pomenea de *"închipuiri închistate în semne sinonimice"*, pentru că *"poezia este act de imaginație, un joc de provocare"*, iar Valeriu Ilica considera *"amprente un exercițiu de sinceritate"*, *"o simfonie cromatică"*, iar scrisul *"are amprente și filigramare"* etc. Sub emoticonul *"ador"*, apar alte aprecieri foarte încurajatoare: *"minunată combinare de sentimente"* (F. R. Cădea), *"ești un poet cu filon bogat"* (D. Popa), *"mintea și sufletul poartă aceste mărgăritare cât vom fi pe pământ"* (D. Apetrii), *"semeț șoimul tău, Carina"* (L. Bibarț), *"Cât talent! Câtă iubire!"* (D. Popa), plus alte câteva scrise de L. Olar, T. Olariu, C. Stancu și prefătorul C. Drăgan. Sunt referințe dintre cele mai încurajatoare. Redactorul – șef al *"revistei mozaic Gutenberg"*, Florica R. Cădea, a apreciat *"calitățile și percepțiile asupra actului editorial ... oferitu-i colaborarea directă și calitatea de redactor șef adjunct al revistei"*,

valorificând deopotrivă experiența anterioară de editor a Carinei.

Cele spuse despre omul și scriitorul Carina A. Baba Ienășel sunt o garanție despre devenirea poetică în viitor și certitudinea împlinirii literare a unui pasionat profesor de limba română. Prețuirea pentru familia sa, pentru fiul său (căruia-i dedică o carte) și devotamentul public, încurajat de aspirația pentru realizările artistice, îi întrețin frumosul orgoliu de a intra în cercul împlinirilor din sfera excelenței. E timpul pentru culesul cel mare și cu folos al Carinei A. Ienășel. Îmbrățișând curajul, poate intra pe poarta cea aurită a literaturii.

Hans DAMA
Scriitor, Austria
Spät im Jahr

Nasskalt –
schlummerumwoben und alt
scheidendes Grün –
wie bald
schweiget und hoffet
blätterdurchregneter
Wald.
Leben und Werden –
verbrannt;

Stille als endloses Band,
heute – nur – windverbannt,
fern keucht die Großstadt
und Nebel umwühlet das Land.
Ewigkeitssehnsucht – latent,
todesnah, wie mancher kennt;
alles das Nichts verkennt.
Schwindendes Sein tropft dahin,

Phoenix im Aufsteigen brennt.
6.11.2004

Către sfârșit de an

Umezeală și frig –
verdele-n somn e-n declin,
pe ducă – peste puțin
codrul cu frunze plouate
speră și tace-n suspin.
Viața și devenirea – scrum;
pacea, bandă nesfârșită, acum –
doar acum – alungată de vânt;
metropola greu răsuflă-n zări,
iar ceața scurmă-n pământ.
Dorul de veșnic – latent,
pe moarte, o știm, evident
lumea neagă neantu-n prezent.
Existența-n regres se scurge;
Phoenixul arde-n zbor ascendent!
06.11.2004
Traduceri: **Simion Dănilă**

NOTE DE LECTOR

SPLENDIDA CETATE A CELOR O MIE DE SORI KHALED HOSSEINI

Mira ODAGIU,
Eseist, Arad

*”Nu se puteau
număra lunile
care scipesc pe
acoperișurile ei,
Sau miile de sori
splendizi care se
ascund în spatele
zidurilor ei.”*

Zguduitoare, obsedantă... splendidă. Așa ar putea fi caracterizată în trei cuvinte cartea despre femeile Afganistanului contemporan (a societății arabe în general) a scriitorului Khaled Hosseini.

Khaled Hosseini este unul dintre cei mai citiți și iubiți scriitori din lume, cu vânzări de peste 39 de milioane de cărți la nivel mondial. Cele mai cunoscute și premiate romane ale sale – *”Vânătorii de zmeie”* (2003), *”Splendida cetate a celor o mie de sori”* (2007) și *”Și munții au ecou”* (2013) – au fost traduse în 57 de limbi și publicate în 70 de țări. În 2006, a fost numit Ambasador al Bunăvoinței din partea UNHCR, Agenția ONU pentru Refugiați. De asemenea, este fondatorul Fundației Khaled Hosseini.

”Splendida Cetate a Celor o Mie de Sori” a lui Khaled Hosseini este o poveste despre suferință, curaj, complicitate, compasiune și reziliență

care se desfășoară pe fondul evenimentelor istorice din ultimii 33 de ani ai Afganistanului – ocupația sovietică, mișcarea de oponentă a jihadului împotriva ei, războiul civil și teroarea regimului taliban. Destinele a două femei, Mariam și Laila, se împletesc într-un dans al suferinței și speranței, dezvăluind lupta lor împotriva abuzurilor și a nedreptăților dintr-o societate lipsită de drepturi pentru femei, care speră că: *”În spatele fiecărei încercări și al fiecărei dureri prin care ne face să trecem, Dumnezeu pune și un motiv”*.

”Splendida cetate a celor o mie de sori” începe cu povestea lui Mariam, o *”harami”* (copil din flori), crescută în izolare într-o *”kolba”* (cocioabă) de lângă Herat, în anii 70.

Nana, mama ei, o slujnică epileptică și depresivă, o protejează de durerea și prejudecățile lumii exterioare, dar o atenționează că în societatea afgană viața sa de femeie va fi tristă și plină de umilințe.

Tatăl său, Jalil, un bărbat bogat, căsătorit și influent, pe care Mariam îl adoră, o vizitează uneori aducându-i mici cadouri, îi creează fetei falsă impresie că într-o zi o va duce în familia sa. Când împlinește 15 ani, fata se răzvrătește și fuge la oraș să-și întâlnească tatăl, ca să locuiască alături de el, dar își pierde mama, care se sinucide de durere. Rămasă orfană, Miriam va cunoaște adevărata față a tatălui său care aranjează, în grabă, o căsătorie cu Rasheed, un cizmar din Kabul, cu 30 de ani mai bătrân, crud și grosolan care privește femeile ca pe o specie inferioară, menită să-l servească și să i se supună total.

Arta narativă a lui Hosseini descompune imaginea fetei căsătorite prematur în cadre detaliate care înfățișează desființarea copilului Mariam și înlocuirea lui cu o femeie abuzată, abrutizată, mută și surdă, lipsită de voință și de speranță.

În același timp, în Kabul, Laila (frumusețea nopții), o fată frumoasă și inteligentă, merge la școală și trăiește alături de părinții și prietenul ei Tariq într-o casă plină de iubire și speranță. Tatăl său este profesor și o încurajează să studieze, să fie curajoasă și să gândească liber: *“Căsătoria poate aștepta, educația nu”* pentru că, *“O societate nu are nicio șansă de a avea succes dacă femeile sale sunt needucate”*. Cu toate acestea, războiul civil izbucnește și un tragic accident îi răpește părinții. Laila se trezește într-o lume schimbată brutal și este forțată să facă față unor provocări nemaivăzute.

Cele două femei devin soțiile monstrului Rasheed, care-și dorește cu orice preț un urmaș de sex masculin, și astfel, destinul lor devine unul singur.

Una dintre cele mai impactante scene din carte redă o situație absurdă dintr-un spital de femei din timpul ocupației talibane în care, o femeie – medic este obligată să opereze având chipul acoperit de burka, iar pacientei care e pe cale să piardă sarcina i se face cezariana fără anestezic și antibiotic.

Drumul lor comun este presărat cu tragedii și sacrificii inimaginabile. Într-o lume marcată de conflicte și suferință, Mariam și Laila sunt nevoite să facă alegeri dificile pentru a-și proteja familiile și pentru a supraviețui într-un mediu familial și social ostil marcat de

violente, teroare, foamete, întuneric și suferință.

Mariam și Laila încep să plănuiască o evadare, cu speranța de a oferi o viață mai bună copiilor Lailei și de a scăpa de controlul abuziv al lui Rasheed, însă eșuează și evenimentele evoluează tragic: *“S-a gândit la intrarea ei în această lume, copilul harami al unui sătean modest, un lucru neintenționat, un accident jalnic, regretabil. O buruiiană. Și totuși părăsea lumea ca o femeie care iubise și fusese iubită înapoi. O părăsea ca prietenă, însoțitoare, tutore. O mamă. O persoană cu consecințe în sfârșit...”*

Romanul este o poveste dură, cutremurătoare, o metaforă despre prietenie, iubire, sacrificiu și reziliență în fața abuzurilor groțesti și a nedreptăților strigătoare la cer. În mijlocul suferinței și a haosului, Mariam și Laila găsesc curajul de a înfrunta provocările vieții și de a lupta pentru o viață mai bună în care femeia să conteze și să nu mai fie doar o umbră...

“Splendida Cetate a Celor o Mie de Sori” este o călătorie prin timp, emoționantă și cutremurătoare, despre cultura, fanatismul religios și istoria Afganistanului filtrate prin inima și vulnerabilitatea sufletului feminin. Cartea lui Khaled Hosseini, o metaforă de-o perfecțiune absolută, îmbină magistral povestea umană cu contextul istoric, oferind o experiență literară profundă și devastatoare și unică.

SUNT PLINE CIMITIRELE CU OAMENI DE NEÎNLOCUIT

Valeriu ILICA,
Prozator, Arad

Începându-și **Baltagul** cu o mică, dar frumoasă și foarte sugestivă schiță sociogenică, Mihail Sadoveanu ne aduce

aminte că atunci, după ce Domnul Dumnezeu a alcătuit lumea, a pus rânduială și semn fiecărui neam. Așa, bunăoară, pe ȋigan l-a învățat să cânte cu cetera, iar neamțului

i-a dat șurubul. Dintre jidovi, a chemat pe Moise și i-a poruncit: Tu să scrii o lege și, când a veni vremea, să pui pe farisei să răstignească pe Fiul meu cel prea iubit, Iisus. Ungurului i-a dat cizme, piteni și ... rășină, să-și facă sfârcuri la mustăți. L-a învrednicit să fie fudul și petrecăreț. Cât despre turc, i-ar fi zis doar atât: Tu să fii prost; dar să ai putere asupra altora, cu sabia. În treacăt fie spus, sârbului, vecinul nostru de la sud de Dunăre, i-a pus în mână sapa.

Printre cei veniți la scaunul împărăției s-au numărat și ai noștri. Năcăjiții de munteni, cum le zice Sadoveanu. Dar, ca de obicei, au ajuns cu întârziere, bieții de ei. Cam pe la spartul târgului și la sacul gol. Acum, eu zic să nu-i învinovățim prea tare, c-aveau și ei o scuză. Veniseră încet, cu turmele și cu asinii. La drept vorbind, nu prea mai era ce să le dea Dumnezeu într-adaos și-atunci i-a blagoslovit să aibă inimă ușoară. Să fie veseli și să le pară toate bune. Aa! Și încă ceva: Să aibă femei frumoase și iubețe.

Cât „adevăr” și cât este „poezie” în povestea sociogenică al lui Sadoveanu, n-aș vrea să mă pronunț. Un lucru rămâne, însă, cert. De-atunci, de la întâlnirea cu Dumnezeu, fiecare popor își are calitățile, specificul și însușirile lui. Dar și defectele și metehnele care-l urmăresc peste tot, ca o amprență. Și se transmit din veac în veac, ca genele și ADN - ul. Din fericire, pentru multe dintre neamurile Pământului, au predominat calitățile și părțile lor bune. Inclusiv, pentru noi, mă rog, pentru muntenii lui Sadoveanu. Altfel, n-am fi făcut vechime și n-am fi adunat „puncte de stabilitate”. Și nici n-am fi rezistat în istorie. Acum, revenind la darurile oferite „în vremea aceea” de Împăratul Ceresc, taman la început de lume, nu putem să nu observăm că personalități românești de primă mărime, începând cu academicienii Constantin Rădulescu-Motru, Nicolae Iorga și Vasile Pavelcu, continuând cu psihologul Dumitru Drăghicescu sau cu părintele Stăniloae, toți remarcă și recunosc, subliniază și susțin că suntem un popor înzestrat, cu calități dintre cele mai alese. Omenia și ospitalitatea, toleranța și evlavia creștină, inteligența nativă și descurcările, imaginația activă și bogată, cinstea și creativitatea, echilibrul interior și capacitatea de adaptare, spiritul deschis și comunicativ, umorul sănătos și ironia fină fiind doar câteva, dar cele mai importante dintre ele.

Din păcate, însă, subliniază aceiași iluștri exegeți, nici de defecte nu ducem lipsă. Mergând pe aceeași notă, a adevărului și a exigenței nepărtinitoare, nici cu metehnele nu stăm mai bine. Iar ca s-o spunem pe-aia dreaptă, cu toată dragostea, suntem comozi și creduli, uituci, superficiali și jemanfișiști. Ne avertizează, cu toată severitatea, de acest

lucru chiar fostul președinte al Academiei Române, în arhicunoscuta-i lucrare „Psihologia poporului român”. Adevărul e că ne apucăm greu de făcut ceva anume, dar de lăsat, ne lăsăm la primul hop. La prima opintire. Ne aprindem ușor, ca un foc de paie, dar ne trece repede și aprinderea – constata același C. Rădulescu-Motru – cum trece și focul de paie. Mulți, prea mulți dintre noi, suntem indiferenți, pasivi sau resemnați în fața destinului, ceea ce, nici pe departe, nu poate fi o calitate. Pe alții, destul de mulți și ei, ne apucă, așa, pe nemâncate, o poftă de chiul de zile mari și o lene de felină. Și asta, fără motiv și prea adesea. O spun cu eleganță și cu delicatețe, dar și cu durere în suflet, vă rog să mă credeți. Nu de puține ori, cochetăm, chiar facem casă bună, cu invidia, cameleonismul și cu duplicitatea. Cu lipsa de loialitate și minciuna, iar predispoziția spre corupție, trai bun, neneacă și căpătuială, zău, dacă ne lipsește. Și nici nu ne scoate din casă tenacitatea, corectitudinea și curajul. De aceea, avea mare dreptate Dumitru Drăghicescu atunci când ne avertiza că „suntem un popor occidental, dar cu mentalitate orientală”. Asta, probabil, și pentru că am depins, mai mereu, de alții: într-un veac de sultan și de marele turc, în următorul, de țar sau de tătuc. Iar mai nou, după cum spun gureșele guri, de „axa binelui” sau „marele licurici”. În plus, unii dintre noi, secole de-a rândul, „am primit lumină” doar de la bunul și blândul, drăguțul și dreptul împărat. Acestei cauze și acestor factorii se datorează predispoziția noastră spre ploconeală sau, dimpotrivă, spre ciocoism. Iar ciocoismul, așa cum se manifestă el, îndrăznesc să cred că e mai mult decât un defect, decât o meteahnă. E o boală rea. Parșivă și păcătoasă. Una

foarte greu de vindecat. E o boală contagioasă. Proliferează rapid și necontrolat atunci când apare o sumă de condiții. Deși sunt sigur c-ar trebui s-o fac, nu mă voi opri mai mult asupra originii și etiologiei bolii. În schimb, îmi voi concentra atenția pentru a o prezenta așa cum se manifestă ea în forma sa concretă și cotidiană: aceea de lichea ori de mitocan, de neo culduș sau de ciocoi, toți la un loc și fiecare în parte, subiect, predicat și personaj principal al acestui editorial.

Înainte de toate, e bine s-o spunem deschis și transparent că eroul nostru, fie el mai vechi ori mai nou, e un profitor de onoruri. Dar, mai ales, de funcții. E încarnarea dorinței de putere. Vrea putere și se crede predestinat să o exercite. Este absolut convins că lui i se cuvine. De regulă, se vrea, se vede și adeseori ajunge lider. Academician și doctor. Rector sau director. Director plin, nu umplut, să ne înțelegem! Dar și președinte ales ... la un modest ONG, la Asociația de bloc, la cea de proprietari sau, în ultimă instanță, hai, fie, și la beneficiarii pensiei recalculate. Așadar, dacă se întâmplă să ocupe temporar o funcție, și se cam întâmplă, atunci când sună ceasul plecării din fotoliu, devine agitat. Intră în trepidații. Știe că pierde tot: lux și huzur, coloană oficială și piscină, dezmăț și privilegii. Mai grav, începe să-l dușmănească pe cel care i-a luat sau urmează să-i ia blonda, bolidul și șoferul, sceptrul și aeroplanul, girofarul, decizia și tronul. Înraît în rele, țese intrigă. Împroașcă cu noroi. Recurge la injurii. Aduce acuzații pline de venin ori aruncă săgeți cu vârful bine ascuțit. Calomniază. Mușcă. Una peste alta, devine un ins conflictual. Zici că-i lovit de pesta micilor rumegătoare. Atunci să n-ai de-a face cu el, pentru că nu admite și nu poate concepe că semenii

și supușii săi se pot lipsi de el, de „expertiza” și de serviciile sale – valori supreme și factor de stabilitate, bunuri de preț, oportunități și cheazășie sigură ca tot românul să prospere. Nu, pentru că, trăind într-o lume paralelă și hârșită, întoarsă pe dos și răsturnată în oglindă, personajul se consideră de neînlocuit. Așa cum spuneam, se vrea, se vede și se crede stăpânul absolut al meritocrației și starostele de necontestat al miscucvinismului.

Dacă ai neșansa să stai mai multă vreme în apropierea sa, simți cum emană o mârânie râncedă și coclită, o invidie pusă la fezandat, dar numai pentru a fi refolosită mai apoi pe intrigi, contre și ranchiună. Da, pentru că personajul nostru e omul care, atunci când interesele-i sunt puse în joc, știe să fie perfid, nemernic și răzbunător. Până la periculos. Se postează, ochește și trage din cele mai neașteptate unghiuri și poziții. Și, fiind un trăgător de cursă lungă, nu se lasă până nu te nimerește. Și asta, pentru că e un abonat, un amator și un consumator de sinecure și chilipiruri. Aa! Nu, nu vrea neapărat osânza. Se mulțumește dacă ajunge la margini de ciolan. Așa, spre exemplu, dacă se întâmplă, care, cumva, să facă parte dintr-un juriu, dintr-un prezidiu sau dintr-o comisie, categoric el va fi președintele lor. Vrea și trebuie să stea în capul mesei. Și la microfon. Vrea să deschidă lista. Și, ca orice profitor care se respectă, își cere partea lui de glorie și de recunoștință. Nu-l înțeleg deloc, dar cu toate astea, votez tot cu el.

Că e ciocoi mai vechi sau mai nou, vorba lui Nicolae Filimon, că se numește lichea pre- sau postrevoluționară, moftangiu cu bac-ul la activ, mogul de ultimă generație, mitocan sau trișor de înaltă definiție, eroul nostru vorbește în

parabole. Și parabolele sale n-ar suna rău dacă ar suna bine. Păcat, dar sunt de mult fumate. Fără să știe, ventilează clișee vechi și obosite. Cu toate acestea, se vrea profund, vocal, desfășurat. Se vrea substanțial. Optimist din naștere și temerar prin ce-i în stare, micul vodă n-are complexe. Jubilează tot timpul. Că are, că n-are minge la picior, trage la poartă. Dar, ca de obicei, ratează. Dă-n bară sau pe lângă. Se întâmplă care, cumva, să-l combați sau numai să nu fii de acord cu el?! Ai rupt-o-n fericire. Te pune sub sechestru. Doar e omul care are întotdeauna ultimul cuvânt. În fine, e omul concluziilor mari și unanim valabile, al deciziilor drepte, definitive și definitive. Doar el știe ce-i bine și ce nu e bine, domnule chestor. Tocmai de aceea, indiferent de împrejurări ori de situație, îi place să se dea rotund. Să iasă în decor. Să facă vocalize. Lui, și numai lui îi aparține aprinderea luminii. Dar și stingerea ei. La o adică, e în stare de orice. Așa, bunăoară, atunci când i se cășunează ceva sau i se aprinde becul roșu, tună și fulgeră, iar noi, prea zeloșii săi supuși, luăm act, lăsăm totul baltă (mă refer la inundații!), ne mobilizăm exemplar și, cu aleasă mândrie patriotică, îi facem baștanului hatărul. Cu sentimentul datoriei împlinite, îi satisfacem pohta ce-a pohtit. Rapid! Imediat!! Cât mai urgent posibil!!! Vorba unui clasic: în nici treizeci de zile.

Dacă sunt – și, din păcate, sunt – oameni care-l ascultă, care-l admiră, aplaudă și-l aprobă, apai aceia, pe bune că sunt oameni făcuți. Le-a pus Dumnezeu mâna în cap, banii în conturi și merindea în traistă. Sunt băieți buni. De încredere și de ispravă. Orice ar face, n-ai voie să te atingi de ei. Șefu' mare a făcut o adevărată pasiune pentru ei. E de înțeles, doar gândesc în ritmul, la ordinul

și în conformitate cu logica lui. Alteori, e logoreic. Vorbește mai mult decât toți interlocutorii săi la un loc. Mai exact, îi place să se audă vorbind. Turuie întruna. Și când trebuie, și când nu. N-are importanță. Orice. Cică, socializează. Nu e de mirare, deoarece papagalismul e un merit și un titlu de noblete pentru el. Da, pentru că omul se consideră clopotul turmei. Trompeta, portdrapelul și mesagerul ei. Privit prin lupă sau mai de aproape, e nimic altceva decât un mic brotac cu gura mare. Se crede inventiv. Chiar dacă nu a descoperit încă gaura covrigului, cu siguranță dumnealui a ascuțit ovăzul. E omul gâlcevii. Adevărată sămânță de vrajbă și scandal! Se ceartă din te miri ce, cu oricine. Cu prieteni mai vechi, dar și cu alții mai noi. Iar când nu are cu cine se certa, se ia la harță sau la trântă cu sine însuși. Ca unul contaminat iremediabil de microbul clevetelii, orice i-ai face, rămâne la teoriile, în pozițiile și pe tarlăua lui.

Ca orice „român verde”, ar zice nenea Iancu, face politică. Atacă politica mare. Da, pentru că – vorba vine – e plin de idei. Are o adevărată aplecare spre doctrină. Și o foarte mare slăbiciune pentru ideologie. E un expert și un vizionar. Un futurolog. Prevede viitorul. E absolut convins că în următorii cincizeci de ani nu se va petrece nimic notabil, iar dacă, totuși, se petrece ceva, da, să se petreacă, dar numai cu încuviințarea lui. Zău, dacă știi ce se întâmplă cu el, căci de-o vreme-ncoace e tot mai furios. Și, pe zi ce trece, e tot mai agitat. Cum nu-i convine ceva, repede se șifonează. Ca o stofă proastă. E slugarnic și docil: un ciorap fără elastic, o mănușă remaiată și întoarsă pe dos. Ceva grav se întâmplă. Se petrece o metamorfoză demnă de pana lui Ovidiu. Aa! Că, uite, era să-mi scape. Are dosar bun. De

„mumă din popor”. Pe cale de consecință, ori de câte ori momentul politic, directiva de partid ori interesele electorale i-o cer, alesul nostru îmbracă șapca proletară a proaspeților parveniți. Atunci, debitează, livrează sau face orice. Inclusiv apologia tandemului colhoznic - stahanovist, dacă asta se caută pe piață și place sau „aiasta” îi cere linia cauzei. Și o face cu convingere. Gălăgios și cu entuziasm. Ca un copac ce bate-n palme. Suferă cu inversul. Trebuie să-i ceri ceea ce nu-ți dorești, pentru a obține de la el ceea ce te interesează cu adevărat. Gândește cilindric, în cercuri sau în spirală, chiar dacă logica lui se raportează și se reduce la un univers sferic și, nu de puține ori, pătrat. De aceea, să nu ne mire că mesajele sale sună fals; ca sunetele unei viori bune ajunse pe mâna unui diletant. Da, încă o dată, da, pentru că are o gândire de unică folosință, pe care, dacă n-o agiți, depune sedimente, iar dacă o lași în pace, expiră imediat. E tot timpul în apropierea șefului. Și, pe cât posibil, chiar în dreapta lui. Dacă – Doamne, ferește! – ai proasta inspirație să încerci un parteneriat cu el, riști o ciocnire care, pe zi ce trece, e tot mai contondentă și care dă semne că va deveni confruntare. E omul gesturilor de imagine, nu de conținut. Deși n-are proiecte, face promisiuni. Pe cât de tentante, pe atât de fanteziste, dar care, pentru el, omnipotentul și superoptimistul, sunt repede, simplu și ușor de realizat. Vorba unui clasic: în treizeci de zile! Știut lucru, îi place gustul atacurilor perfide și învăluitoare. Le gustă cu savoare. Ca și când ar bea din otrava unei mari plăceri. E exploziv în ce spune și impulsiv în ce face. Are reacții instinctuale și absolut necontrolate, ca și când ar fi mânat de pasiuni și posedat de patimi. Îi lipsește temeinicia lucrului bine

făcut. Nu face nimic durabil. Trăiește sub zodia provizoratului și a conjuncturalului. A hazardului sau a întâmplării. De aceea, cel mai adesea, „croșetează”. Bate câmpii. Hăhăie. Râde cu gura de jur împrejur. E instabil. Trece ușor de la un ton bătos, rostit cu gomoșenie, la gesturi tandre și sentimentale. Atunci când nici nu te aștepți, devine dintr-odată liric. Liric și idilic. Îl apucă o duioșie de doină doinită la caval. Iar tu stai, te uiți la el și nu îl recunoști. Nu-ți vine să crezi și rămâi piramidă. Ei, și?! Mare brânză! Într-o lume în care jumătate din populație se chinuie cu foamea, iar cealaltă să slăbească, totul e posibil.

În treacăt fie spus, eroul nostru poartă ochelari. Țol fițos și ceas scump. Papion, parfum Dior și batistuță. Tot timpul și oriunde: la mici cumpărături, pe iaht, în cazinouri. Chiar și când joacă preferanță. Este absolut convins că e „băiat deștept”, că e inteligent. Că-l prinde bine și trebuie să facă aroganță. Atunci, cu gesturi studiate, te privește de sus. Peste umăr. Cu ochi iscoditor, rece și savant, de fin cunoscător. Stăpân pe sine și pe situație, devine acru și expeditiv. Inaccessibil și distant. Dar numai cu cei mici. Iar tu, fără să vrei, pui diagnosticul și tragi concluzia definitivă: Țsta e un nefericit în mare fericirea lui. În fine, are pretenții de intelectual cu ștaif, dar, dacă-l scuturi, îl iei la puricat sau la bani mărunți, îți dai repede seama că e un nume fără prenume. S-a îngrășat de-o vreme-ncoace și asta nu e bine. E risc să ia proporții. Cu toată grația, îi recomand o cură de slăbire. Deși nu are și n-a avut niciodată o strategie clară sau un proiect anume, omul vrea „de muncă”. Ceva greu! Nu ca alde unii, la joc de bambilici și ascuțit creioane. Dârz, hotărât și operativ cum îl știm, atunci își activează

brusc menajeria. Trasează sarcini și dă dispoziții. Vine cu revendicări și ifose. Cu mofturi și pretenții. Pune condiții. Trasează linii roșii. Dispune măsuri cu termen. Imperative și imediate. Vorba unui clasic: în treizeci de zile. Alteori, așa ca să fie cât mai penibil cu putință, persistă și ține morțiș să-și impună cele câteva idei pe care nu le are. Individ cu o minte pasivă, dar parșivă, rigidă și opacă, are totuși, o mare calitate: îmbătrânește urât. Galopant și ridicol. Dar absolut meritat. Din păcate pentru noi, cu cât e mai ridicol și mai depășit, cu atât se consideră mai important, mai valoros și absolut indispensabil. În fine, că este sau nu este urmașul de drept al nemuritorilor Tipătescu, Farfuridi sau Spirache Necșulescu, al lui Dandanache – neicursorule, Cațavencu ori moș Teacă, răsfățatul zeilor, feblețea ursitoarelor și realesul nostru, o ține pe-a lui: nu crede, nu pricepe și nu se poate împăca nicidecum cu gândul că sunt pline cimitirele cu oameni de neînlocuit.

Dar, dacă tot m-ați întrebat, iaca, îmi dau și eu cu presupusul: pe ăsta, de neînlocuitul, îl va face bine și-l va readuce cu picioarele pe pământ tot urna, ștampila și buletinul de vot. Într-un cuvânt, Măria-sa, Alegătorul.

PS: Orice asemănare cu ființe dragi și bine cunoscute este absolut întâmplătoare. Dar, ca-n orice fabulă, Binele și Răul „conviețuiesc împreună”.

NOTĂ DE LECTURĂ APROAPE DE EI

Liviu NADIȘ,
Scriitor, Pecica

Am ajuns să-l descopăr pe Petre Pascu, scriitor, traducător, om cultură, născut la Semlac, cu școli făcute la Arad, București, trăitor în capitala României prin intermediul domnului Teodor Bulza, scriitor, om de cultură și dumnealui fiu al Semlacului, apoi datorită discuțiilor pe care le-am avut cu doamna prof. Florica R. Cădea, scriitoare, animatoare a vieții culturale din ARAD.

Într-o convorbire avută cu domnul Teodor Bulza despre Cora Irineu și ale ei Scrisori bănățene, carte care a apărut în 1924, dumnului mi-a spus că mai există o ediție îngrijită de un semlăcan, Petre Pascu, apărută în 1975 la Editura Facla din Timișoara. Am luat act și am devenit curios.

Peste câteva luni doamna prof. Florica R. Cădea m-a întrebat dacă la Semlac am găsi ceva despre Petre Pascu, urmași, amintiri din mentalul colectiv, dumneaei a elaborat și publicat câteva studii despre personalitatea și opera lui Petre Pascu. Mai mult s-a străduit să-mi parvină și mie studiile publicate pe care le-am citit cu interes.

La Semlac l-am căutat pe Gelu Pascu, din generația mea, care a studiat la Liceul de artă din Timișoara, un artist, o arhivă vie a Semlacului, fotograf amator cu o viață demnă de un roman. El mi-a spus că sunt rude îndepărtate, și nu mai are alte rude în Semlac. În urmă cu peste

5 ani împreună cu preotul și cu Primăria Semlac au pus pe casa în care și-a trăit copilăria Petre Pascu o placă de marmură, casa fiind acum a familiei Gheorghe Schefer. Am fost să văd casa și mi-am amintit că am mai fost în acea casă când eram inginer șef la Legumicola Pecica, iar Gheorghe mi-a fost șofer peste 5 ani, am discutat cu fiul său care și-a amintit că ei au cumpărat casa de la o altă persoană care a fost primul cumpărător și nu l-au cunoscut pe Petre Pascu.

Gelu Pascu, arhiva vie a Semlacului mi-a dat numărul de telefon a lui Gigi Onea, un urmaș a lui Petre Pascu, care a căutat și el mai multe informații despre scriitor.

Am discutat cu domnul Gheorghe Onea, zis Gigi, și am primit următoarele:

„Atașat găsiți poza (față, verso) cu Petre Pascu, văr gradul II cu tata. Bănuiesc, nu mai am cum să aflu, că descind din fratele bunicii mele paterne, Gheorghe Indreica (n. cam în 1870), ca și bunica la Semlac.

Erau doi frați (Petre și Todoraș- Dr. farmacist în București) și o soră, teta Saveta, aceasta avea o fată la Timișoara, căsătorită cu un marinar.”

Am început să mă documentez asupra personalității și a operei lui Petre Pascu și să citesc cartea „Aproape de ei” apărută la Timișoara, Editura Facla, 1987, unde am regăsit periplul prin viața al lui Petre Pascu, de la copilărie, la școală, la întâlnirile cu marile personalități ale culturii românești: Ion Agârbiceanu, Bogdan Amaru, Tudor

Arghezi, A. E. Baconsky, George Bacovia, Lucian Blaga, Ion Barbu, Zaharia Bărsan, Eusebiu Camilar, Alexandru Cazaban, Ion Chinezu, Aron Cotruș, Artur Enășescu, Franyo Zoltan, Octavian Goga, Horvath Imre, Emil Isac, Romul Ladea, Ion Minulescu, Peter Neagoe, Victor Papilian, Miron Paraschivescu, Perpessicius, Radu D. Rosetti, Szemler Ferenc, Eugeniu Sperantia, Mihail Sorbul, Al. T. Stamatiad, Tudor Vianu, Ion Vinea.

În evocarea făcută profesorului său, Al. T. Stamatiad, Petre Pascu scrie: „Mi-aduc aminte: bătuse toba prin sat, la noi în Semlac, îndemnând părinții să-și de-a copii la școli înalte.

- Acum suntem în România! E lipsă de învățători români, suna vocea crainicului de la primărie.”

În septembrie 1920, alături de încă 400 de „pui de țărani” a dat admitere la liceu, la Arad și a reușit pe primul loc, după ce școala primară a făcut-o în limba maghiară.

El ne spune cum a ajuns la liceul din ARAD: „Tata, plugar cu ceva pământior, era drămuț de un mare necaz: îi veniseră pe lume numai fete.

ales cu decepții. Nu-mi plăcea deloc plugăria, în schimb pentru carte simții atracție irezistibilă. Lucrurile stând așa, părinții mei se hotărâră să mă ducă la oraș, la școli înalte...”

Al. T. Stamatiad a venit la Arad în toamna anului 1919 împreună cu bunul său prieten Perpessicius, a predat limba română la liceu timp de 14 ani, făcând naveta la București în fiecare vacanță. Iată cum și-l amintește Petre Pascu:

„Timid peste ce se poate cuvinta, mă uitam cu ochii mari la acel bărbat frumos, purtând plete lungi, negre. Avea mustați răsucite în sus, ca ale jandarnilor unguri cu pene de cocoș. Profesorul îmbrăcase o haină elegantă croită după ultima modă. Nu mai văzusem pantofi de lac decât la învățătorul nostru tânăr, încălțându-i doar duminica.”

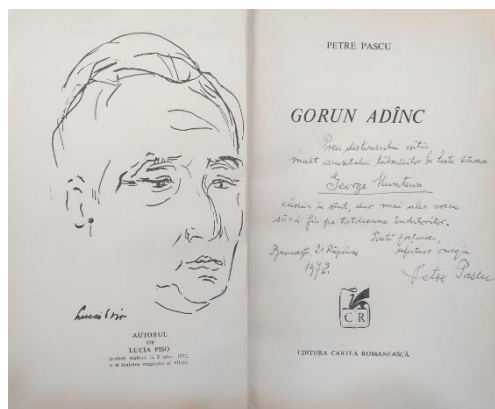
Al. T. Stamatiad a scos și condus la ARAD revista „Salonul literar” doar în anul 1926, aici a publicat mai multe versiuni românești din poetul său preferat, Bandelaire. Petre Pascu la una din lecții a primit nota 9 deși profesorul spunea mereu că nota 10 este pentru Dumnezeu, 9 a profesorului și doar 8 a elevului.

Căutând alte cărți publicate de Petre Pascu am găsit volumul „Gorun adânc” publicat la Editura Cartea Românească, București, 1972. Deschizând cartea am avut o surpriză, am găsit o dedicație semnată de autor:

„Prea distinsului critic, mult iscusitului tălmăcitor de texte literale George Muntean, căruia îi sunt, dar mai ales vreau să-i fiu pe totdeauna îndatoritor.

Totală prețuire, București, 21 Răpciune afectuos omagiu 1972

Petre Pascu” și pe contrapagină un portret al autorului făcut de Lucia Piso la

Acuma că mă avea băiat, primul născut, ar fi dorit să mă țină lângă dânsul, să-l ajut la lucrul câmpului. Dar, bietul, s-a

2 februarie 1972, „ cu o zi înaintea tragicului ei sfârșit.”

Am să închei cu poezia „A parcelor treabă... cuprinsă în volumul amintit mai sus:

„Când pe lume am venit, e clar:

An și lună, zi și ceas.

Ca-ntr-un calendar.

Dar nu pot să știu,

O, nu pot să știu,

Clipa ultimului bun rămas.

Acum? Măine? Mai târziu?

Mai degrabă?

A parcelor treabă!...”

Voi continua anul viitor cu contribuția lui Petre Pascu la dezvelirea bustului lui M. Eminescu de la Sânicolaul Mare în anul 1925, găsită în volumul „Aproape de ei”.

Tanrenga*

Livia CIUPAV /Maria TIRENESCU
scriitor, Arad

vârtej de frunze –
trenul de călători
iese din ceață (LC)
la lumina soarelui
mai alb bradul argintiu (MT)

cărarea pustie –
gândul se risipește
în vântul de toamnă (LC)

noroc cu trupa de pici
care apare din crâng (MT)

flori de gheață-n geam –
ghionoaia lovește
ramura de măr (MT)
din când în când pisica
deschide un ochi (LC)

la gura sobei –
citind aceleași scrisori
din tinerețe (MT)
aruncându-le-apoi
în foc una câte una (LC)

salturi și tumbe –
pisoiful negru vede
prima zăpadă (MT)
îl potolește urgent
câinele vecinului (LC)

ploaie mărunță –
tăcuți bătrânii
în fața sobei (LC)
el citește ziarul
ea împletește ciorapi (MT)

fotbal pe zăpadă –
bunica privește
de la fereastră (MT)
ofensiva nepotului
și aplaudă furtunos (LC)

noapte geroasă –
când trosnetul lemnelor
când torsul pisicii (LC)
bunica le citește
copiilor noi povești (MT)

* Tanrenga este o formă de poezie tradițională japoneză formată din două strofe scrise de autori diferiți.

SALON GUTENBERG

Carina A. IENĂȘEL
Scriitor, Arad

Mărturisire

Tată,
iată-mi-te, sursă inepuizabilă de
inspirație
și nici măcar nu știi...

Ai grijă pe unde pășești, fiindcă voi
păși pe urmele tale,
răspunzi de mine fără să vrei,
fără să îți dai seama măcar.

Iată-mi-te, frântură din mine.
Cel puțin așa îmi apari, când mă
oglesc în sufletul tău:
parcă m-aș privi într-un râu limpede, în
care, vai, mă văd
atât de frumoasă,
încât nu mă mai pot îndepărta, de
teamă să nu uit...

Iată-mi-te, cu toate gândurile tale
împachetate în cuvinte și-n necuvinte,
legate cu frânghii de timp,
pregătită să plec
nici măcar eu nu știu unde.

Iată-mi-te, în carne și oase îmbrăcate-n
lumină,
ca și cum te-aș fi întors pe dos,
ca să te port fără teamă,
oricând, oriunde...

EUGENIA PONTA PETE
Poet, Pecica

Răbdare!

Atât de familiară sufletului meu...
doar tu mă știi
și-mi dai putere să răzbat prin
mărăcini
fără să-mi sângerez glezna...
mă-ncred în semnul binecuvântării
tale...
pașii tăi se-mpletesc pe cale
cu cei ai înțelepciunii
și-nalț fierbinte rugă divinității
să nu mă piardă de tine,
răbdare!

Întâia șoaptă

În fiecare dimineață
mă-nfrupt
din sărutul primăverii
și-apoi o las să hoinărească
peste pajiști
și crânguri despuiate
să le-adulmece
suflarea nouă
cât o înmugurire
cât un cântec
cât o fâlfăire
și-apoi
totdeauna
mi se face de noi
care nainte vreme
pedestream căările primăverii
altele

neștiutele tale mie
neștiutele mele ție
străini
de umbra pașilor în oglindă

uite au rămas acele cărări
într-o poveste îndepărtată
ce n-o mai întorci nicicând

pare că
primăvara asta răsare din noi
să-și crească aripile
cât sufletul
în care nu ne-ncap
toate dorurile

în fiecare dimineață
îți văd ochii
în revărsarea primelor raze
și-aștept
întâia șoptă
ca o înmugurire
ca un descântec
ca o fâlăire.

Aida VOIVODICIAN
Poet, Timișoara

Sărut în semnul Crucii

Pe brazda frunții tale
frământată de adânci neliniști
existențiale,

în barba unde adesea ai oftat
și ți-ai șoptit cuminte

noian de jurăminte
ce nu le-ai încălcat,

pe cei luceferi din privire
ce și-au plătit în timpul vieții,
cu ani căliți în cruntă nesclipire,
tribut eternității,

acolo am depus coroana
sărutului celui mai blând,
pios însemn al Crucii
de inimă și gând.

Pasărea se'naltă
mocnind în propriu-i cânt...
dorurile, jar, rămase,
răvășesc urna pământ
pe urma cenușii arse.

Lucia BIBART
Poet, Arad

Mai viu decât ești

- Am să te fac mai
viu decât ai fost
vreodată!- îi spune
Poeta mirelui
veșminte punându-i
de carne-cuvânt.
Dogoare și-argint.
- Mai viu...te voi
face.

Suflarea-și
strecoară prin ochii epidermici -
pețiri hămesite
stârnesc bătaie de inimă,
zvâcnire de nerv.
- Cuprinde-mă
cu văzduhul brațelor și
smulge pământul din mine.
Nisipește-l, iubite!
Prefă-mă-n tornadă,

spulberă-mi colbul
 aprinde și
 josul și susul.
 Din tremurul palmelor tale de vânt
 pulberea-mi adun-o-napoi
 în trup de țărână.
 Țărână
 ce așteaptă din nou suflare divină,
 odihnă în amfora primă.
 - Mai vie te-oi face,
 mai viu eu voi fi!
 - Fă-mă gol, fă-mă plin,
 și-apoi...
 mai viu decât mine vei fi.
 Mai viu decât ești, încă.

Mire-nnoit în sânge de foc
 Se-nalță talaz sideral.
 Mai înalt.
 Și cade rafale în colbu-nsetat.
 Mai blând, mai crud, mai fecund.
 Curând locuiește-n pământul cel bun.
 Dogoare și ger.

Mai viu
 Decât ea-l tocmai făcu,
 niciodată nu fu.

Daniela GUMANN
 ASRA, scriitor
Ton de romanță

Te simt, și te chem,
 Dragul meu lângă
 mine.
 Cu inima plină de
 dor.
 Cu freamătul nopții
 fior,

Șoptindu-ți dulce, alintat,
 Te sărut pătimaș, neîncetat.

Te alint, te iubesc,
 Te mângâi ușor.
 Cuvinte dragi îți șoptesc
 MI-E DOR,... MI-E DOR,...
 Vreau să te iubesc, iar tu să mă adori.
 Voi fi ce n-ai visat vreodată.
 Mi-e foame tot mai mult de tine
 Simt inima cum arde-n mine
 Voi fi, ce n-a fost nimeni pentru tine
 Și am să rămân mereu icoana ta...
 Locuind în lumina ochilor tăi!

Grațiana IENĂȘEL,
 Studentă, Arad

Paradox

Suntem noi doar doi călători printre
 stele?
 Dacă am fost predestinați unul altuia?
 Și dacă eu chiar te iubesc cu jale?
 Pot porni de la această idee,
 reprezentăm un paradox între iubire și
 singurătate.
 Visez cu ochii deschiși la ziua în care
 tu vei fi al meu,
 căci eu sunt deja doar a ta.

Te scriu,
 pentru că mi te-ai întipărit în vene,
 iar cerneala închisă,
 mă ține trează de o vreme.
 Îmi ești doar un cânt divin,
 pentru că m-am saturat să te mai pictez

cu nuanțele nichelului împietrit.

Până și îngerii așteaptă a ta venire,
dar tu te rățăcești pe osia regretului,
indecis fiind,
dacă să mă mai aștepți sau să pleci
numaidecât.
Eu te respir și atunci când mă sufoc.
Al tău parfum îl inspir,
prin nările mele, care,
din păcate, sunt moarte de ceva vreme.
parfumul tău îmi dă viață,
ca să te aleg apoi,
de fiecare dată.

Te pierd când te găsesc
și îmi este atât de greu să te privesc.
Închid ochii
și mă las purtată de miros și respirație.
Deja te știu,
îmi spun în minte.
Oare tu mă știi?
Tu mă simți așa cum te simt și eu?
Dar parfumul meu,
îl cunoști?

Încep să cred că pornim de la o idee,
de la un concept.
suntem un paradox,
construit pe o ață de piatră.
pornim de la ideea că suntem făcuți
unul pentru altul,
ca mai apoi să ne vedem de ale noastre
pentru o viață întreagă.

Promit să te caut și când nu o să mai
fîm,
pentru că eu te-am iubit cu tot trupul
meu chiar și dincolo de moarte.
Inima mi-e plină de culoarea ta,

nările îți simt parfumul imediat,
ochii văd doar cenușiu,
dar sufletul...
Sufletul te vede pictat în culori divine,
greu de imaginat.

Te implor cu lacrimi de jale,
nu mă uita vreodată,
N-am cum să te suspin...
Inima și așa îmi este grea de dor,
de fiecare dată,
când mă gândesc ca tu nu o să mai vii.

Iar acum stau la masa mea de marmură
neagră,
scriu mii de versuri despre tine, pentru
tine.
Tu nu ai să le citești vreodată,
nu ai putea să înțelegi,
ca sufletul îmi poartă doliu,
imitând al tău regret...

Ioana CRIȘAN
Student, Timișoara

Încotro?

Poate sunt mai aproape de tine
Decât inima ta -
Un desen abstract,
Un vitraliu spart
Ce culorile și le-a adunat

Într-un mic punct mat;
Nimic nu mai pleacă
Și nimic nu mai vine -
E-un gol așa de mare-n tine...

Când te uiți în oglindă
Vezi o autostradă goală
Fără indicatoare, fără direcție -
Doar o linie de proiecție
A imaginii tale fericite
În ochiul ce nu vede
Pustietatea unei inimi
Ce a-ncețat a crede
Că există o cale de scăpare,
O cale de metamorfozare
A vieții într-una care merită,
Care nu moare...

Adina LĂPĂDUȘ MATEI
Poet, Arad
Cu runele

Tu doar să mă cauți
într-un hazard
în care puterea runelor
face din șarpele lumii
o Freya.
Poate vei alege
să-ți faci o manta
din pene de șoim,
să zbori

la copacul pământului.
Poate mă vei găsi,
contopită prin crengi,
rugându-mă
la apărătorul luminii,
să mă lase să curg,
să devin iar
sevă-n rădăcină.
Tu vino prin mit,
să ne ascundem în vânt
și doar Odin să știe
ce mult ne-am iubit.
Vom fi jertfe
Și vom arde,
până când cenușa
ni se va preface-n nori
și va ploua cu noi.

Adriana WEIMER
Poet, Lugoj
Prea plin

Prea plin, cerul,
precum sufletul
uneori
se revarsă-n cuvânt.

Prea plin, cerul,
precum cuvântul uneori
se revarsă în suflet.

Prea plin cerul
de stele și vise,
precum clipele uneori
se revarsă în timp.

Sava SIFORA

Poet, Austria

Marea vieții

La porțile nopții...
ne așteaptă
iubirea.

Iubitul meu
mi-a întins
mâna peste mare...
Marea vieții...
oare o putem străbate
împreună?

Ioan Vasile MARCU

Poet, Pecica

Sunt doar un fluture

Într-o zi am văzut un
fluture ...
cel mai frumos și minunat
din câți văzusem până atunci...
era gingaș și avea pe aripi culorile
curcubeului...
Aduna nectar din flori
pentru poemul său și, fără să știu
pe loc m-am transformat și eu
în fluture necuvântător...
Am realizat că fluturele care m-a atras
era o ea...!!!
o culegătoare iubire, de rouă și praf de
stele...!
M-am îndrăgostit pe loc
așa cum se îndrăgostesc fluturii
fără să vorbească

(ei sunt mai delicați decât oamenii)

Fluturii simt și trăiesc
într-o clipă cât oamenii
într-un an...!

Și uite-așa și uite-așa
sunt fericit cu flutureasa mea...!!!

Emil MUREȘAN

Poet, Cluj

Cărările inimii

Vine vremea
când cărările inimii,
cele care nu se văd,
pe care numai tu singur le știi,
se fac cărări văzute de cer...
Ele sunt ca cele de pământ,
deși nu sunt...
Doar eu sunt aieva,
pe-un tărâm necunoscut,
cu inima mea.
Pe-această cărare de cer,
a inimilor îmbrățișate,
tu ești,
tu ești aieva?...

Vasile BARBU

Poet, Uzdin

Și pe mine m-am pierdut

Vă rog

Lăsați- mă să tac

Așa am fost învățat

Când de dragoste vrei să vorbești

Mai bine taci

Tăcerea e mai profundă

Singurătățile mele

Curcubee împăturate în geamantane

și un gând înspre tine ostenit și
răstignit

Lazar MAGU

Întomnare interioară

Nu-mi arăta cum plouă mov afară,
cum frunzele, ca niște cerșetoare
caută loc de-odihnă - gest de seară,
cum plâng la porți înspăimântate tare.

Nu-mi spune că pădurea e o pradă,
o căprioară în gura unui lup...

Nu-mi arăta cocorii cum se duc
de-a valma, speriați, o cavalcadă.

La fel se-ntâmplă tot mereu în mine...
Sunt un ogor ce brazdele-și sugrumă,
în mână țin pahare reci cu brumă,
aud în pieptu-mi cum se surpă mine.

Bat vânturile toamnei invers, bat spre
El,
și El în plină slavă ascultă un plâns de
miel.

Toma ENACHE

Regizor de film și actor

Când mi-e dor de tine

Când mi-e dor de
tine,
scriu într-o limbă
moartă, pe care nu
o cunosc,
alte 10 porunci...
Din gura ta aud

adevărurile pe care nu le-a dezvăluit
nicio filosofie a lumii.

Pe surâsul tău se întemeiază iar
valurile.

Oceanele toate încap în ochii tăi și nu
se varsă nicio lacrimă...

Mă cuprinzi ca un vânt care nu se lasă
niciodată
cuprins...

Nu știu dacă exiști sau e vis...

Însă, dacă ai clipi, aș înțelege că ești
tu!

Rian LODOABĂ

Poet, Lugoj

Singur și liber

sunt un refugiat interzis
revenit în patrie dintr-o naivitate

uitat de toți
singur și liber
iubita este o farsă
ne-am pierdut vârstele
hălăduind pe străzi fără nume de
poeti
reîntors din țara de adopție
între linii drepte și pătrate albastre
taișul pensulei lui Vasarely
este mângâierea mea divină
speranța?...ce glumă
mi-a interzis să văd realitatea!

glonțul spune adevărul
pe care îl irosim
în fața destinului

Cristian NEAMȚU

Poet, Arad

Farmecul decadentei

E noapte, e frig
E prea târziu să te mai strig
Stropii de ploaie
Se aștern cumiști peste gunoaie

Pașii mă poartă
Spre a mea soartă deșartă
Spre mizerabila speluncă
În care destinul mă aruncă

E mai călduț aici
Aici nu mai ai ce să strici
Căci aici toți sunt stricați
Abrutizați, resemnați

Îmi comand un absint
Și mă pierd în labirint
Și nu, nu vreau să găsesc ieșirea
Vreau doar să-i simt amăgirea

Eugen D. PĂDUREAN

Scriitor, Arad

PE UN PRAG DE IZVOR

Tu,
căutător de potecă nebătătorită
Nu-mi tulbura albastrul pigmentat de
cocoare.

Deslușește-ți chipul transfigurat
De bucuria drumului în doi
Cu genunchii și coastele zdrelite,
Întoarce-te dacă nu-i calea ta!
Pe margine de genune
Agățându-te de florile de colț
Spre piscul alb, în Cetatea liniștii,
Bate la poarta ei cu o floare de colț,
Cu albul ei înroșit de sângele-ți tânăr.
Ți se va deschide.

Noapte de toamnă

Daniela Ioana BÂSCĂ,
elevă

Noaptea, în veșmântul de păcură,
lasă stelele cu chipul senin
să lucească nesigur.
Luna cu razele ei
mângâie lacul cel singur

și-l îmbracă-n argint.

Iepurii, în frac de catifea,
evită privirea cea rea
a măceșului ambiguu,
ce-și scutură veșmântul continuu.
Frunzele își plâng obștescul sfârșit
una, alteia
într-un cânt
mai amar ca fierea.

Apele curg liniștite
printre arborii înalți
și îngână glasul oilor înveșmântate
cu nori de lână.
Cerul e încremenit
și în culori de albastru-ametist
conturează Aureole Boreale.

Cu uimire mă uit acum
și mă întreb:
Oare ceilalți privitori
Ce cred?!

Vasile Dumitru CHIPIRIȘTEANU
Scriitor, Cugir
BARCA

Am obosit,mi-s palmele crăpate
De- atât vâslit pe lungul rîu al vieții.
Poveri prea mari și multe car în spate
Iar ochii gri au prins perdeaua ceții

Ce liniște -i acum...Un leagăn lin
Mă -mbată;stau întins în barca rece
O vâslă,-n apa verde,de pelin,
Lovește,rar.Secunda, goală, trece.

Parcă- i lumină-prova!Vreau să văd,
Mă spăl în rîul ca de hyacint.

În tremurul de unde mă- ntrevăd-
În loc de ochi,am doi bănuți de- argint...

Teodor PĂTRĂUȚĂ PETROMAN
Scriitor, Arad
IERTAREA IUBIRII

În odaia mea s-au adunat toate miresmele
ierburilor
Cele de voie și de nevoie și,
Păzindu-mă de primăverile atârinate de
muguri,
Mi-au pus la îndoială icoana senină a
gândurilor.

Pe retină au început să se perinde
zeitățile,
Cele coborâte din frunze, doruri și
dorinți.

În odaia zugrăvită cu visurile mele
S-a strecurat lumină din lumină,
Dătătoare de anotimpuri în care clipele
cântă,
Iar nopțile se șlefuiesc de prea multe
taine.

În odaia mea a pătruns iertarea iubirii!...

(Poem extras din volumul, Sacralitatea
visului, Gutenberg, 2024)

VIAȚA MONDENĂ PRIN OCHII UNUI TAXIMETRIST

Procesul unei conștiințe - care va fi verdictul?"

Stelian DEACONU,
prozator, Arad

Într-o sală plină până la refuz de privirile unui auditoriu ostil celei care, aparent, va primi o sentință nefavorabilă, conștiința se apropie și se așază comod și cu seninătate în boxa rău-famată, cea a acuzaților. Jițul așteaptă în câteva momente să fie ocupat de cel care va prezida una dintre cele mai interesante ședințe, dar și imprevizibile în ce privește verdictul.

O galerie vocală prin prezență și susținere, ocupând aproape toate locurile disponibile, cu o atitudine sigură de sine, cu mâinile încleștate pe spătarul scaunului din față, cu dinții scrâșnind a răzbunare, se uită îndelung la cea pe care o doresc eliminată din existență. Câțiva vecini tăcuți, blajini, care își fac loc pe marginea acestei aule întunecate, unde hazardul încearcă să intimideze, stau în picioare numărând clipele începerii procesului istoric. Odată cu secundarul ceasului de pe peretele din față, ce se suprapune cu linia momentului prestabilit, se deschide ușa confectionată dintr-un lemn masiv prin care judecătorul, un bărbat cu o alură impozantă, îmbrăcat cu o robă de un cafeniu-strălucitor, își face apariția pe podium, locul care-i conferă autoritatea unanim acceptată. Deoarece Timpul nu poate fi păcălit vreodată, fiind ireversibil, astfel încât acțiunile devin probe indiscutabile, sentința dată în amintirea posterității reprezintă lecții infailibile, când sunt luate în seamă. După ce

zgomotul ciocanului de magistrat se aude a treia oară, tăcerea de mormânt îi cuprinde pe toți, și intră în toate țesuturile caracterelor prezente, încurcând ițele discordiei. Vocea gravă, impunătoare, ca de tunet, a introspecției, se adresează întregii audiențe, arătând spre locurile disponibile destinate ca fiind gazde, nu tocmai primitoare, pentru următoarele minute de analiză, aclamată într-un final și de complezența semnării.

Sunt invitate primele doamne din zona obiecțiilor, pentru a-și exprima motivele întrunirii acestui complet, în timp ce caută să inducă concluzii spre o sentință cât mai aspră.

Cu ochi încercănați de insomnie, având privirea îndreptată lung spre acuzată, mergând apăsător pe podeaua ce scârțâie la fiecare atingere, Trufidia își începe raționamentul cu un ton oficial, atrăgând atenția întregii audiențe:

- Onorată instanță, conștiința se face vinovată de încălcarea ordinii și liniștii interioare. Glasul ei se aude fără a ne cere permisiunea, ne-ncalecă libertatea de acțiune neîngrădiți, ne tulbură pacea de care ne bucurăm când cugetul ne este înclinat în direcția propriilor dorințe. Astfel, libertatea de alegere și mișcare se limitează independent de voința noastră. Existența ei ne terorizează.

Înțelegând mesajul din privirea judecătorului, Conștiința se ridică cu respect în fața Timpului, și-și îndreaptă scurta apărare spre cea care i-a adus prima învinuire:

- Când te-ai apropiat de scena juraților, podeaua a scârțâit la fiecare pas. Și nu te-ai tulburat. De ce? Ai ignorat-o. Când cineva își ascunde identitatea într-o peșteră a anonimatului, orice faptă sonoră este urmată de un ecou, care se

aude instantaneu. Acesta este rolul meu: să fac auzite faptele.

Chemată de judecător, următoarea care-și va face cunoscută obiecția se îndreaptă cu o față aprinsă de mânie, încrezându-se în propriile-i abilități de manipulare sentimentală. Maliția își începe argumentele astfel:

- Mi-a-ncălcăt demnitatea, vorbind de multe ori înainte ca eu să fac ceva.. pur și simplu nu are încredere în mine. Încearcă să pună la cale planuri, chiar dacă am reușit de multe ori în viață, fără a-i lua în seamă glasul.

Înțelegând din gesturile înaltului jude că ar fi momentul să intervină, Conștiința își continuă explicația propriei meniri:

- Ai venit doar chemată, fără să obiectezi. Când timpul te cheamă să răspunzi, este imposibil să te opui. Acesta este rolul meu: să chem rațiunea înainte de orice, pentru a analiza variantele. Nu încalc demnitatea, dar în cel mai rău caz, scutur orgoliul.

La auzul acestor cuvinte care le-a trezit hibernarea, în sală au început murmure și voci acuzatoare. Pentru a restabili echilibrul unei atmosfere caracteristice unei analize în tihnă, zgomotul ciocanului aflat în mână suveranului îi reduce la tăcere pe cei dezordonați, făcându-i să tremure, inclusiv pe următoarea doamnă care este invitată pentru a-și explica incriminarea. Cu un mers de felină, într-o tăcere asurzitoare, trăind cu speranța că doar ea mai poate convinge, Ingenuitatea își începe pledoaria:

- Mă dojeneste, făcându-mă să tremur mereu după ce am făcut ceva. Îmi urmărește continuu opțiunile, îmi amenință onoarea, îmi mutilează personalitatea îndepărtând trăsăturile

care nu-i plac. Când mă uit în oglindă, nu mă mai recunosc. Devin un nimic.

Timpul dă posibilitatea vocii Conștiinței să intervină:

- Dacă ciocanul timpului te-a făcut să înlemnești de teamă, conștientizând realitatea unde te afli, la fel, un cutremur simțit la bilanțul tuturor achizițiilor făcute, ar contribui la ajustarea unui buget al valorilor ce poate aduce un credit consistent în viitor. De asemenea, o plagă înlăturată la momentul potrivit de pe chipul personalității reprezintă o operație estetică, nu o amputare a unei trăsături valoroase. Oglinda sincerității te face mică în fața adevărului, nu o nimica.

O vecină, ce așteaptă tăcută într-un perimetru al sălii mai puțin vizibil, se apropie în față, doar după ce Timpul lasă să treacă orice alte considerente. Virtuția vorbește în numele celorlalte asemenea ei:

- Vigilentă prin natura ei, contribuie într-un mod neobosit la întărirea sistemului imunitar al intelectului, și, atunci când suntem sub presiunea de a lua decizii vitale, este un barometru al moralității. Nu reprezintă nicidecum un element de decor al construcției psihice la care poți renunța cu ușurință, ci un stâlp ce conferă durabilitate și echilibru vieții umane. Nu forțează alegerile, ci motivează gândirea. Supraviețuirea depinde, nu de puține ori, de ascultarea aceluia glas simțit în fundal.

Pledoaria finală:

Conștiința ia cuvântul în fața unui auditoriu majoritar incorigibil: onorată instanță și suverană în ce privește verdictul, nu am pretins vreodată că voi schimba cursul acțiunilor, nu îmi asum responsabilitatea deciziilor, nu mă consider un obstacol invincibil în ce privește exercitarea voinței libere, nu mă consider singurul etalon.

Tulburările simțite vin datorită ignorării avertismentelor. Mă aflu la granița ariilor dintre dorințe, intenții și ambiții, unde trecerea frauduloasă reprezintă un semn al simplismului. Mă încred în analiză, nu în subterfugiu, mă văd un reper, nu o divă.

După o analiză atentă a faptelor, din care fiecare argument s-a intenționat a fi parte a articolelor aclamate ca decisive, Timpul re-cunoaște următoarele: Conștiința ori-entează, nu responsabilizează, delimitează zona de acțiune, dar nu o definește. Oricine decide a trece pe roșu, suportă urmări. Apariția culorii respective nu învinovățește creatorul sistemului, dimpotrivă, reprezintă o analiză consultativă. Un sfat pe care ți-l dau, totuși, ar fi oportun : fă-te auzită mai des, instruește-te având în vedere acuitatea, nu-ți disprețui rolul.

Într-o perioadă plină de ambiguitate în ce privește alegerea unei conduite-model, un jurist din antichitate îi descrie misiunea acre-ditată: „conștiința (oamenilor) depune mărturie împreună cu ei, iar gândurile lor îi acuză sau chiar îi scuză...”. Să fie aceasta cel mai apropiat judecător?

Concluzia: Conștiința se află la intersecția drumului propriei voințe, cu calea unei cunoașteri exacte, și cu alea împodobită a consecințelor. A o traversa cu ochii închiși, impune riscuri ieftine, dar dureroase. A o elimina, ar presupune o scindare a naturii.. imposibil de realizat în limita legilor.

Lucian GEVELEGIAN

Cantautor, Ungaria

MEȘTEȘUGUL CHITAREI

Din pădurea deasă, verde și tăcută,
Un copac bătrân, cu scoarța aspră,
mută,
A fost ales de mâini pricepute,
Să-și schimbe soarta, să fie cunoscută.

Cu fierăstrăul, lemnul a fost tăiat
În scânduri fine, cu grijă prelucrat.
Fiecare fibră, fiecare nod
A fost modelat, cu dragoste și rod.

În atelier, sub lumina blândă,
Lemnul a prins viață, în formă
rotundă,
Cu corzi de argint, pe gâtul subțire,
A devenit chitară, plină de iubire.

Strunele-i vibrează, cântece răsună,
Povestea lemnului în note se adună,
Din pădurea deasă, până pe scenă,
Chitara cântă, inima-i e plină.

Și astfel, lemnul, din copac bătrân,
A devenit chitară, cu suflet divin,
Cântând povești, visuri și dorințe,
În mâinile celor ce-i dau viață și ființe.

DRAGOSTEA DIN T(R)EI ... SAU BLESTEMUL SFÂNTULUI NEPOMUK

Vasile de Zarand
UZPR, Arad

Dragostea dintre cei trei boschetari Codamin, Oanea și Olanda funcționa asemenea mai tuturor menajelor din lumea asta, când cu bune, când cu rele, când cu zile însoțite, când cu zile mai ploioase.

Numai că pentru cei trei, în calitatea

lor de oameni fără adăpost, starea vremii avea o importanță mai mult decât metaforică. Dar, har Domnului, fiind ei obișnuiți să ceară puțin de la viață, își plimbau existența împingând mulțumiți un cărucior pe străzile orașului, unde nu era zi în care să nu fie miluiți de către generoșii trecători.

Ba, de la o vreme, Oanea și Codamin băgaseră de seamă că, în zilele ploioase, în care intrau ei în Biserica Catolică din centrul Aradului, să se mai încălzească și să-și usuce hainele, lipindu-se de calorifer și se rugau și la Sfântul Nepomuk din apropiere - cel care știa ce-i umezeala, că doară fusese el însuși aruncat de viu în râul Vltava și acum îi privea de la înălțimea statuii, staturii și experienței sale - ei bine, în acele zile arădenii se arătau parcă mult mai darnici cu cei trei oameni ai străzii, ca și cum sfântul i-ar proteja cumva de sus.

Așa că până la urmă își făcuseră un obicei din a veni în fiecare dimineață și a rosti o rugăciune la picioarele statuii sfântului protector.

Olanda însă, protestantă ferventă, ca mulți credincioși din Țările de Jos, nu a vrut nici în ruptul capului să pășească vreodată în lăcașul de cult romano-catolic, ci-i aștepta, tăcută ca de obicei, în gangul de la magazinul PROFİ.

Normal, cei doi prieteni nu s-au supărat pentru atâta lucru pe ea, ci au etichetat-o scurt, atunci când mi-au povestit întâmplarea:

- Ce vreți, minte de muiere?!

Însă, ce folos că treaba cu cerșitul începea să meargă ca unsă toată ziua, dacă seara aducea Satana un zdrahon de boschetar din Micălaca, un spân cu părul roșu și piercing în limbă și care, fără a sta prea mult la tocmeală cu ei, le lua toată agoniseala, amenințându-i că, dacă nu-i dau lui toți banii, o să le-o răpească pe biata Olanda ?!

Așa că, după două, trei săptămâni de teroare, în care au fost devalizați sistematic de către căpcăun, Oanea și Codamin s-au dus mânioși la Catedrală și, în fața Sfântului Nepomuk, au început să-l blesteme pe agresor și să-l roage pe sfânt să-l omoare pe spânul cel hrăpăreț.

Numai că, în timp ce proferau ei anatemele, mi-a mărturisit, cu gura lui, Codamin, a simțit cum pielea de pe piciorul stâng începe să-i crape, așa cum plesnește în toate direcțiile o oglindă lovită cu piatra, iar lui Oanea o mâncărime insuportabilă a început să-i ardă mâinile.

Și, în scurt timp piciorul lui Codamin s-a umplut peste tot de eczeme iar Oanea nu mai putea să își țină mâinile decât cu degetele răsfirare, atât de tare îl usturau, atunci când atingea un deget de altul.

Așa că din ziua aceea nu au mai pus piciorul în Catedrala Catolică, ci s-au dus direct la „concurrentă”, adică la bisericuța ortodoxă a carismaticului părinte Ștefan, din curtea Academiei Teologice și i-au povestit cele întâmplate. Impozantul preot i-a spovedit, după canonul ortodox, pe amândoi odată sub patrafir, apoi a făcut peste ei trei cruci mari, de dezlegare a vrăjilor papistășești, sau, mă rog, dacă doriți, de tăiere a corzilor energetice negative induse de blestem și, ca un curcan ocrotitor, i-a luat imediat sub aripa lui iubitoare pe cei doi fii risipitori și i-a trimis, însoțiți de o măicuță, la cabinetul dermatologic al doctorului Dan Stoica din Aradul Nou, să îi vindece.

După investigațiile de specialitate, făcute de pedantele asistente în laborator, medicul a citit rezultatele și, luând o postură teatrală, de actor patetic, deprins să fie cât mai expresiv, după cum îi cereau rolurile din filmele melodramatice în care juca alături de pictorul-regizorul-actorul Dan Merișca, i-a declamat solemn lui Oanea, că o să-l poată face sănătos, scăpându-l de psoriazis, dacă acesta îi jură pe Olanda, că de acum înainte o să se lepede pentru totdeauna de (MA)MONA ... ceea ce Oanea, prins în corzile sortii, a fost nevoit să încuviințeze, dând din cap și înghițind noduri seci! Cât despre Codamin, doctorul a ridicat tragic din umeri și, citind încă odată rezultatul analizelor, a mărturisit cu mâna pe inimă (și privirea spre Cer!) că încă nu a întâlnit o asemenea boală în lunga lui carieră medicală, ba nici măcar în filme.

Și, într-adevăr, peste câteva săptămâni piciorul lui Codamin s-a cangrenat cu totul și bietul om a fost împins cu căruciorul de către Oanea (care se vindecase în mod miraculos, de când nu mai consuma spirtul sanitar MONA) și de către Olanda până la UPU (Unitatea

Primiri Urgențe) a Spitalului Județean Arad.

Aici preaîncercatul nostru Codamin a fost consultat de către un tânăr medic de gardă, care i-a spus franc în față că va trebui să i se amputeze a doua zi piciorul stâng, așa că ar face bine să-și anunțe aparținătorii, dacă are cumva. Atunci Codamin a mormăit ceva neinteligibil în barbă și, sprijinindu-se în cârje, a ieșit mai mult târându-se prin poarta din spate a spitalului și a rugat un trecător să-i comande un taxi, care să-l ducă până la Podul Traian. Pe pod a mai fumat o ultimă țigară, lipit de balustradă, apoi și-a făcut cruce, bolborosind rapid un ”Doamne, iartă-mă!” și s-a aruncat în Mureș.

Rămăși numai ei doi, Oanea și Olanda au alergat din nou, speriați, la părintele Ștefan, carele i-a blagoslovit prompt cu o garsonieră, pe undeva pe lângă Piața Obor.

În sfârșit lucrurile păreau să-și fi intrat în matcă, cei doi își trăiau povestea lor de dragoste târzie și cerșeau dimineața la Obor și munceau ziua prin grădinile din Cartierul Pârneava, până ce într-o bună zi (care numai bună n-a fost !!!) s-au pomenit peste ei cu spânul cel cu părul roșu (și piercing în limbă!) și care, nemulțumit că Oanea nu mai plătise de atâta vreme birul (sau taxa de protecție, dacă vă place mai mult) a luat-o de la el pe Olanda.

Atunci Oanea a văzut, din nou, roșu înaintea ochilor, s-a dus direct la magazinul Non-Stop de peste drum de Catedrala Catolică, și-a cumpărat o sticlă de MONA, singura femeie din lumea asta ce nu l-a părăsit pe el niciodată, și, scărpinându-și mâinile, care începeau să-l usture iarăși, a adunat apoi toate păpușile Olandei și le-a pus pe pat și a dat foc garsonierei.

UPDATE: A doua zi Biroul de Presă al Poliției Arad dădea un comunicat, din care reieșea că se pare că un om al străzii ar

fi fost găsit înecat în lac la Pădurice, ținând strâns în brațe o sticlă pe care scria (sigur!) MONA!

(Povestire din ciclul „Recepționier la Hotel POMENIREA”)

„Vedeți acești copii frumoși ai Banatului!”

Costel SANFIRA,
istoric, Lipova

În secolul al XIX-lea, dorința de a cunoaște și de a face cunoscută o călătorie a condus la apariția unor publicații socio-geografice în spațiul

european.

Faimosul călător străin, prințul Anatoly Nikolaevich Demidov (1812-1870), un bogat industriaș rus cu interese științifice, prinț de San Donato și cunoscut filantrop, a fost însoțit în călătoria sa de pictorul și gravorul Denis Auguste Marie Raffet (1804-1860). Acesta ilustrează pentru Demidov cartea *Voyage dans la Russie Meridionale et la Crime par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie*. Călătoria de studiu a avut loc în 1837, iar în 1839 apare publicația menționată la o editură franceză.

Între paginile ei, Raffet a reușit să surprindă multe aspecte din Țările Române. Redate de obicei sub forma unor compoziții ample, aceste reunesc activității, vestimentațiile specifice și ocupații.

În cartea prințului Demidov am întâlnit acest pasaj referitor la compoziția

„Copii români ieșind de la școală” (8 iulie 1837) care nu sunt niște „creionări”, ci adevărate picturi.

„În acest Banat unde totul este așa de minunat așezat, școala însăși este și un mod de disciplină, de ordine bună. Vedeți acești copii frumoși! Cum li se ghicesc sburdălnicia și veselia, cu tot cu aerul lor grav și posomorât! Îmbrăcămintea lor în mod sigur le dă această aparență magistrală, căci această îmbrăcămintă este la fel ca a părinților. Înfoliți astfel, acești copilași sunt țărani în miniatură.

Adăugați că acești mici învățați vă salută politicos în latină...”

„Cum arată astăzi școala, va arăta mâine țara.” - spunea Spiru Haret în secolul al XIX-lea.

EVENIMENT

„Enescu, Jupuit de viu”, 10.11.2024

LA O CEASCĂ DE CAFEA, DUMINICA

COLȚUL MUCALITULUI

Loredana TUDORESCU,
eseist, Arad

„Să nu-ți fie frică
de perfecțiune. N-o vei
atinge niciodată.” –

Salvador Dali

„Liftul care duce
spre succes este stricat.

Va trebui să folosiți scările.” – **Joe Girard**

„Nu lua viața prea în serios, nu vei
scăpa niciodată cu viață din ea.” –
Elbert Hubbard

„Dacă crezi că viața îți oferă lămâi,
fă limonadă. Sau, și mai bine, încearcă
să găsești pe cineva căruia viața i-a dat
vodcă și dați împreună o petrecere.” –
Ron White

Întâmplări mici despre oameni mari

Newton (1642 – 1727)

Iată o întâmplare despre **Newton**,
care arată cât era de distrat acest geniu:

Mergând o dată călare, preocupat
de probleme de matematici, la poalele
unui deal a descălecat; a luat apoi calul
de căpăstru ca un automat, gândindu-se
mereu la problemă. A urcat dealul pe
jos, tinând de căpăstrul calului. Dar
care nu i-a fost surpriza când, ajuns în
vârful dealului, a constatat că tinea în
mână căpăstrul și calul nu era nicăieri!

Grigore Moisil (1906-1973)

Matematicianul **Grigore**

Moisil rămâne cunoscut în istorie nu

numai ca părintele informaticii în
România, ci și ca un izvor de vorbe
memorabile. În 1957 a asistat instalarea
primului computer la Institutul de
Fizică Atomică și i-a încurajat pe
studenții la matematică să învețe
programare, alcătuind primul curs de
informatică. Era extrem de hâtru și de
colocvial.

*În timpul unui curs la Facultatea
de Matematică din Iași, în timp ce
Moisil scria mare pe tablă și vorbea
încet unul dintre studenți îi spune:
-Domnule profesor, nu se aude!
-Nu se aude dar se vede...
După ce tabla a devenit tot mai
încărcată, Moisil a început să scrie mai
mic, dar să vorbească tare, acelasi
student îi spune:*

-Domnule profesor, nu se vede!

-Nu se vede dar se aude...

CARTEA DE DUMINICĂ

Alexandra TUDORESCU,
eseist, Cluj

„Afacerea vieții mele” de
Fredrik Backman

este o nuvelă scurtă și
captivantă, care
surprinde prin
profunditatea și
simplitatea sa. Deși
este o lectură scurtă,
cartea te provoacă să
reflectezi la propriile
alegeri și la sensul
vieții. Backman îți oferă momente de
meditație despre ceea ce contează cu
adevărat, într-un mod delicat și poetic.
Este o carte care te lasă cu un sentiment
de liniște și poate chiar de speranță, în
ciuda subiectului serios abordat.

Nici un război nu e justificat în numele religiei

Paul KRIZNER,
eseist, Arad

Drama istoriei este aceea de a spune adevărul, atât cât îi este permisă pentru că

de cele mai multe ori istoria evenimentelor și a faptelor a fost scrisă de învingători, cei învinși nu prea au mai avut când și cum să o scrie.

Până una-alta, aruncând o privire prin lumea de azi, chiar sinucigașă, ai sentimentul că mare lucru nu s-a schimbat în ultimele două milenii, parcă societatea e tot mai confuză, tot mai agitată și mai manipulată, știri după știri, care mai de care mai acide și pline de ură, de parcă ne-ar induce spre o societate sinucigașă, o societate care nu mai vede binele sau luminița de la capătul tunelului, ci doar isteria și apocalipsa.

Un lucru este cât se poate de cert lumea e împărțită între cei buni și cei mișei, între cei ce vor să cotopească și să domine și cei care, într-un final, trebuie să-și accepte starea de robi, de slugi sau șerbi, dar cu o față modernă.

Mă întreb, cât e pământul acesta de mare, pentru ce atâtea războaie? E loc sub soare pentru toată lumea, pentru ce atâtea sânge vărsat, pentru ce atâtea drame în timpul și după un război.

Din păcate, cei care provoacă astfel de conflicte au lipsit la orele de istorie și cine nu cunoaște istoria riscă să repete ororile trecutului.

E atâtea vrajbă, și dezbinare, e prea multă ură demonică, prea multă sete de război și totuși pentru cine ne batem?

În decursul istoriei multe războaie s-au purtat în numele religie și aici mă refer în general la termenul de „religie”, s-au purtat cruciade, jihaduri, conflagrații mondiale unele în numele Religiei.

Sincer, nici un război nu e justificat în numele unei confesiuni sau denominațiuni religioase, atâtea vreme cât vorbim despre un Dumnezeu al iubirii și al iertării, cum pot exista conflicte între nații și popoare abuzând de o confesiune sau alta? Oare ce fel de speță umană poate să fie aceea care se ridică împotriva altui popor, fie de aceeași religie, fie de o cultură religioasă diferită, folosind numele lui Dumnezeu, sau a lui Iehva, ori Mahomend, Budha ori alt nume.

Din păcate, mulți sunt ușor de manipulat și de convinși să ia sabia împotriva altui om, mai ales când un popor se crede special, iar restul rasei umane este o pleavă a societății.

În numele religiei ar trebui să fie pace, să-l accept așa cum e pe cel de lângă noi, nu toți oamenii sunt frumoși, cum nu toți sunt urâți, nu toți oamenii sunt răi, cum nu toți sunt buni, nu toți oamenii sunt deștepți, cum nu toți sunt nătângi, însă în numele religiei de la primul om în lume până azi nu se justifică un război în numele ei.

De la Burebista la Vlad Țepeș, de la Mihai Viteazul la Radu de la Afumați, de la Petru Rareș și Ioan Vodă Viteazul la Petru Cercel, de la Constantin Brâncoveanu la Horea, Cloșca și Crișan, de la Tudor Vladimirescu la Alexandru Ioan Cuza, și exemplele pot continua.

Parcă e în natura acestui popor ca actele de trădare să fie apreciate, iar oamenii care chiar au făcut ceva pentru această țară sau comunitate să fie dați uitării, și atunci cum să nu spui ca generalul roman mort în exil, Scipio

Africanul: „popor ingrat n-am să-ți las nici măcar cenușa mea”.

Dintr-un război nu poți să te consideri un învingător stând pe mormane de cadavre ale unor tineri inocenți care fie că au vrut fie, fie că nu, s-au dus pe un drum fără întoarcere, un drum al sacrificării, nu al sacrificiului, de ce atâtea războaie, de ce atâtea suflete nevinovate de ce atâta ură și atâta sânge, de ce atâtea lacrimi și sicrie pline de chipuri tăcute și reci pe care Dumnezeu le voia vii, nu ucise.

Aș vrea să cred că încă nu suntem pe marginea prăpastiei, a auto-distru-gerii umane, lăsați oamenii să se iubească și nu începeți războaie în numele religiei pentru că dincolo de a te numi creștin, budist, mahomedanist sau iudaist, înainte de toate trebuie să fii OM, nu călău al fratelui tău.

Permiteți-mi să nu cred și să nu accept lumea asta pe care unii ne-o vând spre drama iubirilor neîmplinite și spre satisfacția setei lor de putere, de egoism și minciună. Toți suntem făcuți din iubire pentru a iubi, nu pentru a ne ridica unii împotriva altora, dacă viața e darul pe care l-am primit din gratuitate atunci cine sunt eu să-ți spun pe cine ai voie să iubești sau nu, ce drept internațional poate dicta inimii ce să facă sau pe cine să iubească?

Fragment din volumul în curs de apariție „Între Eros și urâciunile lumii. Gânduri prudente la o societate sinucigașă”.

Din experiența unui trecător prin viață

Celus CIOBANU,
scriitor, Arad

Scolile prin care am trecut cu ceva vreme în urmă – să se fi împlinit de atunci

vrea jumătate de secol și chiar peste - nu au existat degeaba. Ele m-au îmbogățit. Deși nu sunt de factură materială, cu atât mai mult prețuiesc darurile

pe care dascălii devotați de altădată ni le-au oferit pentru ca, la rândul nostru, să le ducem mai departe și să le dăruim celor care urmează.

”Nu știu alții cum sunt, dar eu, când îmi amintesc...” de toate acele vremuri și întâmplări - vorba marelui povestitor - am o reacție diferită. Nu mă pot elibera de nostalgia care pune stăpânire pe mine decât prin transpunerea cât mai rapidă și exactă în acele împrejurări. Vă veți întreba: cum reușesc? Destul de simplu, odată ce am dibuit secretul respectivei ”manevre temporale”. Este o transpunere, firește, dar nu de orișicare. Se petrece după cum urmează:

Mă debarasez de orice gând parazitar și, în liniște perfectă, mă concentrez intens pe subiectul în cauză. Cu ochii închiși, se face ca și cum aș străbate ani lumină pentru a mă proiecta în vremuri și evenimente altfel inaccesibile. De fapt, chiar este vorba de ”ani lumină”, fiind o călătorie prin timp. Nu mă refer la ”epoca lumină”, pe care societatea noastră a cunoscut-o și de care s-a debarasat extrem de violent prin acea făcătură, numită ”Revoluție”. Oare de ce nu acceptă nici cărmuitorii zilelor noastre termenul real și cinstit, cel de ”Lovitură

de stat”? Pentru că mai trăiește ”Ilici”? Pentru că prea mulți dintre manevranții de atunci și odrasle ale lor sunt încă la butoane? Și, ce-i cu asta? Nu schimbăm, nu răsturnăm... Nu avem treabă cu acele domnii. Să fie sănătoși, cu tot neamul lor. Noi nu căutăm și dorim decât rostirea adevărului, fără de care, acest neam nu-și va putea găsi liniștea. Așadar, există cineva, îndrăznește careva din întinsul areal mioritic să-și asume rostirea adevărului așa cum s-a petrecut el? Să iasă public și să spună: ...așa...așa...așa! Bineînțeles că, pentru o astfel de năzbâtie, ar trebui să aibă sânge în ”instalație”, nu glumă...

Citându-i pe strămoșii noștri, care descoperiseră că ”verba volant” și doar ”scripta manent”, mai mult chiar, pentru a le urma exemplul, cineva ar trebui să pună mâna pe ”pană” și pe hârtie. Apoi, să se aștepte la orice, din partea acelora, deloc puțini, care și-au vândut conștiința pentru niscaiva arginți sau felurite privilegii. Așa este la noi, așa ”e oamenii” noștri, ca să respect și graiul specific respectivilor. Doar nu vor renunța aceia la statutul privilegiat, obținut prin trădare și linguşeli, ca să ce? Ce să obțină și pentru cine? Le va părea absurd...

Pe de altă parte, se vede de departe că neamul nostru duce lipsă de nebuni, dintre cei care-și sacrifică bunăstarea și liniștea pentru te miri ce.... Spre exemplu pentru adevăr, adevărul pe care numai ce l-am pomenit.

Nu pot să nu-mi amintesc de marele Țuțea, poate ultimul român care a fost în stare să înfrunte, în picioare, dihania antinațională de sub mantaua democrației de import bolșevic. Și nu mă pot abține de la a-l cita: ”*Am făcut treișpe ani de pușcărie pentru un popor de idioți*”. Așa deci. Aceștia suntem sau, cel puțin am

devenit așa ceva. Comentariile sunt de prisos. Și când te gândești că nimic nu s-a schimbat de atunci, deoarece vorbim de apucături ”scrise” în gene...

Actualul subiect este legat de perioada ce am menționat-o de la bun început. Dar, ce să se fi întâmplat atunci, atât de important pentru mine, încât să mă urmărească în lungul răstimp, fără a-mi da pace, până când voi fi decis să revin la origini, să scormonesc, să găsesc și să înțeleg? Voi reuși să fac această călătorie, după care să revin și să aduc lumină? Poate... Adică nu! Nu acesta-i tonul. Pur și simplu trebuie, trebuie să reușesc! Nu există alternativă.

Prin urmare, iată-mă ocupat din nou cu ceea ce place spiritului mei explorator, ”compoziția cu gânduri”. Deja mă bucur... mă bucur de unul singur pentru ceea ce va urma, un ”festival creativ” cum nu am mai săvârșit de ceva vreme. Doar subiectul s-a schimbat, dat fiind contextul momentului, de care, nu am încotru și trebuie să mă ocup punctual. Asemenea ocazie nu se ratează, mai ales că se referă la ”aventuri” cu care eu însumi m-am confruntat.

Am spus aventuri? Chiar așa și sunt gata să explic. Când este vorba să ai a face cu oameni, eu consider că vei trăi aventuri. Nimic nu poate fi mai neprevăzut și riscant decât confruntarea cu oameni, adică cu cele mai fioroase jivine existente în această lume.

O categorie anume este vizată, anume cea a zișilor ”funcționari publici”. Cu respectivii am avut plăcerea și la ei mă voi referi. Nu la amănunt și nicidecum nominal. Ce rost ar avea? Să fie doar o constatare, pe cât de generală, pe atât de penetrantă în conștiința individuală, astfel încât să rămânem cu o imunizare defensivă și de durată!

Despre ce ar fi vorba? Să ne gândim

exact la momentul actual, la marea vânzoleală pricinuită de ale noastre "alegeri democratice". Atât de democratice încât am fost martori la o premieră... Nu intenționez să detailez. Îmi amintesc doar de experiența personală cu acea categorie, a funcționarilor publici, dintre care unii – vânzuți și manevrați - de o factură josnică. Ceea ce nu reprezintă pericolul maxim, cât faptul că acei indivizi decid asupra destinului altora, a "furnicuțelor". Ei bine, până aici! Am ajuns la categoria "de netolerat", și vom constata care-i următorul pas de făcut. Mă tem că unul, pe cât de incomod, pe atât de obligatoriu... Este și acesta un subiect, așa cum spuneam, chiar foarte actual. Gândiți-vă, căci bate la ușă...

"Să luăm aminte", zic eu - cum suntem îndemnați la biserică - și să facem din crezul împotriva mârșăviei o biserică precum stânca, o citadelă a conștiinței noastre neabătute! Este exact aceea de care avem nevoie!

Ceva mai devreme am pomenit cuvântul-cheie, cheia tuturor explicațiilor pentru neajunsurile abătute asupra țării de trei decenii încoace. Și repet, evit a intra în detalii. Doar atât: rostesc cuvântul acela, "Revoluție". Mă aștept ca toată suflarea care-și poate folosi neuronii să înțeleagă și să fie de acord că de acolo ni se trag toate, bune și rele... Dar stați! Care vor fi fost cele bune? Au fost și din acelea până la urmă? Par să fie destui aceia care, gândind ceva mai mult, se cam îndoiesc...

Un banc doresc să vă spun și sper să nu uit. Mai bine vi-l spun chiar acum. Se întâmpla prin anii '50, în Crimeea, unde cetățenii sovietici merituoși erau răsplătiți cu vacanțe la mare, prin "sindicat". Poate rememorați și dumneavoastră situații similare, din

propria experiență. Mie îmi place la culme, reprezentând o chintesență a mărețelor "victorii proletare". În plus, se potrivește bine în orice epocă...

Doi vechi camarazi se întâlnesc după ani și ani.

- Ivan: Alioșa, cât mă bucur să te văd!

- Alioșa: Ivan, nu m-am așteptat la așa surpriză.

Apoi, amândoi pe rând:

- O, ce mai vremuri am trăit noi....

- Ivan: Alioșa, îți mai amintești cum a fost la revoluție?

- Alioșa: Daaa... Mai știi când a venit tovarășul Lenin și ne-a cerut să distrugem fabricile capitaliștilor?

- Ivan: Daaa... Ce tare a fost... Am spart totul!

Amândoi cad pe gânduri, iar după un timp:

- Alioșa: Spune-mi Ivan, că nu mai știu... Până la urmă, ce s-a ales din revoluția aceea?

- ?

Comentariile sunt de prisos și încă o dată repet: nu este menirea mea să judec. Judecata este meseria acelor funcționari cu studii înalte, dintre care unii, sus de tot, se cheamă "constituționali".

Măi, să fie! Țștia s-au ajuns... Nu mă miră că unii se consideră "zei"! În realitate, sunt doar o altă categorie de conțopiști.

Pentru că tot veni vorba: dintre respectivii, unii tocmai s-au găsit să respingă drepturile legitime ale unei oarecare persoane turbulente, făcând de pomină firava noastră "democrație originală" – vorba aceea iliesciană.

Mă rog, s-ar putea ca eu să nu fiu cel mai potrivit în a aprecia beneficiile dobândite cândva, într-o iarnă... Păi da, acum putem să fluierăm în biserici, să

fluierăm pân' să ne scuipăm bojecii, dar se sinchisește careva, acolo sus? Pariez că nimeni.

Cunoașteți vorba aceea?: "Câinii latră, caravana trece"... Trece caravana, nestingherită, oricât ar lătra câinii – adică noi - când își mai amintesc să o facă. Între timp, au obosit câinii, ba chiar s-au plictisit, de când au constatat că totul este în van... Țasta da, exercițiu democratic!

Prin urmare, iată o constatare. Atâta doar că, o constatare nu este și o soluție. Care ar fi, totuși, soluția pentru noi? Fără să vreau, gândul mă poartă iarăși spre acel cuvânt cumplit, mai ales că se apropie iarna și ... Decembrie.

Care să fi fost cuvântul? Aha... "Revoluție"... mă rog. Dar ce să vezi? Nici că mai impresionează pe cineva. S-a mușcat o dată... Ajunge! Gata! Să vină următorii și să deconteze restul.

O perspectivă nu foarte optimistă.

N-au trăit pentru ei...

Iulia PINTEA,
Eseist, Arad

Emblemă sau crez, aceste cuvinte îi reprezintă pe cei îndeletniciți cu meșteșugul gingaș al cuvântului.

Chiar de au părăsit sau părăsesc plaja finită, timpul trăit pentru a se consacra cuvântului scris întru înălțarea culturii, a literaturii neamului îi fixează în eternitate.

Constructorii de cuvinte fiind, lasă o moștenire ce este parte din edificiul existenței noastre.

Prin poarta timpului vin cu o menire și pleacă având menirea împlinită.

Cu 155 de ani în urmă, în toamna târzie - 14 noiembrie, a venit Iulia Hașdeu, „merveilleux genie”, după cum a numit-o profesorul ei de la Collège de France.

Înmănunchea idealul însușirilor unei tinere creatoare cu o imaginație atât de fecundă, un suflet, un spirit atât de frumos și sincer.

Personalitatea-i autentică străbate toate creațiile sale literare: poezie, povestire, dramă istorică, roman, jurnal de călătorie.

Însemnările despre călătorie pot fi considerate izbutite reportaje despre locuri și locuitori, obiceiuri și tradiții, fie că e vorba de țara ei dragă, România, sau de țările văzute, Olanda, Elveția...

Cât patos pentru „mon pays”, ori „Fleurs des Carpathes”! Suferă când aude compatrioți vorbindu-și țara de rău:

„Mereu îi găsește cusururi /Când vorbește de a lui țară.”

„De-aceea, cu orice cusururi/Ce patriei sale i le află,

Cu orice greșeli, ea de-a pururi/Îi rămâne scumpă și dragă.”

(*Patrie* - traducere Traian Demetrescu)

Prin ineditul posibilităților creatoare, înzestrată cu o memorie neobișnuită, Iulia ar fi fost prima femeie doctor în litere a Facultății din Paris, de nu s-ar fi răzbunat „Pasărea cu clonț de rubin.”

Rămâne însă fiica ce-și onorează ca nimeni altcineva deviza familiei „Pace, Onoare, Știință.”

Ne-a lăsat moștenire opera ei, dovada identității, a sufletului de româncă ce a păstrat nealterate toate ale ființei noastre naționale.

Prin poarta timpului a intrat cu a sa menire scriitorul Ion Brad și a plecat în urmă cu 5 ani (2019) lăsându-ne o valoroasă moștenire literară.

Poet, esecist, prozator, me-morialist, dramaturg, traducător, acesta s-a remarcat și ca valoros diplomat.

Meritele literare sunt recunoscute și materializate în premiile primite.

Amintesc doar: Premiul Uniunii Scriitorilor pentru placheta „Cele patru anotimpuri”, Premiul Academiei Române - volumul de versuri „Cu timpul meu”, Premiul pentru poezie „Transilvania” în cadrul Festivalului Internațional „Lucian Blaga Cluj.”

În anul 2008, donează Biblioteca Județene „Octavian Goga” Cluj, fondul de documente de 2000 de pagini (manuscrise, olografe, traduceri, corespondență valoroasă cu per-so-nalități ale culturii române, cores-pondență diplomatică, fotografii...).

Acolo, într-o prestigioasă instituție de cultură, cel plecat din ținuturile Blajului să-și săvârșească studiile în cetatea învățământului transilvan, își depune toate cele împlinite prin meșteșugul gingaș al cuvântului.

Iată cum peste „nemărginirea timpului” rămân cei care n-au trăit pentru ei și în toamna acestui an, 2024, „din ramurile gândului” izvorât-a pentru ei cuvânt de aducere-aminte, prețuire și recunoștință.

PAȘI PRIN TRECUT

Mihaela POPA,
prozator, Arad

Astăzi ne întâlnim cu cineva care mai ales perioada aceasta a anului, avea

un rol important fiind soție, mamă , femeie antreprenor înainte de a avea acest termen : Maria Suciuc, a doua soție a unuia din corifeii Marii Uniri : Dr. Ioan Suciuc.

Unde a avut loc întâlnirea mea cu ea? Ei bine între câteva dosare voluminoase ale Arhivelor Naționale Filiala Județeană Arad.

Mă pasionează istoria femeilor din spatele bărbaților care au adus importante schimbări orașului și cursului istoric din Arad și România la început de secol XX.

E cumva impropriu spus spatele , aș risca să zic, femeile alături de care acești domni și-au lăsat amprenta asupra istoriei noastre locale, comune.

Era o zi de marți frunzăream aceste dosare și deodată aud „ Hei! Vezi că prin scrisorile astea , dacă reușești să ne descifrezi scrisul ai să afli mai multe decât din n cărți citite . E povestea noastră de iubire, de viață, cu bune , cu rele”.

Mă uitam în jur crezând că am vreun radio pornit la telefon, dar nu ...aceste cuvinte se auzeau dinspre cutiile cu documente. Istoria ne vorbește doar să avem urechi să o auzim.

„Da, cu tine vorbesc, de ani de zile stau cuminte aici așteptând să vină cineva să mă găsească și să mă întrebe și pe mine una alta.

Știi că Palatul de pe strada Luther nr.3 a fost ideea mea?

„ Da știu, mereu m-a fascinat, bine la început știam doar că e un monument istoric și că se numește Palatul Suciuc însă îl asociazam mai repede cu soțul Dvs.

„ Sincer el nu prea a fost de acord , și -a dorit o casă încăpătoare pentru noi

dar nu un Palat. Eu ii zicea, uite-te la ceilalți că au construite Palate, cu ce suntem noi mai prejos. Îi cer tatei să ne ajute, tu ești în câteva consilii de administrație la bănci, putem lua împrumuturi la o adică.

A fost sperat toată perioada în care arhitectul Niga făcea proiectul și ne găsea constructorii potriviți. El, dragul nu a vrut ca alții să zică că se dă mare, cum ați spune voi astăzi.”

„Dar cum de ați decis să îl faceți așa de mare cu atâtea ornamente și cu birouri din start gândite la parter?”

„Am tot fost prin împrejurimi, gen Szeged, Budapesta și mi-am zis ce noi la Arad nu am putea? Aveam terenul , aveam și alte Palate, al nostru se va încadra perfect.”

„Acum că îl vedeți că se cam degradează ce simțiți?”

„Ei bine mă cam doare sufletul însă trag speranța că actualii locatari vor ști să îl conserve și restaureze pentru că o clădire , fațada sa este o țesătură a poveștii familiei , a arhitectului.”

„Doamna Maria, promit că data viitoare vin pregătită cu întrebări și aștept să îmi spuneți povestea Dvs de viață, nu doar cea a Palatului.”

„Perfect, eu aici sunt!”

„Ai văzut ce faină e doamna Maria?”

„Da, e doamna care mereu ne aduce lucruri bune, aici la Arhive!”

Atunci am realizat că doamna mea Maria s-a retras cuminte la locul ei în cutia cu amintiri așteptându-mă să revin pentru a-i spune povestea.

MICROBUZUL CU 8 LOCURI

Diana CUJBA,
prozator, Ineu

Capitolul 11

Se împlineau 10 ani de când Corina și Radu își pusese războaie pe mână.

Corina se maturizase, mai ales după episodul cu Miruna. Îl iubea încă pe Radu, dar nu ca la început. Cred că mai degrabă se obișnuise cu el, obișnuința nu trebuie confundată cu dragostea. Deseori facem această confuzie.

Oare greșesc?

Era pe deplin conștientă că soțul ei nu renunțase la Miruna, dar nu aducea în discuție niciodată acest subiect. Radu nu pronunța niciodată cuvântul divorț prin urmare însemna că o mai iubește? Cine putea să mai înțeleagă?

Oricum nu era suficient ca relația să fie bună dar-mi-te perfectă! Corina, în sufletul ei, acolo bine ascuns, avea ceva care îi spune că era o greșeală să continue acest mariaj, dar cu toate acestea nu era deloc pregătită să renunțe. Era în așteptare de ceva, nu știa nici ea ce, convinsă că soarta va lua o decizie în locul ei. Cândva... Pe ce se baza?

Laura! Doctorița intrase ca un uragan în viața lui Radu Popovici, lucru evident pentru toată lumea și, de data asta, și pentru Corina. Era doar chestiune de timp.

- Dora, zise ea, au o relație. Cred că a început imediat ce ea a venit la Timișoara. Laura nu este Miruna. Tipa asta vrea totul, nu se mulțumește să fie pe locul doi, sunt convinsă. Nu face mutra asta, draga mea, știi că am dreptate. Nu mai sunt cea de acum cinci ani!

Dora zâmbi ascultându-și prietena. Știa că nu greșește, dar nu se simțea în stare să recunoască așa brutal ceva atât de evident și în același timp așa de delicat.

- Lasă-mă să nu te cred, zise prietena. Tu dacă te-ai ars o dată acum suflă și în iaurt. Radu nu este ca al meu. Relu se culcă cu orice femeie, al tău este mai exigent. Doamne, poate s-a culcat și cu ea, dar nimic mai mult. Stai liniștită, continuă Dora fără convingere, nu te va lăsa. Nici gând!

- Vom vedea, dar a doua oară nu am intenția să trec cu vederea și să-l iert. Voi pune capăt acestei căsătorii. Să fii convinsă, Dora, nu voi sta în continuare în așa situație.

- Ei, aici lasă-mă să te contrazic, interviu Dora. Ai să-l ierți și până când îl vei iubi îl vei ierta. Punem pariu pe ce vrei tu!

- Punem, dar îți spun de pe acum că vei pierde pariul.

- Dora avea dreptate, interviu ca de obicei Florica întrerupând-o afectuos pe Corina. Ei deja aveau o relație. Greșesc?

- Nu, nu greșești. După informațiile mele nu a trecut nicio lună după angajarea Laurei în spital că cei doi erau deja amanți.

- Acesta da bărbat! izbucni admirativ șoferul. Fetelor, vă spun sincer mie tipul începe să-mi placă. Nu iartă nimic! ce noroc mai are!

- Auzi la el! se repezi glumind Florica. Acum te dăm jos și o punem pe Sofia la volan. Soțul ei are un microbuz

și-l mai conduce și ea din când în când. Ai grijă, domnule, ce spui!

Râsete. Șoferul se simțea protagonist și îi plăcea rolul. Continuă gluma:

- Retrag tot! Sunteți prea multe, eu singur, bietul de mine! Mă predau! Nu mai scot un cuvânt!

- Bine faci! se auzi o altă voce pe același ton jucăuș și glumeț.

(Fragment extras din volumul „Autobuzul cu 8 locuri”, Gutenberg)

SEMANTICA LOZINCILOR REVOLUȚIEI DIN 1989 DE LA ARAD

Vlad SFÂRĂILĂ,
Masterand, Cluj

Încă din după-amiaza zilei de 20 decembrie 1989, grupuri de tineri arădeni, influențați de evenimentele de la

Timișoara din zilele precedente, se adună în piețe și pe străzi. În dimineața lui 21 decembrie 1989, la Arad, muncitorii de la întreprinderile

Oro-logerie Industrială, Strungul, Vagoane, CFR, Tricoul roșu și alți cetățeni aflați pe stradă pornesc să demonstreze pașnic spre piața centrală a orașului.⁴⁶ Caracterul pașnic al manifestației (*Fără x!*) e esențial, recurgerea la violență riscând să compromită cauza acestora: *Fără*

⁴⁶ Șimăndan, Emil, „Repere Cronologice” în „Revoluția Română din decembrie '89 de la Arad”, Arad, Editura Fundației Ioan Slavici, 2008

*violență!, Fără spargeri!, Fără deteriorări!*⁴⁷

Depășesc barajul armatei și ajung în fața Comitetului județean Arad al P.C.R. În fața TAB-urilor armatei, militarilor cu arme și baionete în poziție de luptă, scandează lozinci anticeaușiste.

A doua zi, zeci de mii de oameni continuă demonstrațiile în centrul orașului, iar mai mulți lideri se adresează mulțimii cu ajutorul unei stații de amplificare.

Odată cu părăsirea Comitetului Central de către Nicolae Ceaușescu și cu retragerea armatei din sediul administrativ al orașului, revoluționarii, intrați în clădire, declară de la balcon Aradul drept oraș liber. Seara lui 22 decembrie marchează debutul *psihozei teroriste*, soldată până la momentul execuției soților Ceaușescu (25 decembrie) cu 19 persoane decedate și 38 de răniți.⁴⁸

În urma analizei lozincilor, am remarcat cum locutorul încearcă sublinierea unității pentru scopul comun, probabil pentru a legitima și largi mișcarea.

Grupul *revoluționarii* se identifică cu poporul (*Noi suntem poporul!*⁴⁹), conferind revoltei legitimitatea unei manifestări cu caracter național. Dimensiunea națională este și mai bine pusă în evidență prin lozincă *Trăiască, trăiască Moldova, Ardealul și Țara Românească!*⁵⁰, dar și prin continuarea tradiției revoluționare simbolizată prin cântecul de la 1848, *Deșteaptă-te române!*⁵¹

Grupul *revoluționarii* se situează pe același plan cu alte categorii articulate prin discurs, *potențiali susținători ai revoluției* și *potențiali susținători ai revoluției, dar încă de partea regimului oficial*.

Aplanarea diferențelor e realizată prin sublinierea apartenenței la același neam (*Suntem un popor unit!, Și voi sunteți români!*⁵²).

Grupul *potențiali susținători ai revoluției* e chemat în sprijinul demonstrațiilor (*Veniți cu noi!*) sau e conturat ca susținător al *revo-luțio-narilor: Biserica e cu noi!, Europa e cu noi!*⁵³

⁴⁷ Șimăndan, Emil, *Revoluția Română din decembrie '89 de la Arad*, Arad, Editura Fundației Ioan Slavici, 2008; Vezi și *Adevărul*, Biblioteca Digitală Arad, anul I, nr.1, 1989-12-23, accesibil la

<https://digital.bibliotecaarad.ro/s/periodice/item/141634> [accesat la data de 13.08.2024]; *Adevărul*, Biblioteca Digitală Arad anul I, nr. 2, 1989-12-24, accesibil la <https://digital.bibliotecaarad.ro/s/periodice/item/141635> [accesat la data de 13.08.2023]; *Adevărul*, Biblioteca Digitală Arad anul I, nr. 3, 1989-12-25, accesibil la <https://digital.bibliotecaarad.ro/s/periodice/item/141636> [accesat la data de 13.08.2024]

⁴⁸ Șimăndan, Emil, „Repere Cronologice”...

⁴⁹ Șimăndan, Emil, *Revoluția Română din decembrie '89 de la Arad...*; Vezi și *Adevărul*, Biblioteca Digitală Arad, anul I, nr.1, 1989-12-23...; *Adevărul*, Biblioteca Digitală Arad anul I,

nr. 2, 1989-12-24...; *Adevărul*, Biblioteca Digitală Arad anul I, nr. 3, 1989-12-25

⁵⁰ Ibidem

⁵¹ Florin Abraham, „Semantica lozincilor Revoluției române în decembrie 1989”, în Buletinul Cercurilor Științifice Studentești Arheologie-Istorie, Universitatea 1 Decembrie 1918 din Alba-Iulia; nr.4; 1998; p. 187-190, accesibil la http://diam.uab.ro/istorie.uab.ro/publicatii/colectia_bcsc/bcss_4/26_abraham.pdf [accesat la data de 13.08.2024]

⁵² Emil, Șimăndan, *Revoluția Română din decembrie '89 de la Arad...*; Vezi și *Adevărul*, Biblioteca Digitală Arad, anul I, nr.1, 1989-12-23...; *Adevărul*, Biblioteca Digitală Arad anul I, nr. 2, 1989-12-24...; *Adevărul*, Biblioteca Digitală Arad anul I, nr. 3, 1989-12-25

⁵³ Ibidem

În privința categoriei *potențiali susținători ai revoluției, dar încă de partea regimului oficial*, actorii *armata și poliția* nu sunt evaluați negativ, ci sunt plasați de locutor pe același plan: *Armata a fost cu noi!, Armata și poporul astăzi e eroul!, Armata și poporul alungă dictatorul!, Poliția e cu noi!*⁵⁴ Se face și apel la menirea armatei prin raportare la represiunea din perioada anterioară: *Nu faceți ca la Timișoara!*⁵⁵ De altfel, întreaga mișcare revoluționară se raportează la punctul de origine de la **Timișoara**, asumându-și rolul continuator al acesteia (*Timișoara, Timișoara!, Pentru Timișoara!*⁵⁶).

Toate aceste abordări pot trimite la nevoia unei mai mari șanse de victorii prin ispitirea altor actori (implicit și prin necondamnarea acestora), chiar dacă aceștia se situează încă de partea regimului oficial, cum sunt cei care aparțin grupului *potențiali susținători ai revoluției, dar încă de partea regimului oficial*.

O componentă importantă a lozincilor o reprezintă **revendicările**, care se disting adesea prin predicatul explicit sau subînțeles *Vrem + obiectul*!. Pot fi grupate *grosso modo* în două arii semantice: **pentru bunuri și servicii** (*Nu mai vrem cartele!*⁵⁷) și **pentru democrație politică** (*Vrem libertatea*

*presei!, Libertatea cu-vantului!, Libertate!, Trăiască Ro-mânia liberă!*⁵⁸).

Perspectiva victoriei este justă *pentru că aparține poporului* (Victorie poporului!⁵⁹). Falsa opoziție *Acum sau niciodată!* îndeamnă la coagularea tuturor energiilor *aici și acum*, impune urgența victoriei în acest moment, din moment ce singura alternativă este împlinirea ei *niciodată*. De aici, apare importanța unei unități strânse (*Să fim uniți!, Suntem uniți!*⁶⁰).

Discursurile articulează, pe lângă obiecte, subiecte și probleme, direcții de acțiune sau politici care să le abordeze.⁶¹

Adversarul – grupul *puterea comunistă* (evaluat negativ) este pasivizat în raport cu grupul *re-voluționarii*, iar una dintre acțiunile principale desfășurată dinspre emițător spre receptor este **răsturnarea**⁶² (*Jos x!, Fără x!*).

Concentrarea discursului asupra lui Nicolae Ceaușescu (*Jos cu Ceaușescu!, Jos Ceaușescu!, Jos cu realesul!*⁶³), a primei-secreta-re Elena Pugna (*Jos cu dumneata!*⁶⁴) și regimului dictatorial/comunist (*Jos cu dictatura!, Jos regimul!, Jos cu comuniștii!*⁶⁵) se poate explica atât prin lipsa de relevanță a nominalizării altor actori (instituția/structura birocratică/ regimul politic e cea care contează pentru emițător și nu componentele sale nominalizate), cât și prin aspirația de a lărgi cât mai mult

⁵⁴ Ibidem

⁵⁵ Ibidem

⁵⁶ Ibidem

⁵⁷ Ibidem

⁵⁸ Ibidem

⁵⁹ Ibidem

⁶⁰ Ibidem

⁶¹ Kevin C., Dunn; Iver B., Neumann, „3. Key Analytical Points” în „Undertaking Discourse Analysis for Social Research”, University of Michigan Press, 2016, p.43-82

⁶² Călin Morar-Vulcu, „Acțiuni și reacții” în *Republica își făurește oamenii. Construcția identităților politice în discursul oficial în România, 1948-1965*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2007, p.192-194

⁶³ Ibidem

⁶⁴ Ibidem

⁶⁵ Ibidem

proporția actorilor reuniți împotriva grupului *puterii comuniste*.

Țintirea frecventă a lui Nicolae Ceaușescu surprinde, pe lângă componenta practică a relevanței sale constituționale, și dimensiunea simbolică a personajului, ca figura cea mai sugestivă pentru o ordine politico-socială contestată. Mesajele îi impută calitatea de asupritor (*Moarte dic-ta-torului!, Jos dictatorii!*⁶⁶), trimit la condiția socială modestă/de impostor (*Jos cizamarul!, Ceaușescu cine ești, un escroc din Scornicești!*⁶⁷), îl fac răspunzător pentru victimele omenești (*Jos criminalul!, Jos cu criminalul!, Jos asasinul!, Moarte criminalului!, Pică, porcul, dictatorul!*⁶⁸).

Lozincile asociază nevoia de răsturnare a dictatorului cu momentul Crăciunului (*Tăiați porcul din Scornicești!, Să ne aducă Moș Crăciun un conducător mai bun!*⁶⁹). Soluția răsturnării secretarului general trebuie dublată de tragerea lui la răspundere (*Ceaușescu judecat pentru sângele vărsat!*⁷⁰).

Alături de **răsturnare**⁷¹, o altă acțiune desprinsă este **respingerea**. Lozincile îndeamnă la îm-pie-dicarea/refuzul respectării dispozițiilor autorităților și la respingerea dis-cursului oficial: *Nu plecăm acasă!, Nu suntem huligani!, Nu suntem fasciști!, Noi nu suntem huligani-fasciști!*⁷²

Lozincile scot în evidență esența frustrărilor și dorințelor colective ale revoluționarilor și constituie cea mai importantă modalitate de realizare a coeziunii acestora. Se impun, prin generalizare, repetare și activizare, numai acele idei care stârnesc cointeresarea indivizilor. Totuși, can-titatea dorințelor colective interiorizate este mai mare decât cea formulată explicit.⁷³

⁶⁶ Ibidem

⁶⁷ Ibidem

⁶⁸ Ibidem

⁶⁹ Ibidem

⁷⁰ Ibidem

⁷¹ Călin Morar-Vulcu, „Acțiuni și reacții”... p.192-194

⁷² Șimăndan, Emil, *Revoluția Română din decembrie '89 de la Arad...*; Vezi și *Adevărul*,

Biblioteca Digitală Arad, anul I, nr.1, 1989-12-23...; *Adevărul*, Biblioteca Digitală Arad anul I, nr. 2, 1989-12-24...; *Adevărul*, Biblioteca Digitală Arad anul I, nr. 3, 1989-12-25

⁷³ Florin Abraham, „Semantica lozincilor Revoluției române în decembrie 1989”...

PERSONALIA-EVENIMENT

NU-I UITĂM PE CEI CĂZUȚI ÎN RĂZBOI: 80 DE ANI DE LA EROICELE LUPTE DE LA PĂULIȘ

Carina A. BABA,
Scriitor, Arad

Cu ocazia împlinirii a 80 de ani de la eroicele lupte de la Păuliș, au fost organizate ceremonii de evocare și comemorare a eroilor Detașamentului Păuliș. Astfel, Batalionul 191 Infanterie „Colonel Radu Golescu” Arad, în parteneriat cu

Inspectoratul pentru Situații de Urgență „Vasile Goldiș” Arad, Inspectoratul de Poliție Județean Arad, Inspectoratul de Jandarmi Județean Arad, Consiliul Județean Arad, Instituția Prefectului Județului Arad, Inspectoratul Școlar Județean Arad, Primăria Păuliș, Primăria Lipova, Centrul Cultural Județean Arad, Asociația Leii Arădeni, Asociația Cetatea Voluntarilor, Asociația ONOR – Oameni, Națiune, Onoare, Respect, Asociația Națională a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră „Ziridava” Arad și Filiala Județeană Arad a Cultului Eroilor „Detașamentul Păuliș” i-a invitat pe arădeni să ia parte la prima ediție a Marșului Eroilor de la Păuliș – PĂULIȘ 80 (1944 – 2024). Acesta s-a desfășurat vineri, 13 septembrie 2024, presupunând parcurgerea unui traseu de 12 kilometri, pe jos sau cu bicicleta, având ca punct de plecare fosta Școala Militară de Subofițeri în Rezervă din localitatea Radna. Pe parcursul traseului a fost purtată Flacăra Speranței (Special

Olympics România), ca mesaj al incluziunii persoanelor cu dizabilități intelectuale în activitățile societale. Punctul final al traseului a fost la Monumentul Eroilor de la Păuliș, unde a avut loc festivitatea de premiere a participanților.

Manifestările de comemorare au continuat sâmbătă, 14 septembrie 2024, prin depunerea de coroane la Monumentul Eroilor de la Păuliș, la bustul căpitanului Ioan Fătu și în Cimitirul Eroilor de la Radna. De asemenea, a fost inaugurat Muzeul Bătăliei de la Păuliș „Nici pe aici nu se trece!” În muzeul militar din Păuliș au ajuns înscrisuri, ținute militare, medalii, cărți și ordine de zi emise pe unitate la vremea respectivă, din perioada luptelor de la Păuliș.

Ceremonialul religios a fost oficiat de către Î.P.S. Dr. Timotei Sevcicu, Arhiepiscop al Aradului, iar ceremonialul militar s-a desfășurat prin prezentarea onorului și intonarea Imnului Național al României. Urmașului veteranului „Detașamentului Păuliș”, Nicolae Streian, dar și urmașului infirmierei Elena Chiriță li s-au acordat diplome de către Asociația ASTRA ARĂDEANĂ. De asemenea, au fost oferite monede comemorative unor personalități deosebite, care au contribuit

la menținerea vie a memoriei acestor evenimente istorice. Manifestările s-au finalizat prin survolul deasupra Monumentului Eroilor al elicopterelor de la Baza Aeriană Timișoara.

Căpitanul Ioan Fătu este doar unul dintre eroii de la Păuliș. A căzut într-o confruntare corp la corp, eliminând cinci inamici. Avea doar 32 de ani. Sunt cunoscute ultimele sale cuvinte: „Înainte, băieții mei!”, încurajându-i pe soldații din compania sa să continue atacul.

Născut în Bacău, și-a început cariera militară în 1935, ca sublocotenent, comandant de pluton în Regimentul 16 Dorobanți. După finalizarea studiilor, a fost avansat la gradul de locotenent. Vestea întoarcerii armelor împotriva Germaniei naziste l-a găsit la Radna, la Școala de subofițeri de infanterie în rezervă, căpitan, comandant al Companiei 6 Pușcași. A ținut în loc Divizia blindată „Budapesta”, alături de cei 83 de oameni în fruntea cărora se afla. Nu se știe sigur dacă a murit înjunghiat cu baioneta sau din cauza unei grenade, dar e cert că acesta a dovedit un imens curaj, raportul de forțe fiind de 8:1 în favoarea inamicului.

Generalul Alexandru M. Petrescu a fost comandantul Detașamentului Păuliș care a blocat înaintarea trupelor ungaro-germane pe Valea Mureșului. A luptat în ambele războaie mondiale, după absolvirea Școlii de Ofițeri de infanterie, în 1916, ajungând direct pe front. În 1941, a fost avansat colonel. După atacarea Aradului de către maghiari, a fost constituit Detașamentul Păuliș. Acesta, aflat sub conducerea colonelului Alexandru M. Petrescu, a primit ordin să organizeze apărarea în fața localității Păuliș și să nu dea voie inamicului să pătrundă în Defileul Mureșului. Această misiune a fost

ordonată în preajma datei de 10 septembrie 1944. Detașamentul Păuliș cuprindea 755 elevi ai școlii militare de subofițeri rezerviști nr. 5 de la Radna, cărora li s-au alăturat, ca unități de întărire, 569 soldați din Regimentul 96 infanterie, 360 soldați din Divizionul 61 artilerie grea și 124 de ofițeri și subofițeri. Imediat după luptele de la Păuliș și respingerea armatelor germane și ungare de pe Valea Mureșului, a continuat să avanseze cu trupele sale spre Arad și a cucerit aeroportul de la armata ungară.

Generalul Alexandru M. Petrescu a scris o carte despre acțiunea Detașamentului Păuliș: „Detașamentul Păuliș”, Editura Militară, București, 1965.

Aceștia sunt doar doi dintre eroii de la Păuliș, cărora poetul arădean George Ciudan le-a dedicat câteva versuri de o mare sensibilitate: „La Păuliș, sub poala viei,/ Dorm eroii României/ Alintați de-o șoaptă sfântă/ Ce Mureșul o cuvântă./ La Păuliș, când toamna vine,/ Vin feciorii să se-nchine,/ Nu la frumusețea viei/ La eroii României.”

Concept vizual: Mircea O. Boran

CASA CU PORȚILE FERECATE

Anișoara Laura MUSTEȚIU,
scriitor, Australia

Căldura zilei ridică o mantie subțire de praf în aerul uscat. Calea Bucerzii mi

se pare astăzi un pic mai tăcută. Dar nu pentru că e ea așa, ci pentru că așa o simt eu, acum... Amintirile mi se îndepărtează...

Încerc cu putere să le țin lângă mine, să-mi încălzească sihastrale momente. Dar ele se spulberă din nou, în răcorosul prezent. Înaintez cu pași moi, neliniștiți, adulmecând cu tălpile fiecare părticică de pământ din fața casei, cu o curte largă, protejată de privirile trecătorilor cu un zid alb, de ciment. Din melancolicul oftat, bătrânul zid lasă din când în când fărâmițe de pulbere să se împrăstie în aerul cald. L-aș îmbrățișa, dacă aș putea. Dar e prea mare, și prea lung. Banca de lemn din fața casei, tace, părăsită de o veșnicie. Tace, cu toate că are atâtea de spus ...

Cunoaște poveștile bunicilor, străbunicilor, vecinilor, și a celor ce au trecut prin fața ei. Îmi cunoaște și toate tainele mele, de copil, de adolescentă. Le ține acolo, în pieptul ei bătrân și lemnos. A devenit ursuză, și cuiele ruginite i-au ieșit în afară. 130 Nu mai vrea să primească vreun trecător. O sărut cu privirile. Știu că are și ea rănilor ei. Îi mulțumesc pentru bunătatea cu care m-a primit pe vremuri în poalele ei. Atunci, când priveam cu bunicii apusul soarelui, și așteptam vacile să se întoarcă de la pășunat. Stau în fața porții ferecate, și îmi văd sufletul-copil bătând cu pumnii în poarta veche de lemn. Strigă, dar nu-l

aude nimeni. Strigă din nou... dar îi răspunde doar o rafală de lacrimi. Poarta bunicilor rămâne închisă. Sufletul-copil se ridică pe vârfuri, încearcă să găsească cheia agățată în colțul interior al porții, acolo, unde bunica i-o lăsa de obicei. Dar poarta rămâne tăcută, ferecată în făcături lumești. Cheia nu mai e acolo, ca și numele de pe zidul șurii, Constantin Victor Pahon, care doarme sub varul proaspăt vopsit. Singurătatea mă strânge cu brațele ei fine, și-mi sting dorul din lacrimile ei. Îi mulțumesc că mi-a fost alături, la bine, la rău... E lângă mine și astăzi, de fapt e lângă mine de-o mică veșnicie. Aud strigătele copilăriei, zbătându-se din spatele porții ferecate... Odăița bunicilor e și ea închisă. Deslușesc glasuri voioase, povești de bunici și ciripituri de copil, muzică de Smokie din nopțile adolescenței, behăit de oi și urlat de lupi din iernile geroase, murmur de cărți și povești copilărești cu stelele. Amintirile îmi aduc în întâmpinare surâsul mamei, și miresme de mere, de nuci, de lână, miresme de iubire și bunătate.

Acest loc binecuvântat, care mi-a fost odată sfântul „acasă”, mă privește mut... și simt că e și el în durere. „Nu te necăji. Tu ești întotdeauna în inima mea. Plină cu viață, cu lumină, cu farmec și neferecată” îi spun, sărutând cu privirile ferestrele ce strălucesc întunecime. Mă îndepărtez, sleită de trăiri. Pășesc în sus, pe calea satului, și mă îndrept spre dealurile și munții liberi. Ei mă așteaptă. Mă așteaptă cu brațele deschise. Mirifica natură mă alină, mă alintă. Mă scufund în ea. Mă scufund în tăcere.

Natura își cerne în aer binecuvântata pace. Furtuna din sufletul meu se liniștește. Încet. Încet. Pufuri de păpădii îmi cără tristețea pe adieri de vânt... O lasă departe, pe un pisc de munte, lângă

o solitară Floare de Colț. După un timp, aud chiuituri și sunete de voieșie. Cineva mă strigă: - Anca, Anca! Îi recunosc imediat glasul. E Toderăș, prietenul meu drag din copilărie. Flutură cu mâna în aer, în semn de bucurie. Urc pe magicul covor de iarbă, presărat cu flori sălbatice, galbene, albăstrui, și albe. Îmi ridic privirile și zăresc forme mlădioase de dealuri. Par mângâiate de o puzderie de sclipiri de soare, cernute de pe tărâmul cerului. 132 Un seducător miros de pâine de casă făcut de Veta mă îmbie la o nouă realitate. Absorb din aerul cald, ce-mi aduce miros de tocăniță de miel la ceaun. Alerg spre filigoria de pe deal, îmi deschid larg brațele sufletului, și las înăuntru un roi de glasuri voioase. Sunt prietenii mei din copilărie, Milu, Ovidiu, Toricuța, Pifănel, Toderăș.

Mă năpădesc lacrimile de bucurie. Așa cum sunt ei, așa cum sunt eu, sunt tare fericită că-i am. Îmi privesc sufletul scuturându-se de tristeți ascunse. Îi zâmbesc, văzându-i puterea... văzându-l cum se înalță cu aripile încă rănite, se înalță spre o nouă lumină.

(Fragment din cartea CRÂMPEIE DIN VIAȚA UNEI FEMEII, Anișoara Laura Mustețiu)

Aforisme – Ioan Marta

- Colivia, un alt fel de lanț.
- Compromisul: o liniște tulbure.
- Timpul înmormântează până și cimitirele.
- Muchia nuanței separă iadul de rai.
- Sunt mulți originali, dar puțini inconfundabili.

AMPRENTA (A PATRA DISERTAȚIE OCAZIONALĂ)

Ioan Alexandru ARDELEAN,
scriitor, Macea

Mă gândeam ce aș putea lua ca subiect pentru *a patra disertație ocazională*, dar să fie tot din zona

membrelor su-perioare, mai bine zis a mâinii și deodată am strigat: **Evrika.** Eu nu am alergat în pielea goală să spun lumii ce am descoperit, doar am

început să scriu, deci tema celei de *a patra disertații ocazionale* va fi **amprenta.**

Amprenta, cuvânt cu foarte multe semnificații, încă o dată pot spune că-mi place să fiu român, limba română este o limbă vie plină de cuvinte care au mai multe sensuri, este o limbă frumoasă. Poate de aici și refrenul unui cântec devenit imn: „*Da vântu' bate, apa trece, pietrele rămân/E și grea e și frumoasă viața de român.*” (Mircea Rusu Band)

Amprenta are mai multe *omonime*, adică cuvinte cu semnificație diferită care se scriu și se pronunță la fel, voi încerca să amintesc mai jos câteva din omonimele cuvântului amprentă.

Amprenta – atunci când se referă la vocea unei persoane – amprenta vocală, care reprezintă totalitatea particularităților vocale specifice unui individ, cântăreț, aici poate că s-ar potrivi (un pic forțat) și timbrul vocal.

Amprenta – atunci când se referă la timp – amprenta timpului, urmă lăsată de trecerea timpului asupra oamenilor,

asupra obiectelor, asupra mediului înconjurător. Oamenii îmbătrânesc, obiectele se uzează, clădirile devin ruine... o idee care influențează societatea umană și poate da foc lumii, se pare suntem contemporani cu această idee amprentată în viața și destinul oamenilor.

Amprenta – atunci când se referă la cavitatea bucală – amprenta dentară sau mulajul cavității bucale servind pentru lucrările dentare, amprenta dentară folosește și în investigațiile cri-mi-na-listice.

Despre amprentă se poate vorbi chiar și atunci când vorbim despre suflet, da, există o amprentă a sufletului. Fiecare suflet este unic, nu există două suflete la fel. Sufletul are însușirile lui care nu se repetă în unicitatea lui.

Totuși cea mai importantă amprentă, raportată de mine la părțile corpului, rămâne desenul liniilor epidermei de pe ultima falangă a fiecărui deget(buricul degetului). Acest desen nu se repetă, fiecare individ are un singur desen, exact ca și în cazul amprenteii sufletului. Așa ne-a creat Dumnezeu pe fiecare dintre noi cu amprente diferite ale sufletului și ale degetelor.

După descoperirea amprenteii digitale și unicității acesteia, a început să fie folosită în investigațiile criminalistice pentru identificarea indivizilor care încalcă legea. Așa s-a dezvoltat o nouă metodă de a identifica diverse persoane: *dactiloscopia*.

Desenul liniilor epidermei unei persoane de-a lungul vieții nu se schimbă, rămâne același, doar mărimea diferă de la copil la adult. Ampretele rămân imprimate pe diverse obiecte folosite de o persoană. Așa s-au descoperit criminali care au folosit diverse arme lăsându-și ampretele pe acestea, hoți

celebri au fost prinși prin amprentarea lor. Astăzi serviciile din întreaga lume au baze de date cu amprentele a milioane de persoane.

Îmi aduc aminte că am avut nevoie de cazierul judiciar, care la vremea respectivă era eliberat de miliție. Cazierul mi-a fost eliberat după îndeplinirea anumitor formalități și după amprentarea mea, atunci procedul consta în înmuierea vârfului degetelor, chiar și a palmei în tuș negru și apăsare palmei și a degetelor pe numite formulare. Era o procedură mai mult decât greoaie, să fii blând în exprimare, oamenii rămâneau câteva zile cu mâinile pătate de tuș negru. Astăzi procedura este mult mai simplă un aparat electronic colectează amprente doar prin simpla trecere a mâinilor pe deasupra acestui aparat numit cititor/scaner de amprente.

În zilele noastre foarte multe dispozitive electronice folosesc amprenta digitală, telefoanele mobile au programul lor de identificare a utilizatorului prin amprenta digitală, chiar și băncile folosesc identificarea clienților în modul acesta, se deschid uși cu ajutorul amprenteii, case de bani și în multe alte locuri se folosește această metodă de identificare.

După ce oamenii, care fac diferite ilegalități, și-au dat seama de importanța amprentelor digitale și că pot fi identificați cu ajutorul lor, au început să poarte mănuși ca să nu rămână amprente la locul faptei, alții ștergeau obiectele pe care au pus mâna, ca acele urme invizibile să nu-i trădeze. Imaginația infracțională a mers atât de departe încât unii infractori și-au ars vârful degetelor cu acid, alții au tăiat cu lama desenul epidermei, totuși după vindecare, amprente erau identice cu cele de dinainte.

Desenul special de pe pielea degetelor era cunoscut de foarte multă vreme, cu mii de ani în urmă, amprente erau folosite pentru semnarea contractelor. În folosința criminaliștilor folosirea amprentelor intră abia în perioada anilor 1800 – 1900, unii criminaliști fiind la început destul de sceptici, totuși în anul 1903 undeva în America se prezintă la vestita închisoare Leawenvorth, fiind adus pentru încarcerare, un deținut pe nume Will West. Gardienii rămân uimiți deoarece aveau în custodie un deținut cu același nume și culmea și cu aceeași fizionomie. Aici intervin amprente digitale care vor face diferența dintre cei doi West, astfel de atunci nu au mai fost dubii în identificarea sigură a persoanelor și așa cum se știe, astăzi sunt folosite pe scară largă în multe domenii.

Totuși există oameni care nu au amprente, acest lucru s-a descoperit în ultimii ani, cazurile sunt destul de puține. Acești oameni fără amprente suferă de boala numită *adermatoglifie*, pielea de pe buricele degetelor are mici creștături care se numesc *dermatoglife*. Ampretele oamenilor se formează complet după 24 de săptămâni de la concepție și rămân neschimbate toată viața.

Mă opresc aici deoarece *disertația* mea, dacă voi continua, își va pierde caracterul *ocasional* și va deveni altceva.

ARS FOTOGRAFICA FOTO CLUB ARAD-2024

Selecție foto: Mircea Boran

COMPLEXUL MUZEAL ARAD

Adelina STOENESCU,
muzeograf

EXPOZIȚIA DE ARHEOLOGIE A COMPLEXULUI MUZEAL ARAD

În anii `70 ai secolului trecut, după o reamenajare radicală a întregului muzeu, expoziția permanentă de arheologie din cadrul Palatului Cultural a fost deschisă în 1979, iar peste două decenii, în urma schimbărilor politice din decembrie 1989, expozițiile permanente au fost eliberate de balastul ideologic. În anul 2015 expoziția de arheologie era închisă publicului. Lucrările de reamenajare a spațiilor muzeale din Palatul Cultural au demarat în anul 2023, în paralel cu pregătirea unui nou concept expozițional atât pentru expoziția de arheologie, cât și pentru viitoarele expoziții de istorie și etnografie.

În ceea ce privește expoziția de arheologie, lucrările au vizat amenajarea întregului spațiu expozițional și implementarea noului concept expozițional care are în vedere promovarea descoperirilor arheologice ale județului Arad și dispunerea cronologică a acestora. Expoziția este completată cu reconstituiri tridi-men-sionale și integrarea tehnologiei moderne în expoziție (sală imersivă pentru fortificația Epocii Bronzului de la *Sântana-Cetatea Veche*, masă interactivă pentru copii, proiecții video și reconstituiri grafice).

Text oferit de dr. Victor Sava, dr. Florin Mărginean și drd. Cristian Cireap (curatorii expoziției de arheologie):

Cercetările arheologice des-fă-șurate de-a lungul vremii în județul Arad au dus la cunoașterea nemijlocită a trecutului îndepărtat al acestor me-leaguri.

Importantele vestigii arheo-logice descoperite și informațiile obținute de arheologii arădeni se regăsesc în expoziția de arheologie a Complexului Muzeal Arad.

Circuitul expoziției de arheologie poartă vizitatorul prin toate epocile majore ale preistoriei și ale istoriei. Prima sală a expoziției este dedicată Epocii Paleolitice, Epocii Neolitice și Epocii

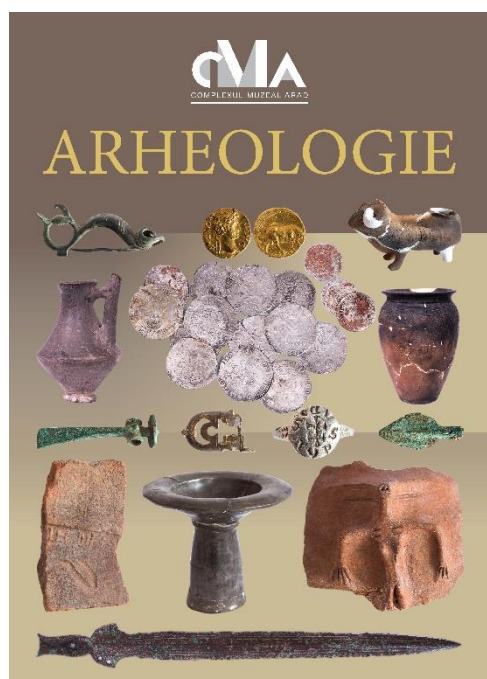
Neolitice. Vizitatorul poate vedea câteva dintre cele mai interesante vestigii ale perioadelor menționate și lectura in-formațiile asociate artefactelor. Punctul central al sălii este dedicat unui fragment ceramic, decorat cu o siluetă feminină, descoperit la Sânpetru German. Pentru a putea înțelege

mai bine acest important artefact neolitic, dispunerea clasică este însoțită de o reconstituire virtuală a piesei, împreună cu informațiile aferente. Acestora li se adaugă o reconstituire grafică a unui războinic din Epoca Eneolitică timpurie.

Prima parte a celei de-a doua săli este dedicată cimitirului Epocii Eneolitice timpurii de la Pecica-PEC011. Vizitatorul va putea vedea cele mai importante artefacte descoperite cu prilejul cercetărilor arheologice. Printre acestea se numără topoare masive din cupru, cuțite și vârfuri de săgeți realizate din piatră sau podoabe din oase de animale. Pentru o mai bună înțelegere a situației arheologice a fost reconstituit unul dintre cele mai interesante morminte descoperite la Pecica (cx. 142). În continuarea sălii sunt expuse artefacte relevante, specifice Epocii Bronzului, ca de pildă tipare pentru turnarea obiectelor de bronz, spade din

bronz, topoare, dar și vase ceramice și unelte realizate din oase de animale.

În sala a treia vizitatorii vor putea păși în universul perioadei antice. Aici sunt expuse panoplii ale războinicilor, urne funerare, vase de uz casnic, dar și monede din argint. Prezentarea clasică a artefactelor a fost completată cu reconstituirea unui războinic specific perioadei, dar și cu o proiecție în care pot fi urmărite informații privind cele mai importante descoperiri antice. Tot în această sală a fost reconstituită o scenă

funerară care are ca punct de plecare o importantă descoperire arheologică de la Milova.

Vestigii ale perioadei migrațiilor și din Epoca Medievală sunt expuse în sala a patra. Vizitatorul va putea observa atât viața cotidiană a unor comunități din perioadele menționate, cât și aspecte funerare. Viața de zi cu zi a oamenilor din Epoca Medievală este exprimată în primul rând prin artefactele expuse – vase ceramice, podoabe și unelte, dar și prin

reconstituirea unei locuințe și a unui cuptor pentru producerea vaselor din perioada dinastiei Arpadiene. Aspectele funerare identificate de arheologi sunt prezentate prin expunerea unor morminte specifice anumitor comunități și perioade, dar și prin proiecții video.

Un punct focal al expoziției de arheologie este cel al sălii imersive. Aici, vizitatorii vor putea face o călătorie captivantă în trecut, în fortificația Epocii Bronzului de la Sântana-Cetatea Veche. Cu ajutorul tehnologiei moderne, plecând de la importante cercetări arheologice realizate la Sântana, întreaga fortificație a fost reconstituită 3D. Reconstituirea virtuală este transpusă în această sală cu ajutorul tehnologiei LiDAR și a senzorilor de mișcare. Astfel, vizitatorii muzeului vor descoperi virtual fortificația Epocii Bronzului și vor interacționa cu unele situații punctuale.

În sala tezaurului sunt expuse piesele de valoare ale colecției muzeului arădean. Se remarcă podoabele de aur de la Pecica – cu o vechime de peste 6000 mii de ani, precum și o serie de monede antice, accesorii vestimentare, podoabe și monede din perioada migrațiilor, alături de tezaurele monetare și podoabele din perioada medievală.

Perioada medievală este ilustrată în ultima sală a expoziției. Aici, informațiile istorice și artefactele expuse sunt reprezentative pentru rolul jucat de comitatele Arad și Zărand în cadrul regatului Maghiar. Ultimul segment al expoziției este completat cu proiecții video, reconstituiri grafice și tridimensionale.

Gutenberg 60

Florica R. CÂNDEA,
Carina A. BABA

Context:

Aradul este orașul de la granița de vest, pe care Mureșul îl adumbrește la maluri. Evident, sunt foarte multe de văzut ori de știut în acest oraș cu parfum de istorie.

Conținuturi:

Recent, Gutenberg, inventatorul literelor de tipar, fost metalurgist și bijutier, și-a „strigat” fiii la Arad. Dincolo de aceste metafore, în anul 620 de la nașterea acestuia, nu greșim când spunem că la Arad „Constelația Gutenberg” este formată și oblăduită sub Tipografia și Editura Gutenberg de o revistă (magazin cultural) omonimă și un Salon mozaic.

Când am primit ediția de septembrie, editată de Ecaterina Mehesz, cerul avea culoarea strugurilor de toamnă, roșul era strigător din frunze - pagini călătore, iar albul amintea de cel al colii de tipar. Pentru că „Ediția aniversară 60 Gutenberg” se află la ceasul socotelilor: 3301 semnături și 3405 materiale (în anul 16 al existenței acestui produs cultural de Arad).

Tipografia și Editura oferă tot sprijinul pentru ca revista să fie oferită gratuit celor care iubesc literele.

Salonul Gutenberg a împlinit 15 ani, în anul când Tipografia avea 75 de ani de existență în industria arădeană. Un Salon unic, creat după modelul Al. T. Stamatiad (care va împlini curând 100 de ani de când a fost creat pe strada Calvin nr. 4, de scriitorul Al. T. Stamatiad,

profesor la Liceul de Băieți de atunci din Arad).

Salonul nu este un cenaclu în care să se ofere „rețete literare”, ci reunește oameni de cultură și frumos de toate profesiile și vârstele. Aici „frumosul” capătă ideea unui absolut, visat de fiecare invitat.

Ediția aniversară 60 cuprinde colaboratori din țară (remarcăm prezența unor membri ai UZPR din Arad și București), dar, la fel, diaspora este foarte bine reprezentată (adică, revista ajunge de la colaborator la cititor în țări unde comunitățile românești sunt bine sudate, exact până la poli - Serbia, Macedonia,

Spania, Ungaria, Austria, Australia ș.a.)

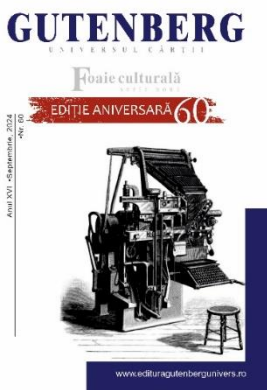
Rubricile prin care conținutul ajunge la cititor sunt, printre altele: Editorial, Arad-Documentar, Idei-opinii, Artă cuvântului, Salon Gutenberg, Debut, Recenzii, La o ceașcă de cafea, duminica, Aria diversitas, Eveniment ș.a.

Se cuvine să amintim că semnatarii fac din revistă una de colecție referențială și sunt din zone diverse de exprimare: istorie, presă, cultură, educație, creație, cercetare ș.a. (semnatarii fiind scriitori, jurnaliști, istorici, arhiviști, cercetători, studenți, esești ș.a.).

Astfel, nu greșim când afirmăm că în jurul unicei Constelații Gutenberg arădene se coagulează o lume culturală de oriunde ar fi, prin plaja producțiunii editoriale (pentru că aici, la tipografia arădeană, se editează și tipăresc de la calendare și afișe până la cărți de un mare interes).

Concluzii:

Recepția de Gală desfășurată în Sala Galla Forum Continental din Arad a fost

una a sărbătorii de revistă (care are un format de carte și cuprinde 112 pagini). Programul variat de „Café Concert” a adus un plus de eleganță Salonului și revistei aniversare.

Au fost prezenți la Recepția de Gală, reprezentanți și parteneri ai celor mai importante foruri educaționale și de cultură din Arad, dar și din alte zone de referință. O parte dintre cei prezenți s-a exprimat elogiativ asupra sprijinului material pe care editura și tipografia Gutenberg din Arad îl oferă pentru apariția neîntreruptă a acestui magazin cultural arădean – Gutenberg, revista fiind „un factor de răspândire a cuvântului tipărit, ca un act de cultură” (inginer Ioan Faur, administrator).

Au fost oferite Distincții aniversare Gutenberg 60 (ca însemn de fidelitate, consistență și recunoștință pentru apartenență la faptul scris-citit), procesele-verbale au fost citite de Livia Ciupav și de Mira Odagiu, membre ale Salonului. Au fost rostite toasturi: Smaranda Kafka, Teodora Artimon, Laurian Lodoabă, Mariana Nagy, Valeriu Ilica, Anton Ilica, Celus Ciobanu, Lucia Bibarț, Mia Criste, Iuliana Pinte. Atmosfera liric-muzicală a fost întreținută de Ioan Vasile Marcu, Cristian Neamțu, Lucia Bibarț și Laurian Lodoabă. Paul Krizner a avut o intervenție sacru-romanțată, care a încântat audiența. Unii dintre cei invitați au oferit cărți din creația proprie: Liviu Nadiș, Anton Ilica, Lucia Bibarț, Aurel Dragoș, Laurian Lodoabă, Smaranda Kafka, Teodora Artimon ș.a.

Evenimentul a fost transmis în direct pe pagina de facebook a Salonului Gutenberg de Maria Avădanei și de Bianca Avădanei, iar fotografiile îi aparțin lui Mircea Boran și Mircea Irimescu.

Și, ca toate acestea „să poarte un nume” (număr) la un Moment „60”, un aranjament dulce, în culori alb, indigo, roșu foncè, a colorat ochii unei selecte asistențe.

SALON GUTENBERG CĂLĂTOR

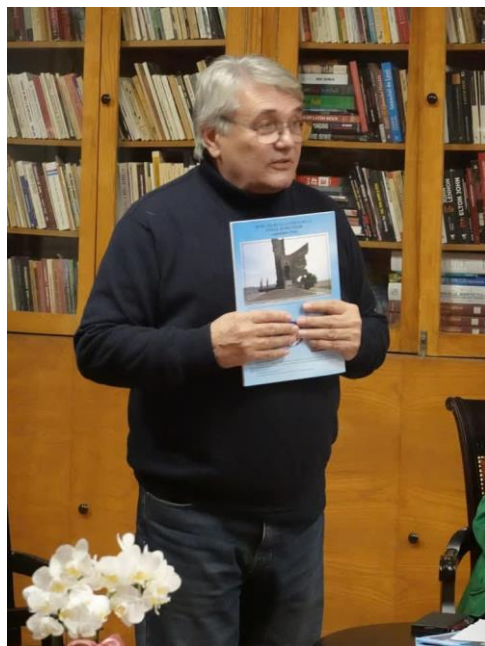

Foto1 - Lansare Revista Stindard
(Ioan Tuleu)

Foto 2 - Cu colinda la Uzdin, Serbia
(Paul Krizner și formația)

SUMAR

EDITORIAL	3
Florica R. CÂNDEA	3
Renate Done-Rădăcini smulse	6
PATRIMONIU-ARAD	7
Istoria Clubului Filateliștilor din Arad-Puiu Emilian VALEA	7
Despre stema seche a Episcopiei Aradului. Opinii-Augustin MUREȘAN	12
Medalia „Ferdinand I” Conferită în 1931 unor ofițeri de la Cercul de Recrutare Arad.....	14
Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS,	14
Eugeniu Dublea, Orașe din România în imagini. -Marius GREC	16
Vanghea MIHANJ – STERYU-Cer întunecat	22
80 de ani de la...Septembrie de foc peste Prunișor-Vasile Filip	23
Opere comemorative pentru eroii celui de-al Doilea Război Mondial-Horia TRUȚĂ	25
Zile de praznic la Prunișor-Vasile FILIP	28
Ars fotografica-Mircea BORAN	30
Aradul - al doilea oraș martir la Revoluția din 1989-Mihai HANDARIC	31
Scurt eseu nondeclarativ. Gligor Moțiu Bulduș, „Pătru Mantu”-Florica R. CÂNDEA	37
SPECIAL GUTENBERG	42
Povestea extraordinară a „Maestrului iluziilor”. Dudley Clarke, Roxana ISTUDOR	42
Ioan Biriș – Filosoful ce-și asumă prestigiul-Prof. dr. Anton ILICA,	45
Îps. Dr. Timotei sevicu – cetățean și cititor. Păstor și părinte-Valeriu ILICA	48
Atzél Péter-Primar al Aradului 1867-1869-DRAGOȘ Aurel	50
Popa Gheorghe din Gurba, copist de cărți ortodoxe-Ioan TULEU	56
Iuliu Costeprefect al Timișoarei. Reconstituiri familiale-Gabriela Adina MARCO	57
Amprente poetice pe suflet ale Carinei A. Ienășel-Anton ILICA	60
Hans DAMA-Spät im Jahr.....	63
NOTE DE LECTOR.....	64
Splendida cetate a celor o mie de sori-Khaled Hosseini-Mira ODAGIU	64
Sunt pline cimitirele cu oameni de neînlocuit-Valeriu ILICA	66
Notă de lectură Aproape de ei-Liviu NADIȘ	71
Tanrenga-Livia CIUPAV /Maria TIRENESCU	73
SALON GUTENBERG	74
Carina A. IENĂȘEL-Mărturisire	74
Eugenia PONTA PETE-Răbdare! Întâia șoaptă.....	74
Aida VOIVODICIAN-Sărut în semnul Crucii75	
Lucia BIBARȚ-Mai viu decât ești75	
Daniela GUMANN-Ton deromanță.....	76
Grazișana IENĂȘEL,-Paradox.....	76
Ioana CRIȘAN-Încotro?	77
Adina LĂPĂDUȘ MATEI-Cu runele.....	78
Adriana WEIMER-Prea plin.....	78
Sava SIFORA-Marea vieții	79
Ioan Vasile MARCU-Sunt doar un fluture79	
Emil MUREȘAN-Cărările inimii.....	79
Vasile BARBU-Și pe mine m-am pierdut80	

Lazar MAGU-Întomnare interioară	80
Toma ENACHE-Când mi-e dor de tine.....	80
Rian LODOABĂ-Singur și liber.....	80
Cristian NEAMȚU-Farmecul decadentei	81
Eugen D. PĂDUREAN-PE UN PRAG DE IZVOR	81
Noapte de toamnă-Daniela Ioana BÂSCĂ.....	81
Vasile Dumitru CHIPIRIȘTEANU-BARCA.....	82
Teodor PĂTRĂUȚĂ PETROMAN-Iertarea iubirii.....	82
Viața mondenă prin ochii unui taximetrist-Procesul unei conștiințe-Stelian DEACONU...83	
Lucian GEVELEGIAN-Meșteșugul chitarei	85
Dragostea din t(r)ei ... sau blestemul sfântului nepomuk-Vasile de Zarand	86
„Vedeți acești copii frumoși ai Banatului!”-Costel SANFIRA,.....	88
LA O CEAȘCĂ DE CAFEĂ, DUMINICA.....	89
Colțul Mucalitului-Loredana TUDORESCU	89
Cartea de duminică-Alexandra TUDORESCU	89
Nici un război nu e justificat în numele religiei-Paul KRIZNER.....	90
Din experiența unui trecător prin viață-Celus CIOBANU.....	91
N-au trăit pentru ei...-Iulia PINTEA.....	94
Pași prin trecut-Mihaela POPA,	95
Microbuzul cu 8 locuri-Diana CUJBA.....	96
Semantica lozincilor Revoluției din 1989 de la Arad-Vlad SFÂRĂILĂ	97
PERSONALIA-EVENIMENT	101
Nu-i uităm pe cei căzuți în război: 80 de ani de la eroicele lupte... -Carina A. BABA	101
Casa cu porțile ferecate-Anișoara Laura MUSTEȚIU	103
Amprenta(a patra disertație ocazională)-Ioan Alexandru ARDELEAN.....	104
Ars Fotografica-Foto Club Arad-2024	106
Complexul Muzeal Arad-Adelina STOENESCU,	107
Gutenberg 60-Florica R. CÂNDEA	109